

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Превенција тероризма
(мастер рад)

Ментор
Проф.др Димовски Дарко

Студент
Милетић Катарина
Број индекса: МО11/20-УП

Ниш, 2021.

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
1. ТЕРОРИЗАМ КАО САВРЕМЕНА ДРУШТВЕНА ПОЈАВА	2
1.1. Појам тероризма	2
1.2. Настанак тероризма.....	4
1.3. Дефинисање тероризма.....	6
1.4. Основне карактеристике тероризма	11
1.5. Основни узроци тероризма.....	13
1.6. Начин испољавања, видови и врсте тероризма	13
1.7. Тероризам у Кривичном законнику.....	16
2. КЛАСИФИКАЦИЈА ТЕРОРИЗМА.....	19
2.1. Класификација тероризма према средствима.....	23
2.2. Класификација тероризма према методама	24
2.3. Класификација тероризма према типу актера	27
3. ТЕРОРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ	30
3.1. Организациона структура терористичких организација	31
3.2. Најпознатије терористичке организације	33
3.3. Модалитети борбе против тероризма у савременим условима	35
4. МЕЂУНАРОДНИ ОКВИР ЗА БОРБУ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА	38
4.1. Уједињене Нације.....	38
4.2. Регионалне организације у борби против тероризма	42
4.2.1. Тероризам у документима Савета Европе	42
4.2.2. ЕУ у борби против тероризма	44
5. МЕРЕ ЗА СУПРОТСТАВЉАЊЕ ТЕРОРИЗМУ	47
6. ПРЕВЕНЦИЈА ТЕРОРИЗМА У ПОЈЕДИНИМ ДРЖАВАМА.....	55
7. НАЧИНИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ТЕРОРИЗМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	73
7.1. Стратешки приступ сузбијању тероризма	76
7.2. Безбедносни амбијент и окружење Републике Србије	77
7.3. Субјекти и снаге супротстављања тероризму	79
7.4. Приоритетне области	86
7.4.1. Приоритетна област 1 – Превенција тероризма, насилног екстремизма и радикализације који воде у тероризам	86
7.4.2. Приоритетна област 2 – Заштита, уочавањем и отклањањем претњи од тероризма и слабости у систему заштите	89
7.5. Основни принципи противтерористичке борбе Србије	93
ЗАКЉУЧАК.....	95
ЛИТЕРАТУРА.....	97
САЖЕТАК	101
SUMMARY	102
БИОГРАФИЈА.....	103

УВОД

Тероризам као врста колективног и политичког криминалитета свакако није нов и непознат друштвени феномен. Неки сматрају да је настао кад и класно друштво односно када и држава. Други га везују за Блиски исток и појаву верско политичких секти. Међутим, већина аутора се слаже да тероризам полази од Француске буржоаске револуције, тачније од јакобинске диктатуре. Тероризам је нераскидиво везан уз политику па можемо рећи да је стар колико и сама политика. Наравно, у свом се изворном облику разликује од оног каквог га имамо данас, као и сваки политички поредак у којем га препознајемо. Првим познатим терористима сматрају се Асирци који су отровом мазали зидове непријатељских утврђења, познати терористи били су и владари Римског царства; у средњем веку знамо за Робеспјерову „владавину терора“¹ по којој је тероризам и добио име.

Тероризмом као чином неправедне и недопуштене агресије служио се велик број владара кроз историју како би дошли на власт или се на њој задржали. Велико ширење тероризма догодило се већ у 19. веку кад су се тероризмом почели служити присталице анархизма у западној Европи, Русији и Америци, настојећи атентатом уклонити особе на водећим позицијама у управљању државом. Новија историја је упознала и примере тероризма којем захвалност за своју независност дугују Израел, Кипар, Кенија и Алжир, будући да су политички покрети тих земаља примењивали тероризам против колонијалних власти. Против британске власти Палестинци су већ пре Другог светског рата покренули побуне које су водиле јеврејске терористичке организације Иргун и Стерн Ганг. За време рата побуне се нису јављале, али већ 1944. године догађају се три истовремена бомбашка напада, а 1946. године миниран је хотел Краљ Давид где је био смештен централни уред Велике Британије. Те акције постигле су свој циљ. Цели свет обратио је пажњу на борбу тих група за самосталност што је изазвало сажаљење и подршку моћних савезника, због чега је 1948. завршена владавина Британије над Палестином и проглашено оснивање државе Израел. Ови терористички акти постали су подстицај другим групама, лекција која ће се поучавати и коју ће наследити многи будући терористи. Данашњи Израел, настао је

---

¹ З. Драгишић, *Терористичке активности организованих криминалних група*, Ревизија за безбедност, стручни часопис о корупцији и организованом криминалу, стр. 114.

на темељима тероризма, није се престао њиме служити чак и с позиције државе (тероризмом кроз одмазду, агресију и терор над државним непријатељима).

1. ТЕРОРИЗАМ КАО САВРЕМЕНА ДРУШТВЕНА ПОЈАВА

1.1. Појам тероризма

Тероризам као савремена друштвена појава представља метод политичке борбе који подразумева употребу насиља с циљем развијања страха код људи и владајућег слоја, како би успели да остварене своје политичке циљеве. Оно што је најосновније јесте да циљ терориста управо јесте да акцијама насиља према недужним људима (који могу бити бирани насумично или наменски), привуку пажњу како домаће тако и светске јавности, да је застраше или придобију за остварење неких од својих интереса и циљева за које се залажу.²

Способност једне државе да у догледно време региструје и открије опасности које угрожавају или могу угрозити безбедност њених виталних вредности, представља веома важан предуслов постојања и развоја те државе или неке људске заједнице. С обзиром на искуствена сазнања о томе да се у својству носилаца угрожавања безбедности неке људске заједнице појављују њени чланови или чланови других људских заједница, с једне стране, и да могућности угрожавалаца најчешће нису исте, са друге стране, организовано отклањање постојећих и потенцијалних претњи подразумева нужну класификацију претњи и регистровање најопаснијих. На тај начин се обезбеђују услови за планирање и предузимање адекватних противмера, односно оптимална одбрана виталних вредности од свих облика угрожавања њихове безбедности.

На почетку 21. века највећи број држава савременог света у мањој мери је суочен са спољном оружаном претњом или агресијом. Државе су данас углавном заокупљене решавањем унутрашњих проблема и претњи.

---

² З. Драгишић, *op.cit.* стр. 120.

Тероризам подразумева три темељна елемента: узроке који доводе до политичког насиља које прераста у тероризам; терористичке акте које најчешће изводе терористичке организације, али неретко и државе (државни тероризам) и противтерористичку политику односно противтерористичко деловање. Данас смо сведоци, када је у питању противтерористичко деловање националних држава, али и међународне заједнице, да је већина активности усмерена на спречавање извођења терористичких аката, али не и на елиминацију тероризма, односно узрока који до њега доводе. Ефикасне борбе против тероризма нема уколико се константна пажња не посвети стварним узроцима који активирају механизам тероризације.³

Носиоци тероризма, руковођени политичким мотивима, пројектују максималистичке циљеве и покушавају да их остваре применом специфичних стратегија и средстава. Карактеришу их потпуна аморалност и безобзирност, физичко насиље усмерено према пажљиво одабраним непосредним жртвама. Реч је дакле о безбедносним претњама које у највећој могућој мери угрожавају основна људска права и слободе, и уколико нападнута држава није способна да заштити своје грађане од тероризма, ризикује свој одрживи развој и угрожава регионалну и међународну безбедност. Такође је битно напоменути да у савременом свету не постоји држава која је у потпуности имуна на тероризам, посебно зато што носиоце тероризма карактерише транснационалност.

Што се конкретно мастер рада тиче, сва пажња биће усмерена управо у том смеру. Дефинисање, класификација, усмеравање на њихово деловање, финансирање, подручје на ком делују и сл. Цео рад је подељен на 5 поглавља, при чему сваки део објашњава поједину сферу тероризма.

Први део се односи на појам, историју и настанак тероризма, да би затим прешли на дефинисање. У другом делу пажња се посвећује класификацији, при чему ће се у обзир узети подела тероризма према средствима, методама и типу актера. У овом делу рада ће бити приказано којим то средствима се служе терористичке организације, које методе користе у остварењу својих циљева и ко су актери тих гнусних делања. Трећи део је усмерен на превенцију тероризма, конкретне терористичке организације које су данас присутне на Европској сцени.

---

³ Д. Живаљевић, А. Југовић, *Тероризам као безбедносни проблем и друштвена девијација*, Београд, Журнал за криминалистику и право, стр. 89.

1.2. Настанак тероризма

Тероризам је настао у давним временима и пратилац је целокупне људске историје. Као врста политичког криминалитета, није нов и непознат друштвени феномен. Неки сматрају да је настао кад и класно друштво, тј кад и држава, а други га везују за Блиски Исток и појаву верских секти.⁴

Историју људског друштва карактерише стална примена насиља. Луи Рене Брес истиче да је тероризам појава старија од античких цивилизација Грчке и Рима, наводећи при том убиство Цезара од стране Брута 44. године пре нове ере. Волтер Ласкер истиче да је тероризам увек био оправдан и прихванат као легитимно средство супротстављања тиранији и деспотизму. Неки теоретичари мисле да је тероризам настао када и класно друштво, односно држава као институција за заштиту интереса владајуће класе. Други га везују за Блиски исток и појаву верско-политичке секте у античком Јерусалиму. Роберт Фрајдлендер тврди да су групни тероризам као политичко оружје, први пут примениле исламске оружане групе које истовремено представљају прве оружане терористичке групе познате под именом Асасинс.

Међутим, када се разматра порекло тероризма, савремени теоретичари су склони да његово исходиште, па и сам корен речи тероризам, проналазе у догађајима за време грађанске револуције у Француској.

Прва терористичка група је основана у Арабији пре више од 900 година. Они су обучавали младе људе да убијају, а најбољи ученици постајали су “фидаини-анђели смрти”.

Тек после 2. светског рата тероризам је почео нагло да доминира у односу на остале сложене облике политичког насиља, а у последњих неколико деценија постао је међународно зло, нарочито на Блиском и Средњем истоку, Латинској Америци и Европи. Према подацима Француског института за технологију тероризам је 1968. године учествовао са 18% у свеукупном политичком насиљу у свету, а 1973. године чак са 46%. У периоду од 1977. до 1979. године, у Европи је извршено 225 терористичких акција, од тога 91% успешно по терористе. Постоји процена да је од 1970-1980. године било 5525 терористичких акција широм света и да ће се такав тренд наставити и у будуће.⁵ С друге

---

⁴ З. Драгишић, лоц.цит. стр. 121.

⁵ Р. Милашиновић, С. Милашиновић, Н. Путник, *Теорије конфликта*, друго измењено и допуњено издање, Факлутет безбедности Универзитет у Београду, Београд, 2002, стр. 202.

стране, у земљама Западне Европе и у неким другим земљама током 1999. године забелажено је драстично смањење тероризма – што је последица усвајања и примењивања закона против тероризма.

Посебна залагања у борби против тероризма међународна заједница је начинила после напада организације Ал Каида на Светски трговински центар 11. септембра 2001. године.

Од почетка настанка људског друштва и света, елементи тероризма доминирају, а ту се пре свега мисли на примену насиља, повећавање насилничког понашања. Свесни смо да данас у свету тероризам постоји свуда и да је то постао један од главних друштвених проблема. Свест о тероризму и о терорстичким организацијама је данас све више присутан, а томе доприноси свакодневна дешавања у свету, почев од неких стних побуна, друштвених нестабилности до разних облика насиља какве су ратови, политички немири, убиства, отмице.

Управо због чињенице да је постао основна и глобална претња како на националном, тако и на међународном пољу, тероризам данас представља основни облик насиља, коме се треба посветити посебна пажња.

Шта је тероризам? Већина људи данас, нема јасну представу шта је тероризам, при чему теже некој јаснијој и конкретнијој дефиницији. Из свих наведених књига и литература, јасно се види да је сам појам јако тешко дефинисати, а томе наравно, доприносе различита тумачења поменутог појма. Сви смо свесни да свака земља на свој начин дефинише појам тероризам и да не постоји јасно прихваћена дефиниција у свету. Свему томе велики допринос имају медији, који често у циљу преношења неких порука у најкраћем могућем року, доводе до тога да већину појва, тј насилних аката дефинишу, управо, као тероризам. Управо због тога постоје различита размишљања, јер један део тероризам може дефинисати као позитивну појаву, док ће други део дефинисати као негативну.

Одавнина већ постоје корени тероризма. Свесни смо да примена насиља постоји одувек и да управо то допринело до тога да тероризам постане значајно питање данас. У последња два века, слободно можемо рећи да сва застрашујућа и нечовечна дела тј појаве, које имају за циљ политичке елементе прибегавају физичком насиљу. Евидентно је да тероризам представља глобалну претњу човечанству, која дубоко зажима у поједине државе. Управо

због тога, већина држава, ради одбране од те гнусне појаве, користи различите мере заштите. Тероризам је појава коју чине два кључна субјекта – носилац (група) и жртва. То је сложен, слободно можемо рећи, друштвени проблем који захтева прецизне анализе, истраживања и објашњења. У самом дефинисању слободно се можемо осврнути на Лудвига Флега који је једном рекао „сви ми гледамо на свет својим очима, али га видимо очима наших колективитета.“, при чему се јасно види о повезаности тероризма са политиком, политичком сценом и политичким циљем.

1.3. Дефинисање тероризма

Појам тероризам,⁶ код аутора који се баве овом облашћу, није једнозначан, односно колико има аутора, толико има дефиниција тероризма. Веома су ретки покушаји потпуног теоријског уобличавања његовог дефинисања у којима се полази од узрока, карактеристика и законитости развика. Анализирајући неке од постојећих дефиниција примећује се да већина њих површно разматра тероризам као друштвену појаву, прилагођавајући дефиницију сопственим интересима или интересима других група.⁷

Приликом дефинисања појма тероризам неопходно је почети од термина *терор*. Појам терор у политичком смислу подразумева акцију насиља које се предузима ради застрашивања народа, сламања отпора и одржања власти тоталитарног режима. Терор значи страх, ужас, страховладу, политичко насиље. Због неких заједничких својстава долази до мешања појма терор и тероризам. Терор представља чврсто организовану власт где страх представља свакодневницу људског живота најширих слојева грађана. Тероризам као појава има много скромније могућности од институционализованог терора. Он има мањи обим, усмерен је према појединцу или ужем кругу људи и организован је тако да минималним циљевима постигне крупне политичке ефекте.

Из многобројних дефиниција тероризма можемо издвојити следеће: *Тероризам је акт физичког насиља, чији је предмет изабран тако да изазива јаке психичке реакције, у*

---

⁶ Р. Милашиновић, С. Милашиновић, Н. Путник, *Теорије конфликта*, друго измењено и допуњено издање, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, Београд, 2002, стр. 205.

првом реду страх, код ширег круга људи, у нади да ће оне помоћи да се одржи или промени понашање које је важно за постизање политичког циља.⁸

У политичком смислу тероризам је назив за *метод политичке борбе* за које је карактеристична *систематска употреба насиља* ради застрашивања противника и сламања његовог отпора.⁹

Тероризам је *плански акт насиља* који предузимају одређене друштвене групе с циљем очувања и освајања власти, односно тероризмом се с правом назива само онај терор који у свом бићу садржи социјалну-психолошку, политичку компоненту.¹⁰

Оно што је поред силних дефиниција битно и значајно јесте да терористичког акта НЕМА без:¹¹

- употреба физичког насиља;
- политички карактер активности;
- изазивање страха и других психичких реакција;
- очекивани ефекти и реакције и
- циљно, планско и организовано деловање.

Као основни елементи појмовног одређења тероризма јављају се:

- насиље,
- непоштовање основе хуманитарног права,
- непоштовање ограничености простора,
- публицитет који прати сваки терористички акт,
- средства масовних комуникација,
- притисак јавности на владу да попусти и
- преузимање одговорности за своја дела.

Тероризам = политичко насиље.

Полазимо од тога да тероризам је усмерен према појединцу или ужем кругу људи, који тежи ка томе да минималним циљевима оствари политичке ефекте и циљеве.

---

⁷ Ibid.

⁸ Д. Трифуновићу, *Нови облици тероризма у БиХ*, докторска дисертација, одбрањена 2007. године. Факултет безбедности, Универзитет у Београду, стр. 123.

⁹ Љ. Стајић, *Основи безбедности*, Правни факултет, Нови Сад, 2011, стр. 211.

¹⁰ Р. Милашиновић, С. Милашиновић, Н. Путник, *op.cit.* стр. 207.

Постоји мноштво дефиниција, али свакој јесте заједничка управо ПОЛИТИЧКИ циљ или промена политичке власти, а сваки терориста тежи управо томе.

У прилог томе говори и следећа дефиниција коју је дао М. Мијалковски, који дефинише тероризам као „примену смишљеног организованог и систематског насиља несuverеног (недржавног, невладиног) субјекта (група, банда, организација, политичка странка и сл.) или сувереног (државног) субјекта, тј државе, одлучног да и најбруталнијом физичком силом над унапред одабраном или насумичном жртвом (цивил, полиција, судија и сл.), ради њеног убиства, сакаћења, киднаповања или психичког злостављања, приоритетно изазове колективне комплексе страха или несигурности, зебње или апатије у средини из које је непосредна жртва напада, да би постигао пројектовани ПОЛИТИЧКИ ЦИЉ.“

Свакако треба споменути дефиницију која потиче из 80-их година 20.века:¹²

„Као вишедимензионални политички феномен савремени тероризам се може теоријски одредити као сложени облик организованог групног и ређе индивидуалног или институционалног политичког насиља обележен застрашујућим брахијално-физичким и психолошко методама политичке борбе којима се обично у време политичких и економских криза, а ретко у условима остварене економске и политичке активности једног друштва, систематски покушавају остварити „велики циљеви“ на начин непримерен датим условима, пре свега друштвеној ситуацији и историјским могућностима оних који га као политичку стратегију употребљавају.

Друштвено-угрожавајући опус тероризма обухвата претња силом у оквиру интензивно психолошко-пропагандне делатности, отмице, уцене, психофизичко злостављање, атентате, саботаже, диверзије, појединачна и масовна политичка убиства.

Као вид нелегитимног, нелегалног и неинституционалног насиља, тероризам је увек окренут против институције неког друштва, односно *in concretum* против неке државе.“¹³

Потреба за дефинисањем је јасна и неопходна. Нарастање свести о тероризму доводи до стварања тероризма као једног глобалног феномена, а у прилог томе говори следећа табела.

---

¹¹ Ibid.

¹² Р. Милашиновић, С. Милашиновић, Н. Путник, лоц. цит., стр. 210.

¹³ Д. Симеуновић, *Тероризам*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009, стр. 80.

¹⁴ Д. Симеуновић, *op. cit.* стр. 16.

Табела 1.

	4.октобар 2004.	27.јануар 2005.	22.децембар 2005.	27.март 2009.
Дефиниције тероризма	6.070	2.310.000	9.260.000	5.340.000
Дефиниције тероризма	230.000	856.000	2.000.000	2.410.000
Дефиниције тероризма	232.000	867.000	1.999.000	2.410.000
Дефиниције тероризма	2.040.000	82.400	827	3.730
Дефиниције тероризма	2.050.000	2.250	9.180.000	5.340.000
Тероризам	9.580.000	21.200.000	128.000.000	43.900.000

У наведеној табели се јасно види да се на Интернету израз „дефинисање тероризма“ користило доста пута и табела показује уствари повећану потребу за дефинисање у наведеним годинама. Само у 2004. години види се да се драстичан раст коришћења овог појма са 6.070. на 2.310.000 у 2005. години и невероватних 9.260.000 крајем 2005.¹⁴

Данас се све сврстава под тероризам, а и сами знамо да није тако и управо због тога треба направити паралелу шта спада под тероризам, а шта под насилничко понашање и неки други облик деловања. Читајући литературу и књиге које сам користила на факултету, видела сам да се сваки насилнички акт претежно подводи под тероризам и да не постоји конкретна дефиниција шта је уствари тероризам и како се тачно дефинише. Томе доприносе различита тумачења, која иду од земље до земље. И сами смо свесни да у свим емисијама политичког карактера, на вестима, у новинама, где год се окренемо, свако дело, карактерише као терористички акт. Класичан пример томе јесте подметање бомбе, убиства, масакр цивила, тровање производа и сл., где су сва наведена дела сврстана под терористички акт. Пракса говори да се, управо, сваки гнусни акт који је уперен против

¹⁴ Д. Симеуновић, *op. cit.* стр. 85.

друштва, било да се ту укључује деловање неких група, влада или организација, неке групе у нередима, особа укључених у неке нереди или демонстрације, данас назива „тероритима“, а да ли је тако??

У савременим међународним односима доминантну претњу безбедности представљају: тероризам, организовани криминалитет, системска корупција, илегална трговина оружјем, систематско кршење људских права и слобода, али и етнички, унутрашњи конфликти. Савремени тероризам представља друштвени феномен који се доживљава као потпуно нова појава. Значење речи тероризам мењало се током историје, како би се прилагодило ризику сваког наредног периода, стога није нимало изненађујуће што је веома тешко одредити трајнију дефиницију овог појма. Брзим развојем технолошких и информационих система, као и саобраћаја, многи облици угрожавања безбедности, попут тероризма и организованог криминала, не само да су се проширили на све земље, већ постају највећи проблем и реална опасност по глобалну безбедност. У складу с тим, неопходно је успоставити што приснију билатералну, регионалну и сарадњу на међународном нивоу у борби против тероризма, као и свих других најзначајнијих фактора који доводе до угрожавања националне безбедности и глобалног мира, како би ове друштвене вредности на време биле адекватно заштићене.

На основу 22 заједничка елемента, које је пронашао емпиријском анализом, Шмид је развио дефиницију тероризма која садржи 13 од тих елемената:¹⁵

1. Употреба силе или насиља - 83,5%
2. Политички карактер - 65%
3. Изазивање страха или ужаса- 51%
4. Претња - 47%
5. Психолошки ефекат и реакција - 41,5%
6. Разлика жртве и шире мете напада- 37,5%
7. Циљано, организовано, планирано деловање . 32%
8. Метос, стратегија, тактика борбе - 30,5%
9. "Екстранормалност" кршења прихваћених правила, одсуство хуманитарних разлога-30%
10. Уцена, принуда и навођење на послушност- 28%

11. Жеља за публицитетом - 21,5%
12. Самовоља, безличност, насумичност, одсуство дискриминације - 21%
13. Жртве, цивили,неборци, нестрелци- 17%
14. Заstraшивање - 17%
15. Нагласак на невиност жртава - 15,5%
16. Извршилац, група, покрет или организација - 14%
17. Симболичка природа, показивање другима - 13,5%
18. Непредвидивост, неочекиваност појаве насиља - 9%
19. Тајност, прикривеност - 9%
20. Понављање низа или кампање насиља- 7%
21. Криминални, злочиначки карактер – 6%
- 22.Захтеви трећим лицима – 4%.¹⁶

Оно што је свакако кључно јесте да знамо против чега се боримо, јер што би рекао Д. Симеуновић „да бисмо знали против чега се боримо и како да се против нечега боримо, прво морамо знати шта је то.“¹⁷

1.4. Основне карактеристике тероризма

Неки аутори тероризам сматрају сурогатом за рат или „заменом за рат средствима политичког насиља“.¹⁸ Тероризам се сматра посебно погодним јер не изазива тако снажну реакцију међународне заједнице као што чини рат, а њиме организација, покрет или држава могу остварити свој циљ, при чему се акт и последице приписују само непосредним извршиоцима.

Као политички и насилнички акт тероризам се одликује неким карактеристикама. Ту се, пре свега, мисли на чињеницу да је терористички акт, у ствари, акт преношења одређене поруке с обзиром на то да сам по себи не може произвести скоро никакве друштвене промене. Порука говори о циљевима деловања, као и намерама извршиоца терористичког акта, ма ко он био. Поруком се наглашава и претња да ће се са таквим

¹⁶ <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1452-7367/2015/1452-73671504519K.pdf> (датум приступа: 19.05.2021)

¹⁷ Д. Симеуновић, *Тероризам*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009, стр. 17.

¹⁸ К. Томашевски, *Изазов тероризма*, Младост, Београд, 1983, стр. 22.

акцијама наставити ако се не поступи по захтевима терориста, што у крајњој линији изазива страх. Страх или изазивање страха је друга карактеристика тероризма.

Следећа карактеристика тероризма јесте аморалност самог чина. Аморалност се објашњава његовом ирационалношћу као методом политичке борбе, јер терористи не делују по нормама права конвенционалног друштва или међународне заједнице, већ према сопственом систему вредности. Они своје деловање правдају „природним правом“ да свим средствима остваре циљеве.

Осим наведених карактеристика тероризма као његове опредељујуће одреднице, али ништа мање важне, у литератури се наводе и:

- политички мотивисана намера;
- организованост;
- насилност и бруталност;
- разноврсност објеката напада и
- економичност.

Политички мотивисана намера подразумева свест о политичким циљевима, али и о средствима којима се они могу остварити.

Организованост подразумева формирање терористичке организације у којој се на идеолошким, политичким, религиозним или другим основама окупљају истомишљеници спремни на извођење терористичких аката.

Насилност и бруталност подразумева несразмерно велику употребу силе да би се изнудило одређено понашање људи противно њиховој вољи, односно да би се постигао одређени резултат.

Разноликост објеката напада указује не то да нема објекта који не може бити мета терористичке акције, под условом да је од таквог значаја за државу да би његово уништење довело у питање углед државе на унутрашњем или међународном плану, односно да би довело до реакције саме државе.

Економичност подразумева да се терористичким актом, са што мање људи и средстава, остваре што крупнији политички резултати. У том смислу, тероризам је много економичнији него вођење рата са неизвесним последицама.

1.5. Основни узроци тероризма

Без обзира на релативно велики број научних и стручних радова, који се баве тероризмом, индикативно је да се мало аутора усудило да дефинише и децидно наведе узроке тероризма. На релативно једноставна питања – како и зашто настаје тероризам – тешко је дати одређен одговор.

С обзиром на то да нема сагласности око питања шта је тероризам, нема сагласности ни око тога зашто тероризам. Највећи број покушаја утврђивања узрока тероризма није издржао чак ни прве тестове прихватљивости. Аутори који су дефинисали друштвено – економске услове који сматрају узроком тероризма нису могли да пруже ваљан одговор на питање зашто у срединама у којима постоје услови идентични наведеним, понекад има, а понекад нема тероризма. Дакле, осим друштвено – економских околности морају се узети у обзир и обележја личности терориста.¹⁹

Дакле појави конкретног тероризма доприносе:

- објективне околности под којима се подразумевају неправде и несавршености у економској сфери и политичкој надградњи друштва (функционисање, односно нефункционисање његових институција, недовољно образовање, сиромаштво, отуђеност, корупција, мито и сл.)
- субјективне околности под којима се подразумева процена терориста да се такво “неодрживо” стање може променити само насиљем, односно да је насиље најбржа, најцелисходнија, најефикаснија и у датим околностима једино могућа варијанта деловања”.²⁰

1.6. Начин испољавања, видови и врсте тероризма

Тероризам се испољава на више начина. Једна од основних подела зависн од локације и држављанства актера (извршилаца и жртава) јесте на унутрашњи и међународни.²¹

---

¹⁹ К. Томашевски, *op. cit.* стр. 291. и 292.

²⁰ Др Љубомир Стајић, *Основи система безбедности*, Нови Сад, 2011, стр. 267.

²¹ А. Савић, *Основи државне безбедности*, ВШУП, Београд, 1998, стр. 85.

Унутршњи тероризам је насиље мотивиасано остваривањем политичких циљева које примењују:

- аутономни недржавни учесници у оквиру сопствене земље, при чему су објекти напада искључиво институције унутар земље, нпр., ЕТА, ИРА и слично и
- званични или незванични друштвени органи против својих грађана или добара домаћег порекла.

Међународни тероризам настаје на два основна начина:

- прво, у случају када је терористички акт, директно или индиректно, намерно или ненамерно, увучено две или више држава, било преко својих држављана било преко добара која могу бити субјекти или објекти терористичких напада;
- друго, у случају када је терористичким актом погођено добро које ужива међународну заштиту.

Осим наведене поделе тероризам се у односу на пасивни субјект- жртву дели на масновни и индивидуални, а у односу на то да ли је жртва унапред одређена или не, на селективни и неселективни.²²

Тероризам можемо посматрати у скедећим видовима.

Држава против државе (међудржавни тероризам). Држава може примењивати и терористичке акте, односно методе према другој држави на *прикривен или отворен* начин. У првом случају за извршење терористичких аката користе се новостворене терористичке групе, па и сопствени агенти. То се остварује на перфидан начин тако да се веза између владе и државе (наручиоца акта) и извршиоца не може лако открити или се може порицати ако се већ открије.

У другом случају држава или представници највише државне власти дају подршку терористичким акцијама и покретима или се користе дипломатска и конзуларна представништва за пружање уточишта терористима после извршених терористичких аката.

Држава против недржавног субјекта. – Том облику држава прибегава када њен режим настоји да се одржи на власти и одбрани од противника применом тероризма у стању створеном применом политичког насиља. Страховлада може бити други назив за такву врсту тероризма.

---

²² М. Милошевић, *Тероризам као кривичноправна категорија*, Безбедност, број 4/1988, стр. 340.

Недржавни субјекти против државе. – Под овим видом тероризма најчешће се подразумевају методи политичке борбе коју недржавне организације, групе или појединци воде против своје или стране државе. Терористичке групе очекују да ће се насиљем и застрашивањем изборити за отцепљење једног дела територије, насељеног претежно једном етничком групом. Овом облику припада и тероризам верских покрета. Ове терористичке групе теже политичком уређењу земље на религиозним основама или одвајању територије на којој живе и припадају другој земљи истоветног религиозног опредељења.

Недржавни субјекти против других недржавних субјеката. – Назива се још и хоризонтални тероризам. Овде се терористи не обрачунавају са државом, већ са другим политичким противницима у борби за власт и премоћ.

Најупечатљивије врсте тероризма, које се у последње време најчешће испољавају јесу:

Националистички тероризам који изводе националне организације које се боре за политичку независност земље или територије на којој живе припадници дотичне нације или етничке групе. Ови терористи се, углавном, боре против државе на чијој територији живе или против државе са чије територије су избегли.

Религиозни тероризам спроводе верски заслепљене, индоктриниране групе с циљем постизања темељних политичких промена и стварања уређења на религиозним основама. Оваква врста тероризма испољава се као религиозни тероризам фанатичких група које, у име својих циљева, изводе акције ради утемељења религијских друштвених вредности.

Превратнички или идеолошки тероризам изводе радикалне групе које теже фундаменталним политичким променама, Ови терористи се надају да ће се насиљем и застрашивањем променити носиоци власти, политички и друштвено – економски поредак.

Емигрантски тероризам врше емигранти из земље незадовољни стањем, социјалним и друштвеним положајем. Ови терористички акти се припремају изван земље и спроводе се илегалним убацивањем терориста у земљу или се врше према легитимним представничким институцијама те земље у иностранству.

1.7. Тероризам у Кривичном закону

Кривично дело тероризма, као засебно кривично дело, чини део корпуса кривичноправних одредаба националног законодавства од 1973. године. Током пет деценија мењало је своје позитивно правне аспекте паралелно са променама које су се дешавале на међународном нивоу, политиколошког и правног карактера. С обзиром на чињеницу да се тероризам као социо – патолошка друштвена појава мењао кроз време и обележја бића овог кривичног дела мењала су се зарад усклађивања са промењеним друштвеним околностима, у правцу што ефикаснијег спречавања и сузбијања ове појаве.²³

У складу са тенденцијама израженим у најважнијим регионалним документима и компаративним кривичноправним системима Република Србија, Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2012., одбацује дотада прихваћен приступ третирања тероризма као кривичног дела из кривичних дела против уставног уређења и безбедности Србије и пребацује га у кривична дела против човечности и међународног права, напуштајући истовремено узак и у савременим условима неприхватљив приступ о разликовању кривичног дела тероризма на тероризам усмерен ка домаћој држави и међународни тероризам.

Нови приступ дефинисању кривичних дела тероризма карактеришу доминантно три особине: прва која се односи на предвиђање јединственог кривичноправног појма тероризма без обзира на његову усмереност против домаће државе, стране државе или међународне организације, друга која се односи на формално одузимање кривичном делу тероризма карактера политичког кривичног дела, променом главе у којој је систематизовано унутар посебног дела КЗ-а, и трећа која подразумева предвиђање чак пет нових кривичних дела у складу са решењима прихваћеним у међународним документима и у упоредном праву.

Наиме, кривичноправни експанзионизам, који је подразумевао проширивање броја кривичних дела, заостравање кривичноправне репресије, прописивањем строжих казни код око трећине кривичних дела и присутан кривичноправни популизам, оличен у

тенденцији која подразумева што репресивније кривично право и што више кажњавања, насупрот интересу повећања ефикасности кривичног права и реалном сагледавању могућности и функција кривичног права, утицали су на не консеквентност приликом израде кривичноправних норми и целокупан квалитет законског текста . Бројне измене и допуне које су предузете поменутиим законима односиле су се на терминолошко усклађивање у вези са променом државноправног уређења Србије, као и на потребу усаглашавања решења националног кривичног законодавства са великим бројем међународних конвенција релевантних за област кривичног права. И у вези са овом врстом измена, код кривичних дела тероризма изненађује чињеница да је и поред ратификације једног од најзначајних документа на нивоу Европе, Конвенције Савета Европе о спречавању тероризма из 2005. године, које су извршене почетком 2009. године, законодавац у Републици Србији пропустио да унесе обавезе у вези са инкриминацијама тероризма за које је према ратификованој конвенцији постојала обавеза имплементације. Основно кривично дело тероризма прописано је у чл. 391. КЗ, којим је до тада било предвиђено кривично дело међународни тероризам, а нова инкриминација тероризма је на јединствен начин прописала тероризам, тако да обухвата акте усмерене против домаће државе, стране државе или међународне организације.

Неке од алтернативно предвиђених радњи засебно посматрано већ чине самостална кривична дела, које добијају карактер кривичног дела тероризма, само уколико буду предузете у одређеном циљу, док неке друге засебно посматране имају карактер припремних радњи, али су у вези са овом инкриминацијом подигнуте на ранг радње извршења, какве су радње предвиђене у ст. 5. чл. 391. КЗ.²⁴

Анимус терроранди, терористичка намера, представља субјективно обележје бића кривичног дела, које као релевантан облик кривице детерминише директан умишљај.

Поменута намера усмерена је ка остварењу једног од три алтернативно постављена циља:

- 1) да се озбиљно застраше грађани; или
- 2) да се принуди Србија, страна држава или међународна организација да нешто учини или не учини; или

---

²³ И. П. Бодрожић, *Тероризам као савремена категорија националног кривичног законодавства*, Криминалистичко -полцијска академија, Београд, стр. 494.

²⁴ И. П. Бодрожић, *op. cit.* стр. 496. и 497.

3) да се озбиљно повреди основне уставне, политичке, економске или друштвене структуре Србије, стране државе или међународне организације.

Прописана казна за основни облик овог кривичног дела је затвор од пет до петнаест година.

Тежи облик кривичног дела тероризма подразумева наступање смрти једног или више лица и проузроковање великих разарања приликом извршења основног облика.

У односу на прву предвиђену тежу последицу, за постојање тежег облика ирелевантно је да ли је дошло до смрти само једног или више лица, али ће број лица лишених живота свакако бити осматран као отежавајућа околност приликом одмеравања казне. Предвиђена казна за тежи облик је казна затвора од најмање десет година.

Најтежи облик кривично дело тероризма добија у случају да је приликом извршења основног облика са умишљајем учинилац лишио живота једно или више лица. Реч је, наиме, о два умишљајно чињена кривична дела, која не конституишу стицај, уколико су временски и органски повезана, ако би се омогућило изрицање најстрожије казне предвиђене за најтежи облик тероризма.

Стицај између кривичног дела тероризма и умишљајног убиства постојао би у оним случајевима, када кривично дело убиства није учињено у вези са извршењем кривичног дела тероризма (када не постоји узајамна повезаност ова два кривична дела), на шта, најпре, може да указује временски дисконтинуитет између предузимања радњи ова два кривична дела.

Уколико би се у односу на лишење живота једног или више лица радило о нехатном проузроковању од стране учиниоца основног облика, дело би било квалификовано по ст.3.чл. 391. Предвиђена казна за најтежи облик кривичног дела тероризма је казна затвора од најмање дванаест година или затвор од тридесет до четрдесет година затвора.

Потпуно нова кривична дела тероризма у оквиру подгрупе кривичних дела тероризма су: јавно подстицање на извршење терористичких дела, чл. 391а КЗ, врбовање и обучавање за вршење терористичких дела, чл. 391б, употреба смртоносне направе, чл.391в, уништење и оштећење нуклеарног објекта, чл. 391г и терористичко удруживање, чл. 393а КЗ.

2. КЛАСИФИКАЦИЈА ТЕРОРИЗМА

Нови облици угрожавања безбедности представљају претњу глобалној безбедности, тако што својим постојањем и негативним деловањем угрожавају безбедност друштва у целини, а такође, омогућавају другим угрожавајућим облицима да настану, трају, и да се у будућности развијају још опаснији облици угрожавања безбедности, како на националном, тако и на међународном нивоу. У савременим међународним односима доминантну претњу безбедности представљају: тероризам, организовани криминалитет, системска корупција, илегална трговина оружјем, систематско кршење људских права и слобода, али и етнички, унутрашњи конфликти. С обзиром да је тероризам последњих година прерастао у глобалну претњу безбедности и алармантну врсту насиља у савременом свету, утврђивање његове структуре, садржине и узрока, један је од циљева политичких, правних и безбедносних наука. Тероризам у основи представља историјску појаву, која је стара колико и сама држава, мада се често посматра као феномен савременог људског друштва. Међутим, савремени облици тероризма имају сасвим нову димензију која проистиче из различитих историјских, друштвеноекономских и политичких разлога, као и из развоја науке и технологије. Иако тероризам представља пошаст савременог цивилизацијског поретка, још увек не постоји једна општеприхваћена и универзална дефиниција тероризма, јер "тероризам није ни мало лако дефинисати". Тероризам има мноштво појавних облика, па га, сем сложености, карактерише и променљивост. Значење речи тероризам мењало се током историје, како би се прилагодило ризику сваког наредног периода, стога није нимало изненађујуће што је веома тешко одредити трајнију дефиницију овог појма. Такође, један од разлога је што политика коју воде моћне државе има двоструке стандарде, а неке од њих чак користе тероризам како би изазвале сукобе и нестабилност у одређеном региону, али без учешћа сопствених војних снага.

Као што је речено тероризам не представља производ више сила нити једне особе, већ скуп појединаца или неког колективитета који делују организовано у виду неке банде, групе или организације.

У складу са овим , логичан наставак јесте да је неопходно тероризам дефинисати са различитих аспеката.

Иако смо горе споменули да не постоји једна конкретна дефиниција, прво зато што свака земља дефинише тероризам на свој начин, а друго зато што је то јако комплексан појам који се може гледати како кроз негативну конотацију, тако и кроз позитивну (они који себе сматрају ослободиоцима тј. борцима за слободу), слободно можемо рећи да је потреба са класификацијом нужна која омогућава боље сагледавање самог појма.

Оно што посебно отежава сваку класификацију јесте постојање различитих облика тероризма у свету. Управо због тога, једна организација која се бори за своје сепаратистичке циљеве, може из разлога мотивације својих чланова или задобијање моћних међународних савезника истовремено бити и религијски и идеолошки опредељена или организација која користи самоубилачке методе. Тако су на пример, све етносепаратистичке терористичке организације из Европе као што су ЕТА или ИРА, имале своју левичарску фазу, тј и своју идеолошку димензију, док су десничарске терористичке организације рецимо усташке, често тежиле остварењу фашизма и етносепаратистичких циљева.²⁵

Са друге стране, сложеност тероризма и самог терористичког процеса , има за последицу бројне критеријуме за класификацију. Међу њима посебно се користе: критеријум простора, циљева, средстава, непосредне жртве и сл.

Хенриј Хајмс разликује две основне врсте тероризма: *непосредни и посредни*. Како он каже, у случају непосредног тероризма, циљ терориста је искључиво терорисање носилаца власти или њихових представника (цар, краљ, министар, краљица...), док се посредни тероризам односи на дискредитовање владе докзивањем њене неспособности да заштити становништво и његова добра, као и да подржи законе и поредак.²⁶

Врло често тероризам се дели на посредни и непосредни. Тако нпр. Edward Mickolus, говори о следећим типовима тероризма:

- Интернационалн (групе и појединци који су под контролом суверене државе),
- Транснационални (групе и појединци који нису под контролом суверене државе),
- Домаћи (укључују само грађане одређене земље),

---

²⁵Д. Симеуновић, *Тероризам*, Правни факултет Универзитет у Београду, Београд, 2009, стр. 82.

²⁶М. Мијалковски, *Тероризам и противтерористичка борба 2*, Београд; Генералштаб Војске Србије и Црне Горе; Управа за школство и обуку, Војна академија, Београд, 2003, стр. 15.

- Државни (носилац је држава).²⁷

Што се тиче типологије тероризма, као система класификовања, треба скренути пажњу на то да типологије тероризма има исто колико и дефиниција тероризма. Постоје многобројни критеријуми за класификацију. Различити аутори наводе различите типологије тероризма. Једна од тих соменутих подела јесте на *унутрашњи и спољашњи*. То се, донекле, сматра основном поделом, управо из разлога што се тероризам пре свега сматра националном и међународном претњом.

Класификација се може извршити и према различитим критеријумима и принципима. Различити аутори различито класификују тероризам, али сви се слажу да је најпрецизнија и најобухватниј класификација која се врши према циљевима, према њиховим методама и средствима и према типу актера.

Постоје многе поделе тероризма, али оне најзначајније које се примењују и на које се највише пажња обраћа јесу:²⁸

- 1) Према присутности на тлу државе: унутрашњи и спољашњи,
- 2) Према средствима: биолошки, хемијски и нуклеарни,
- 3) Према методама: класични (конвенционални), самоубилачки, сајбер тероризам, нарко тероризам,
- 4) Према типу актера: индивидуални, тероризам организација и илегалних група институционални (државни...)
- 5) Према узроцима: верски, политички, етнички,
- 6) Према објекту напада.

1) Међународни тероризам

Прво и основно треба истаћи да тероризам као појава није повезан само са појединцима или група, већ и са самом државом. У том случају, држава може деловати двојако: директно и индиректно.

Директно деловање се односи на деловање саме државе преко њених обавештајних служби или неких других организација или пак преко терористичких група које формирају

---

²⁷М. Крстић, *Мотиви терористичког деловања*, Министарство унутрашњих послова, Полицијска управа Шабац, Специјална едукација и рехабилитација, Београд, Вол.14, бр. 4. 519-542, 2015, стр. 523.

²⁸М. Мијалковски, *Тероризам и противтерористичка борба 2*, Београд; Генералштаб Војске Србије и Црне Горе; Управа за школство и обуку, Војна академија, Београд, 2003, стр. 16.

на некој другој држави или простору против којег се боре. Индиректно деловање се односи на саму терористичку групу кроз пружање неке помоћи у виду оружја, опреме, људства, финансијске и логистичке подршке...)

Под међународним тероризмом се подразумева тероризам у који су укључени грађани и територије више од једне земље.

Према мишљењу многи стручњака, слободно се може рећи да међународни тероризам постоји онда када се нека акција дешава на територији две или више земаља, када су у ту акцију укључени грађани две или више земље као и када су њоме обухваћени објекти у више земаља. Такође под овим појмом се подразумева свако међународно добро које је заштићено, а које је нападнуто од стране неке државе. То добро може бити појединац, група, политички режим, политички орган и сл.

Међународни тероризам се углавном везује за државу, тј за њене обавештајне службе, које се јављају као организатори терористичке борбе, а које се комбинују са другим облицима тајног субверзивног деловања и које имају за циљ угрожавање појединих субјеката на међународном плану.²⁹

Слободно можемо рећи да међународни тероризам уствари јесте транснационални, јер у његовом деловању се обухвата подручје две или више земаља, укључујући учеснике и објекте напада. Транснационални тероризам представља примену или претњу применом насиља, које служи политичким циљевима појединаца или група, када је циљ такве акције да утиче на ставове и понашање групе (која је предмет напада), које је шире од непосредних жртава и када због држављанства или иностране везе извршилаца, место извршења, природе институционалних и људских жртава или механизма њени оквири превазилазе националне оквири³⁰.

---

²⁹М. Крстић, *Мотиви терористичког деловања*, Министарство унутрашњих послова, Полицијска управа Шабац, Специјална едукација и рехабилитација, Београд, Вол.14, бр. 4. 519-542, 2015, стр. 522.

³⁰ М. Крстић, *op. cit.* стр. 525.

2.1. Класификација тероризма према средствима

Тероризам је појам о коме се воде најжучније дебате, како у научној и стручној, тако и у лаичкој јавности. То је сигурно један од разлога што до данас не постоји општеприхваћено схватање шта је тероризам. Ипак, чини се да тероризам увек изнова шокира јавност својом манифестацијом, која превазилази дотад познате форме и облике испољавања овог феномена. Тако је и са овом последњом фазом глобалног тероризма, која превазилази до сада позната поимања ове појаве, при чему су последице далекосежније и утичу на међународне односе и геополитику, што ће у будућности још више бити изражено. Тако је за Ричарда Фолка „мегатероризам“ јединствен изазов, који се разликује од ранијих манифестација глобалног тероризма по својој снази, опсегу и идеологији, јер је он озбиљан напор да се преобрази светски поредак као целина, а не само структура моћи једне или више суверених држава. Ален де Беноист тероризам сматра асиметричним ратом глобалног света, којег назива „хипертероризам“. Валтер Локер указује на нове ставове о „супертероризму“ или „постмодерном тероризму“, наводећи да се: „карактер тероризма мења, сва ограничења која су постојала ишчезавају и, изнад свега, претња људском животу постала је бескрајно већа него што је била у прошлости“ . Због тога Урих Бек говори о „терористичком светском ризичном друштву“, док Борадори сматра да живимо у „времену терора“ , а Хип да је то разлог због којег тероризам привлачи константну пажњу. Такође, специфичност тероризма данас јесте и одговор тероризму, који увелико превазилази оквире националних држава, па и међународних ауторитета. Оно што је нарочито изражено је да одговор на актуелни тероризам јесте одговор на „ратни чин“ , у којем доминантно учествују оружане снаге земаља (авијација, морнарица, крстареће ракете, итд.), а мање противтерористичке јединице које су биле симбол борбе против тероризма од 70-их година прошлог века. Наведени одговор прати и одговарајућа политика националне безбедности, али и нови приступ у кривичноправној инкриминацији ове проблематике, који је доминантно условљен интернационализацијом одговора на тероризам . Наиме, у покушају одговора терористичком деловању пољуљане политичке моћи, националне противтерористичке стратегије су у друштвене и политичке процесе увеле низ института који су постали трајно обележје савремених социополитичких процеса. Ово, заправо, води дискурзивним конструкцијама тероризма и интензивирање шире „културе надзора и

контроле“. Дакле, логика безбедности, у оквирима, одговара тероризму, повезана је с тајношћу државног деловања, ванредним акцијама и мерама те „паничном“ политиком.

2.2. Класификација тероризма према методама

На први поглед, на сам помен речи тероризам изгледа све јасно и опште познато. Међутим, у суштини није тако. Феномен тероризма има дугу и разноврсну историју, а његово дефинисање је постало препуно полемика, контраверзи и субјективних конотација, где чак у једном моменту почиње више да личи на уметност него на науку, а текстови о овој горућој теми се све више умножавају. Семиотички приступ изучавању овог феномена, дизајниран је да открије кључне структуралне елементе значења овог појма, где сваки елемент делује као знак за идентификацију терористичког акта. Извештавање медија о терористичким инцидентима током претходних деценија само је додатно збунило широки аудиторијум и још више закомпликовало његово дефинисање, док негативне коментаре у вези са овим термином тероризам додатно компликују напори да се дође до субјективног одређења овог контраверзног појма. Бројни аутори се труде да открију узроке, облике и суштину тероризма, као и „профил“³¹ модерног терористе, али се сусрећу са бројним потешкоћама које додатно ствара и литература из ове области коју карактерише понављање истих информација. Деценијама уназад проблем дефинисања тероризма представља извор неспоразума међу државама, због чега ни данас нема заједничког става о универзалној дефиницији овог феномена, а кратак поглед на литературу на ову тему показује да консензус не постоји како у самом државном врху, тако и у академским круговима. Распрострањена употреба овог термина у различитим контекстима даје извесну дозу бесмислености овој појави; то је заправо само универзално поимање значења саме речи која је временом попримила пежоративну конотацију, у толикој мери да чак ни сами терористи више не признају да су заправо терористи. Појмови којима се описује тероризам су препуни неодређености, општости, субјективности и политичких размимоилажења, јер само лингвистичко значење тероризма у људима изазива различите емоције, а највише екстремни страх. Упркос многим померањима и оспоравањима значења тероризма, његова зачуђујућа семантичка моћ заправо представља његову способност да омаловажи и дехуманизира све оне ка којима је усмерена, укључујући и легитимне политичке

---

³¹М. Зиројевић, *Тероризам као неконвенционална претња безбедности*, Београд, 2008, стр. 208.

противнике. Као што се примећује, термин је у великој мери идеолошки и политички обојен, погрдан, подразумева морални, социјални и вредносни суд, и често је злоупотребљаван. Међународна заједница не може да постигне консензус око тога да ли је тероризам незаконит у свим својим ситуацијама и аспектима, или пак некад допуштен како би се постигао легитиман циљ. Као што ће бити приказано у овом раду, постоје бројне дефиниције тероризма које изазивају значајне контроверзе у оквиру ове дебате, а приликом процене природе инцидената везаним за тероризам, прикупљање и анализа података имају немерљив утицај на добијене резултате. Велика баријера у покушају да се формира једна универзална дефиниција је обим и разноврсност актуелних дефиниција које егзистирају у науци и теорији. Многи аутори су настојали да реше овај проблем, анализирајући широк дијапазон постојећих дефиниција, уочавајући сличности између њих, због чега дефиниција тероризма показује осцилације и разлике чак и од заједнице до заједнице. Сви напори у потрази за чврстом и јасном дефиницијом термина су просто неодрживи, а многи траже помоћ своје академске заједнице надајући се аналитичком разумевању природе и размера терористичке претње и модалитета како јој се супротставити и решити је.

Нарочита пажња посвећена је студијама о тероризму. Међутим, и ту постоји размимоилажење о најосновнијим полазним тачкама у овим истраживањима, тј. кључни проблем је начин самог дефинисања овог глобалног политичког феномена. Дефинисање тероризма је у овим истраживањима најконтроверзнија и најдвосмисленија компонента, јер без универзално прихваћене дефиниције не може се правити дистинкција од напада на цивиле од стране небораца, или оружане војске, до најактуелнијих трендова у терористичким циљевима и ратовањима. Међутим, на аналитичкој нивоу, како је поменуто, нема консензуалности око става о томе шта заправо чини тероризам, јер научници су утврдили да не постоји његова универзална дефиниција, већ само мноштво понављајућих напора, од којих су неки мање или више од других задовољавајући, али ни у ком случају аналитички поуздани и довољни.

Стручњаци сматрају да сам термин у својој суштини оспорава концепт, дискутабилан је у својој сржи, нејасан, контраверзан а истовремено је пежоративан. Проблем у појмовном одређењу тероризма представља и интерес државе, јер када га оне дефинишу, фокусирају се на своје приоритете у односу на свој национални интерес, а саме,

као и криминалне организације, стварају конфузију и спорове око дефиниција, јер они ни у ком случају не желе да ограниче своје разлоге за примену силе. Може се чак рећи, као крајњи разлог, да међународна заједница испољава противљење и отпор према дефинисању тероризма, а, што је још важније, иако су међународне организације свесне важности његовог појмовног одређења и дефинисања, они константно оклевају да се створи једна универзално прихваћена и важећа дефиниција. Често се наглашава и субјективни концепт тероризма, односно да није изводљиво да се он дефинише, јер је понекад немогуће објективно разликовати легитимне употребе силе и насиља од нелегитимних. Дефиниција тероризма је доказано контраверзна, разни правни системи и владине агенције користе различите дефиниције, а научници нису настојали да дефинишу тероризам полазећи од општег концепта тероризма, већ су тежили да дефинишу специфичне активности, као што су отмице, узимање талаца и тако даље. Преовлађујуће дефиниције тероризма подразумевају значајне потешкоће, како концептуалне, тако и синтактичке. Стога није изненађујуће да се уместо овог појма употребљавају алтернативни концепти као што су герилски покрети, подземни национални ослободилачки покрети, командоси и сл., који се често користе да опишу и окарактеришу активности терористичких организација. Али, треба нагласити да је употреба ових дефиниција често тенденциозна и утемељена у одређеним политичким становиштима, где се њиховим честим коришћењем настоји прикрити реалност тероризма, успостављајући своје активности на позитивније и легитимније основе. Дакле, тероризам није само правно питање у оквиру политике и права, јер закон је неадекватан да сам одреди концепт тероризма, због проблема у политичкој компоненти, а можда се управо због тога дефиниција тероризма разликовала и варирала кроз историју. У свим овим настојањима заборавља се суштина да је све оно што се подразумева под овим термином сувише неухватљиво, што свакако отежава већ постојеће стање у овој области. Тероризам је у реалном животу толико разнолика и компликована категорија у свим својим елементима да га је веома тешко генерализовати, а у савременим дискусијама на ову тему долази се до закључка да је он изразито фрустриран и дивергентан феномен. Неки су покушали да заобиђу политичку осетљивост ове теме и на шири начин дефинише питање, али како су се случајеви тероризма интензивирали у протекле две деценије, овај феномен је постао

предмет интересовања влада и научника широм света. Израз „тероризам”³² нема прецизну или широко прихваћену дефиницију. Проблем је поткрепљен чињеницом да је он временом постао реч која се користи за разноврсне акте насиља који чак нису стриктно везани за тероризам, а и често информације о њему представљају оне из друге или треће руке, преобликоване тако да одговарају потребама самог аутора. Као последица свега, већина дефиниција, изузев неколицине су одбијене, а дистинкција истине од дезинформација је велика опасност приликом истраживања ове појаве.

2.3.Класификација тероризма према типу актера

Неразумевање тероризма као феномена уочљиво је код многих аутора, већ при самој дескрипцији његових такозваних „историјских аспеката”, где преовладавају нетачни и површни искази на ову тему, претежно олако преузети из стране литературе, не увек квалитетне и валидне, што само додатно отежава и замагљује гледиште на његову суштину и појмовно одређење. Основна карактеристика већине истраживања тероризма је одсуство једне универзалне дефиниције из бројних разлога, јер се ради о изузетно разноврсном и тешко дефинишућем феномену, за шта су разлози доста комплексни и различити. Наиме, неопходно је да се утврди прецизан концептуални и методолошки оквир, који би обезбедио да се природа и суштина тероризма што свестраније сагледа. Прва дефиниција тероризма датира још из 1930. године, када је на Трећој међународној конференцији за унификацију кривичног права, која је одржана у Бриселу, тероризам дефинисан као злочин против међународног права, односно као „умишљена употреба средстава која могу произвести општу опасност”.³³ Савремена наука улаже велике напоре на пољу одређивања једне опште прихватљиве дефиниције тероризма. Међутим, и поред тога што тероризам представља праву пошаст модерне цивилизације, политика многих моћних држава одлаже дефинисање савременог тероризма, првенствено због примене двоструких стандарда. Дакле, не прихватљива је искључива подела на добре и лоше терористе, праведни или неправедни тероризам без обзира на то што некада велике силе својим непринципијалним

---

³²М. Зиројевић, *op. cit.* стр. 209.

тумачењем тих појава доводе у заблуду јавност при дефинисању савременог тероризма. Научна настојања да се ухвати у коштац са појмом тероризма упорно се спотичу на питању дефиниције, диференцирања тероризма од кривичног дела или пак војне акције. Ауторима углавном није тешко прикупити списак правних или других дефиниција, којих има на десетине, и затим њима додати своју. Један познати преглед почиње читавим поглављем о тој теми; док се у другом успело прикупити преко стотину дефиниција, да би се на крају закључило да потрага за „погодном”³⁴ дефиницијом још траје. Експерти из ове области посветили су доста пажње и настојања да развију једну непобитну дефиницију тероризма, феномена који је заправо намењен и конципиран да буде ствар личне перцепције и на тај начин се посматра и тумачи на различите начине. Непостојање опште прихватљиве дефиниције тероризма узрокује појава великог броја некомпетентних аутора и самопроглашених експерата за теоретско одређење ове појаве, двоструки стандарди неких великих западних сила, о појмовном одређењу и дефинисању тероризма или како би се у најновијим теоријама могло назвати политика тероризма. Дакле, они на различит начин формулишу исте догађаје, зависно од њихових тренутних политичких интереса, што је и највећи проблем за реализацију коначне, свеобухватне антитерористичке активности, како би се тероризам у 21.веку макар колико-толико држао под контролом (Гаџиновић 2013:260). Свака дефиниција политичког тероризма, која иде даље од тога да опише континуирано коришћење убиства, телесне повреде и разарања, или пак претње таквим актом, ради постизања политичких циљева, мора да доведе до бескрајних спорова. Волтер Лакер, један од водећих теоретичара из области тероризма, сматра да је „ трагање за адекватном дефиницијом тероризма још у току”,³⁵ и такорећи је дуго водио борбу и очајавао је док је покушавао да дефинише тероризам у свим својим аспектима, тако да је, како он сматра, мале шансе да се то уради, па не вреди ни покушавати. Ако Лакер сматра да је немогуће дефинисати тероризам, тј.да су узалудни сви покушаји да се састави једна универзална дефиниција која ће обухватити све елементе, да ли је неопходно да закључимо да тероризам измиче сваком покушају прецизног дефинисања? Одговор је не, у потпуности, јер ако немамо могућност дефинисања тероризма, онда нам преостаје бар да подвучемо црту и разликујемо га од неких других видова насиља и да препознамо неке

---

³³М. Зиројевић, *op. cit.* стр. 210.

³⁴М. Мијалковски, *Тероризам и организовани криминал*, Факултет Безбедности, Београд, 2010, стр. 111.

³⁵*Ibid*

његове црте које га чине тако специфичним и изразитом појавом, феноменом политичком насиља. Он даље тврди да суштинска формулација тероризма није постигнута из простог разлога што не постоји свеобухватна и валидна дефиниција која може потпуно обухватити све елементе тероризма. Предвиђања изречена још 70-их година прошлог века како таква дефиниција неће бити постигнута нити у ближој будућности, показала су се истинитим, па се даље намеће питање да ли се тероризам може научно обрадити и анализирати и у случајевима када није дефинисан? Актуелне дефиниције тероризма препуне су потешкоћа, како концептуалних, тако и синтактичких, због чега и не чуди да се све више користе алтернативни концепти обојени позитивним конотацијама, герилских покрета, покрета за национално ослобођење, командоса, који се такође користе да опишу и карактеришу активности терористичких организација. У неким случајевима је употреба ових дефиниција тенденциозна и утемељена у одређеном политичком контексту. Тероризам који је изнедрила револуција, такозвани „револуционарни тероризам”,³⁶ а који је нарочито ескалирао током крупних друштвених промена и као средство и метод владања након тих промена и преврата, све ради тога да се одржи новонастала власт, изнедрио је и сам термин тероризам. Тероризам је акт који садржи, пре свега, антидржавни карактер и у његовом дефинисању треба се стриктно држати законског одређивања тог појма, али у криминолошком смислу пожељно је актима терора сматрати и све остале систематски координиране акције које у широким размерама изазивају немир и несигурност грађана, а финални циљ им је привлачење позорности. Иако у науци и пракси егзистирају многе дефиниције тероризма, свет не познаје консензус у њиховом практичном валоризовању и прихватању, јер оно што је за неке легитиман чин одбране, за друге је насилнички чин терора; оно што једнима даје славу, одобравање и назив борца за слободу, другима даје лик омражености и осуде терористичког деловања. Визију таквим различитостима одређују друштвено-политички и религијско-културни приступи предметном проблему. Међутим, пре свега интереси проистекли из конфликта наведених различитости пружају одговор на дефинисање тероризма. Тешкоће у презентовању једне свеобухватне дефиниције тероризма леже још у чињеници да се мотиви, циљеви и методе разликују широко од случаја до случаја, али заправо комплексност преклапања у оквиру сваке од ових категорија, чини задатак дефинисања практично немогућим. Анализирајући разлике

---

³⁶Н. Остојић, *Перспективе борбе против међународног тероризма*, Београд, 2002. стр. 86.

међу различитим дефиницијама стиче се утисак да највише одступања лежи у дескрипцији терористичких мотива, и тај диспарат добија на значају у свим својим импликацијама. Дефиниција тероризма је од виталног значаја као средство за борбу против тероризма, и треба да послужи као смерница у кривичном гоњењу осумњичених терориста.

3. ТЕРОРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Терористичка организација представља колективитет људи, који користи средства насиља у остваривању политичких циљева, који се придржава својих правила унутрашње хијерархије, милитантне организованости, солидарности и тајности чланства. Као илегалне организације организоване су тајно од стране људи које делују према унапред постављеним циљевима. Обзиром да су у питању тајне организације, тајно се састају, договарају и делују.³⁷

Карактеристике их изражена хомогеност, идеолошка блискост међу чланством, као и чврста дисциплина која се по правилу изграђује слично као војна дисциплина, што је између осталог и последица хијерархиске лествице у оквиру организација, односно њихових структура. Припадност терористичкој организацији се остварује на два начина. Први начин је формалним путем, тј. давањем одређене изјаве у писменом или вербалном облику, веома често полагањем ритуалне заклетве, понекад над терористичким симболима (нож, пиштољ, бомба, неки верски или национални симбол). Други начин јесте фактичким приступањем организацији, те вршењем терористичких активности у договору са другим члановима организације или по примљеном наређењу.

Свака организација има своје име и карактеристична обелжја (заставе) и симболе који су везани углавном за идеологију те групе. Ниједна организација, бар до сада, себе није назвала терористичком. Углавном су то називи који су везани за слободу или ослобођење од непријатеља као што су нпр. Јеврејска одбранбена организација, Национални фронт за ослобођење од непријатеља, Народна ослободилачка армија итд.

---

³⁷Н. Остојић, *op. cit.* стр. 90.

Осим идеолошке и политичке искључивости припадници терористичких организација се по правилу одликују склоношћу ка авантуризму, а често су у питању социјално неприлагођене особе са доминантним психопатским цртама личности. Ако би терористичке организације упоредили са, легалним организацијама нпр. корпорацијама установили би да им је заједничко то да имају дефинисане структуре и процесе за доношење одлука, развијају функционално диференциране улоге, имају признате лидере и имају колективне циљеве које остварују као целина уз колективну одговорност.

3.1. Организациона структура терористичких организација

Организациона структура терористичких организација³⁸ увек је у функцији циљева организације, односно представља најцелисходнији маханизам који, користећи утврђене методе и активности организације, остварује унапред одређене и формулисане политичке циљеве. Оно што је зједничко свим терористичким организацијама јесте да су илегалне организације чије постојање и деловање указује на повећан степен друштвене опасности. Илегалну организацију трајно организује, по одређеном систему, група људи, која делује према унапред постављеним политичким или другим циљевима.

Унутршња организација терористичких група утврђена је статутом или неким другим документом под другим називом. У начелу, структуре чине руководећи органи (који могу бити виши и нижи) и огранци или јединице, који свој рад заснивају на хијерархијски устројеним односима. Систем унутрашње организације успостављен је из више разлога.

Први разлог је безбедносне природе, јер се у случају откривања једног дела организације чувају остали неоткривени делови.

Други разлог је рационализација процес руковођења организацијом, које су некада врло сложене структуре.

---

³⁸ Љ. Стајић, *Основи система безбедности*, Нови Сад, 2011, стр. 270.

У досадашњој пракси организовања тајних терористичких организација издвојила су се два основна система организације. То су *системи тројки или петорки* и *систем ћелија или огранака*.

Систем тројки или петорки подразумева да основни елемент организације чини од три до пет лица. Овакав систем обезбеђује да један члан организације, који није руководилац, познаје само још два или четири члана организације. Једино руководилац познаје чланове основне тројке или петорке и чланове руководеће тројке или петорке.

Систем ћелија или огранака подразумева такву унутрашњу организацију у којој само њен руководилац има везу са вишим руководством. Ћелија је минијатурна, веома ефикасна и има од пет до десет људи. Ћелије су обично подељене на „ударне групе“, које уживају одређену акциону самосталност.

Сви чланови терористичке организације користе илегална имена, тзв. ратна имена.

Терористичке организације често у својим редовима имају и посебне профиле стручњака (посебно за експлозиве које, углавном, сами израђују). Када је реч о наоружању, терористичке организације га набављају на различите начине: од пријатељских земаља и њихових обавештајних служби, нападима на војна складишта, куповином на илегалном тржишту итд.

Финансирање терористичке делатности се, углавном, своди на тзв. самофинансирање.

Из тога проистиче да терористичке организације морају и те како да воде рачуна о својој економској бази. Због тога су све терористичке организације да би обезбедиле своју економску базу устремиле на две врсте мета: провале у банке и отмице богатих и утицајних грађана ради наплаћивања уцена.

Безбедносне мере представљају правила понашања којих доследно мора да се придржава сваки члан терористичке организације.

Акције у оквиру познатијих терористичких организација планирају се веома брижљиво, детаљно и студиозно. Прикупљају се све важније информације о жртви напада.³⁹ Терористичке организације се изводе на основу унапред припремљеног плана, уз употребу оптималних оружја, оруђа, људства, на брижљиво одабраним објектима напада.

---

³⁹ Љ. Стајић, *op.cit.* стр. 272.

3.2.Најпознатије терористичке организације

1. Ал – Каида

Основао је Осама бин Ладен крајем осамдесетих година како би окупио Арапе који су се у Авганистану борили против совјетске инвазије. Пружа помоћ у финансирању, регрутовању, транспортовању и обуци сунитских исламских екстремиста за авганистички покрет отпора, који су тајно новцем и оружјем снабдевале САД. Садашњи циљ је да се успостави панисламски калифат широм света у сарадњи са савезничким исламским екстремистичким групама на свргавању режима које сматра неисламским и на протеривању западњака и немуслимана из муслиманских земаља.

Чланови ове организације сматрају да су САД и њени савезници једина препрека ка том циљу, и стога су издали проглас у којем позивају муслимане да убијају Американце, војнике и цивиле, да би осигурали нестајање утицаја Запада у муслиманском свету.

Ал – Каида је извела бројне нападе, међу којима је сигурно највеће последице оставио напад на Светски трговински центар 11.09.2001. Исте године, америчке снаге збациле су талибански режим у Авганистану, и око половина лидера Ал – Каиде је ухваћена чиме је нарушена постојећа мрежа њихове комуникације.⁴⁰ Тада је за Ал – Каиду уследила транзиција, од територијално ограничене, у децентрализовану глобалну организацију. Напади у Турској, Саудиској Арабији, Мароку итд. су показале везу између Ал – Каиде и других терористичких организација, било по ресурсима или логистици.⁴¹

2. ЕТА

Организација Баскијска отаџбина и слобода (ЕТА), основана је 1959. године. Својевремено је била окренута марксизму, а тренутно тежи да створи независну државу у баскском региону у Шпанији.

Ова организација извела је бројне нападе у Шпанији и Француској. Више од 800 људи је погинуло у нападима ЕТА од њеног оснивања.⁴² Највише су остали упамћени по ликвидацијама шпанских званичника. Чак су покушали да убију и краља Хуана Карлоса, у

---

⁴⁰М. Мијалковски, *Одговор Тероризму*, ФЦО, Београд, 2005, стр. 49

⁴¹CRS report for congress, *Foreign terrorist organisations*, str. 84, - www.state.gov, датум приступа (20.05.2021.)

⁴²U. S. Department of State, *Patterns of Global terrorism 2002*, str. 105, - www.mipt.org, датум приступа (20.05.2021.)

чему су осујећени. Током последњих неколико година, шпанске власти су направиле значајан помак у борби против ЕТА, хапшењем преко 120 осумњичених чланова и саучесника. ЕТА не ужива пуну подршку међу Баскијцима, често су њени напади пропраћени демонстрацијама против насиља, а и политичке партије које су против насиља су доста ојачале. Генерално гледано, утисак да ЕТА слаби, број напада и убистава је опао, као и финансијска моћ.

3. Хамас

Настао је 1987. године из палестинског огранка Муслманског братства. Настоји да оствари циљ стварања Исламске палестинске државе уместо Израела. Ова организација је противник мира на Блиском истоку као и противник палестинској влади у појасу Газе, коју је критиковала због прављења уступака Израелу и због корупције и лошег управљања. На последњим изборима, политичко крило Хамаса освојило је већину, што је цео мировни процес ставило под знак питања. Влада Аријела Шарона је организовала ликвидације неких истакнутих чланова Хамаса.

Још од 1994. год. примарна тактика ових терориста при извршењу терористичких напада је слање бомбаша самоубица, али се ипак баве и подметањем бомби под аутомобиле, и атентатима. Према мишљењу америчког Државног секретаријата, Хамас је усмерио своје активности и против америчких интереса. Хамас делује на Западној обали и у појасу Газе, а такође је присутан у Сирији, Либану, и у земљама Персијског залива.⁴³ Најближи сvezник им је Палестински исламски cихад. Такође постоје одређени подаци који указују на то да чланови Хамаса добијају логистичку подршку и помоћ у обуци од Хезболаха из јужног Либана. Бушова администрација оптужује Сирију и Иран да помажу Хамас. Од осталих терористичких организација можемо поменути Абу–Нидалову организацију коју води Сабри ал-Бана. Имала је седиште у Ираку и Сирији, а сада је у Либији и оперише на глобалном плану координишући активности разних других исламских терористичких група.

Оружана исламска група (ГИА) је екстремистичка група која настоји да свргне алжирску световну владу и да уместо ње успостави исламску државу. Хезболах (Божја

---

⁴³ U. S. Department of State, op. cit. 107, - www.mipt.org, датум приступа (20.05.2021.)

партија) је радикална шитска верска група која тежи да успостави исламску републику у Либану по угледу на Иран.

3.3. Модалитети борбе против тероризма у савременим условима

Политичко насиље са атрибутима идеолошког, етничког и верског тероризма до почетка овог века углавном је било спорадично и првенствено усмеравано на постизање ефеката на унутрашњем плану. Тек у новије време испољава се као организовани криминалитет, а у последњих пола века драстично се увећава и интернационализује. Ова тенденција се и даље наставља, тако да се у савременим условима са правом може говорити о ескалацији тероризма.⁴⁴ У исто време јављају се и значајне активности које су усмерене на што ефикасније спречавање и сузбијање тероризма не само на националном, већ и на билатералном, регионалном и глобалном нивоу. Међународна заједница са тим проблемом активно се бавила у последњих неколико деценија. Резултат тих напора су многобројне и енергичне мере на плану превенције и репресије тероризма у дипломатском, политичком, полицијско-обавештајном и легислативном домену. Упркос томе, ефекти тероризма не само да се не смањују, већ се број жртава овог вида политичког насиља последњих година знатно увећава. Овај парадокс упућује на потребу сагледавања суштине борбе против тероризма, како би се евентуални проблеми свестраније анализирали и критички вредновали.

Методе које примењују терористи могу бити различите: заседе, оружани напади на војску и полицију, убацивање наоружаних група на територију страних држава ради извршења атентата, диверзија, отмице авиона и бродова, возова и аутобуса, киднаповање и заузимање талача, паљевине, бомбашки напади, укључујући „писма бомбе“, „аутомобиле бомбе“, „живе бомбе“ и томе слично. Полазећи од таквих метода, које тероризам сврставају у насилнички криминалитет, међународно право осуђује сваки тероризам и забрањује га као методу политичке борбе.

Ако се дакле, било која политичка група у својој борби користи наведеним и другим средствима противним међународном (кривичном) праву, такав чин се мора сматрати

терористичким, а његови извршиоци заслужују општу осуду без обзира на прокламоване циљеве и номинално идеолошко опредељење.

Тероризам мора бити осуђен и одбачен и из аспекта морала, тј. не може се ни у ком случају и ничим правдати. Из тога се закључује да нема вредносних разлика између појмова, односно термина као што су сулотарматизам и други изрази који се користе да би се акције терора анархистичких организација разликовале од реакционарно-неофашистичких будући да је, у сваком случају, у питању тероризам у правом смислу те речи.

Суочивши се са ескалацијом не само унутрашњег него и међународног тероризма седамдесетих и осамдесетих година XX века, многе земље приступају планирању и примени нарочите стратегије како би се што ефикасније супротставиле тероризму.

Та стратегија се састојала првенствено у комбиновању адекватних полицијских и легилсативних средстава на унутрашњем и међународном плану. Полицијска средства у основи се своде на различите организационе мере којима се на националном нивоу побољшавају кадровски и технички услови и обезбеђују специјализација и координација у борби против организованог терористичког криминалитета.

Посебан значај имало је формирање, усавршавање и оспособљавање посебних специјализованих антитерористичких тимова у оквиру полицијских и војних формација, ако што су НОЦС у Италији, РАИД у Француској, ЕСИ-диана у Белгији, САИКА у Египту итд. Подједнако значајна активност одвијала се у сфери обавештајне делатности, будући да проблематика спречавања и сузбијања тероризма временом има све доминантније место у програмским орјентацијама готово свих обавештајних служби, а начело јединства обавештајног рада долази до потпуног изражаја. Шта више неке земље оформиле су и посебне службе за сузбијање унутрашњег екстремизма и тероризма.

Међународна организација криминалистичке полиције ИНТЕРПОЛ такође се максимално ангажовала у борби против тероризма у овом периоду. Наиме, само између 1967. и 1983. године, усвојено је 17 резолуција које се односе на кривична дела преко којих се врши тероризам. Међу њима се по значају истичу резолуције, али и други документи, којима се Интерпол укључио у борбу са деликтима против безбедности лета цивилне авијације.

---

⁴⁴ Љ. Стајић, *op. cit.* стр. 275.

Упркос свему томе, домаћи и транснационални тероризам и даље опстају, мада су се у великој мери трансформисали. Наиме, током 1996. године број терористичких напада у свету доспео је на најнижи ниво у протклих 25 година, али је у исто време број жртава тероризма нарастао на више од 3 000 смртно страдалих и повређених.

У погледу полицијско-обавештајног супротстављања тероризму све више се инсистира и на међународној сарадњи, пре свега, у оквиру земаља европске заједнице (група ТРЕВИ, Европол) али и у оквиру специјалног комитета НАТО-а за борбу против тероризма. На томе нарочито инсистирају САД.

Најзад, последњих година одржано је и десетак међународних самита посвећених искључиво борби против тероризма. На овим конференцијама усвајани су општи принципи и планиране конкретне мере, од договора о забрани извоза наоружања и војне опреме онима који подржавају тероризам (Токио, 1986. године), преко сагласности о нечињењу уступака терористима приликом отмице („Група 7“, Венеција), до оштре осуде свих форми тероризма. Значајне специјализоване регионалне конференције о тероризму окупиле су 1996. године представнике држава Азије и Океаније на Филипинима, односно у Јапану, те земље Северне, Средње и Јужне Америке у ПЕРУУ. Најзад, на економском самиту седам најразвијенијих земаља у Лиону, јуна 1996. године, прокламована је декларација о заједничком супротстављању тероризму свим правним средствима, док је на посебном министарском састанку ови земаљи и Руске Федерације о тероризму, који је одржан у Паризу током јула исте године, усвојена листа од 25 препорука за конкретна антитерористичка дејства. Ове препоруке односе се на промовисање Међународне конвенције о сузбијању терористичких бомбашких напада, који је на предлог VI Комисије ОУ недавно донета и отворена за потписивање свим земљама.

Ставови подразумевају следеће мере:⁴⁵

- јачање међународне сарадње у тражењу и праћењу терориста;
- увођење националних полицијских мера којима би се спречио транспорт оружја, експлозива и друге опреме која се користи за извођење терористичких напада;

---

⁴⁵Љ. Стајић, *op. cit.* стр. 281, 282.

- тражење модалитета којима би се омогућило надгледање компјутерског система Интернет и свих других рачунарских мрежа у свету које могу користити терористи за своје потребе.;
- увођење законских мера у националне правосудне системе којима би се терористима онемогућило да траже и добијају политички азил и ригорозне контроле илегалног боравка као и коришћења лажних пасоша;
- проширење међународних уговора и конвенција како би се обезбедила шира овлашћења за борбу против тероризма, уз позив свим државама да прихвате и да својим законодавством помогну такву глобалну акцију;
- поновно разматрање и побољшање националних законодавстава како би поступала делотворније у борби против тероризма, укључујући могућност да се терористи брже и једноставније изводе пред лице правде.

4. МЕЂУНАРОДНИ ОКВИР ЗА БОРБУ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

4.1. Уједињене Нације

Уочавајући значај и сложеност глобалних изазова и претњи тероризмом безбедности, Уједињене нације (УН)⁴⁶ су тражиле деценијама активности на изградњи ефикасне и превентивно оријентисане правне механизме, који укључују кривичноправни елемент, заснован на поштовању основних људских права и слобода и владавине закона, основних људских права и слобода и принципа владавине права. Идеја о потреби ефикасне кривичноправне реакције на тероризам подразумевала је усвајање и имплементацију низа докумената, који за циљ имају спречавање терористичких аката.

Изградња делотворних правних механизма за спречавање и кажњавање терористичких активности, уз уважавање свих тешкоћа, које карактеришу дефинисање овог појма,

---

⁴⁶ И. Бодрожић, *Тероризам као кривично дело у документима међународних организација*, Криминалистичко-полицијска академија, Журнал за криминалистику и право, Београд, стр. 206.

определила је ОУН за секторски приступ идентификовању дела која се могу означити као терористичка, насупрот усвајању једне опште антитерористичке конвенције. Секторски приступ дефинисању тероризма не одређује, дакле, појам тероризма, већ поједине терористичке акте одређује као кажњиве, избегавајући на тај начин стварање јединствене дефиниције. Почевши од 1963. године, у оквиру ОУН створен је правни оквир за спречавање терористичких дела, који подразумева десетине конвенција и протокола којима се на парцијалан, тематски, начин врши криминализација готово свих могућих врста терористичких активности.

Ови универзални правни инструменти засновани су на осуди тероризма, као претње међународном миру и безбедности. Потписивање поменутих докумената ствара обавезу за државе потписнице да у својим националним кривичноправним законодавствима предвиде одређена кривична дела и санкције, са циљем изградње ефикасних механизма, који државама стоје на располагању у спречавању и кажњавању кривичних дела тероризма.

Циљ секторских конвенција јесте усклађивање кривичних законодавстава националних држава, које ће кроз синхронизовану криминализацију терористичких понашања свести на минимум могућност избегавања правде од стране учинилаца ових кривичних дела и олакшати међународну сарадњу државних органа надлежних за спречавање и сузбијање тероризма и поштовање принципа *аут дедере аут иудицаре*.

Документи усвојени од стране ОУН у области тероризма су:⁴⁷

- 1) *Конвенција о сузбијању кривичних дела и неких других аката уперених против безбедности ваздушне пловидбе* потписана је 14. септембра 1963. године у Токију, а ступила на снагу 4. децембра 1969. године. Односи се на кривична дела која утичу на безбедност лета. Има 26 чланова. Она овлашћује пилота да наметне разумне мере, укључујући и задржавање према било ком лицу за које он (или она) има разлога да поверује да је починило или да се спрема да почини такав акт, када је то неопходно ради заштите безбедности ваздухоплова и захтева од држава уговорница да приведу учиниоца и да врате контролу над авионом законитом команданту.
- 2) *Конвенција о сузбијању незаконите отмице ваздухоплова* потписана је 16. децембра 1970. године у Хагу, а ступила на снагу 14. октобра 1971. Има 14 чланова.

---

⁴⁷ И. Бодрожић, *Тероризам као кривично дело у документима међународних организација*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Као кривично дело одређује противправно, силом или претњом предузето застрашивање, са циљем заплене или остваривања контроле на летом ваздухоплова или покушај да се то учини. Захтева од држава потписница да предвиде строге казне за поменута дела, да се придржавају правила или суди или изручи, као и да пружају једна другој помоћ у вези са кривичним поступцима покренутим на основу Конвенције.

- 3) *Конвенција о спречавању и кажњавању злочина против лица под међународном заштитом, укључујући дипломатске агенте* потписана је 14. децембра 1973. године у Њујорку, а ступила на снагу 20. фебруара 1977. године. Има 20 чланова. Дефинише појам „међународно заштићеног лица“, као шефа државе, министра спољних послова, представника или функционера државе или међународне организације, које има право на посебну заштиту у страни држави, као и чланове његове породице. Од држава уговорница захтева да кажњавају одговарајућим казнама, које у обзир узимају њихову тешку природу, умишљајно убиство, киднаповање или неки други напад на лица или слободу међународно заштићеног лица, насилан напад на службене просторије, приватни смештај или превозно средство тог лица, претњу или покушај да ће се такав напад извршити као и саучествовање у наведеним радњама.
- 4) *Међународна конвенција о сузбијању финансирања тероризма* потписана је 9. децембра 1999. године у Њујорку, а ступила на снагу 10. априла 2002. године. Конвенција има 28 чланова. Поставља захтев државама уговорницама да предузму кораке ради спречавања и супротстављања финансирања терориста, било директног или индиректног, преко група које тврде да имају хуманитарне, социјалне и културне циљеве или које се ангажују у нелегалним активностима, као што су трговина дрогом или оружјем. Обавезује државе чланице да успоставе адекватан нормативни оквир у националним законодавствима, који би подразумевао одговорност правних лица за финансирање тероризма. Одговорност може бити кривичноправна, грађанскоправна или управноправна. Конвенција, такође, предвиђа идентификовање, замрзавање и заплону средстава за терористичке активности, уз искључење могућности позивања на банкарску тајну, као оправдање за одбијање да се сарађује.

5) Међународна конвенција о сузбијању аката нуклеарног тероризма потписана је 13. априла 2005. године у Њујорку, а ступила на снагу 7. јула 2007. године. Конвенција подразумева широк спектар радњи и бројне могуће циљеве, укључујући и нуклеарне електране и нуклеарне реакторе. Предвиђа као кажњиве претњу и покушај извршења таквих дела или учествовање у њима у својству саучесника. Усваја принцип *аут дедере аут иудицаре*, подстиче сарадњу држава у спречавању терористичких напада путем размене информација и међусобне кривичноправне помоћи. Бави се и питањима кризног менаџмента, који подразумева правила, стандарде и процедуре за решавање кризних и посткризних ситуација.

Наведене секторске конвенције⁴⁸ представљају мултилатералне међународне уговоре, које су правно обавезујуће за државе потписнице, којима се установљавају надлежности и дужности у вези са међународно инкриминисаним понашањима, која се означавају као терористичка. Њихове основне заједничке карактеристике су да:

- не пружају свеобухватну дефиницију кривичног дела тероризма, са заокруженим садржајем, већ је њихов домет ограничен на појединачне акте, који чине само део садржаја тероризма као кривичног дела и то онај због којег су у одређеном тренутку и саме конвенције настале;
- усвајају принцип *аут дедере аут иудицаре*, који подразумева дискреционо право држава у сфери одлучивања да ли ће предузети кривично гоњење или ће одговорити на екстрадициони захтев друге државе;
- понашања која су њима обухваћена могу бити предузета и без потребне намере, која представља субјективно обележје бића кривичног дела тероризма (анимус терроранди);
- оријентисане су на спречавање кривичних дела тероризма која се одликују елементом иностраности, који може подразумевати скривање учиниоца кривичног дела у иностранству, пасивног субјекта као лице страног држављанства или штетне последице кривичног дела које су наступиле у иностранству.

Осим набројаних конвенција у борби против теоризма, велики значај има документ „Стратегија УН-а, у борби против тероризма“, која је усвојена од стране Генералне скупштине 8. септембра 2006. године. Наглашена је важност постојећих инструмената

---

⁴⁸ И. Бодрожић, *op. cit.* стр. 207, 208.

међународне борбе против тероризма, те се тражи од свих држава чланица да их без одлагања имплементирају.

4.2. Регионалне организације у борби против тероризма

4.2.1. Тероризам у документима Савета Европе

Савет Европе основан је 5. маја 1949. године⁴⁹, као прва организација европских држава након завршетка Другог светског рата, ради „остваривања већег јединства између чланица у циљу очувања и остваривања идеала и начела, који су њихова заједничка баштина и подстицања њиховог економског и друштвеног напретка“. Као основна брига организације означени су развој и заштита људских права и обезбеђивање поштовања начела правне државе. У том смислу, ова регионална организација је донела више од 170 конвенција, које битно утичу на правне системе држава чланица Савета Европе. Као једно од значајних питања којем је у оквиру Савета Европе посвећивана пажња, истиче се тероризам. Према документима ове организације у области супротстављања тероризму, као његове најважније функције означене су изградња законских мера против тероризма, заштита основних вредности, људских права, демократије и владавине права и бављење узроцима тероризма. У процесу формирања законских мера Савета Европе против тероризма значајну функцију обављала су два међувладина експертска одбора, и то Мултидисциплинарна група за међународно деловање против тероризма (GMT), која је основана 2001. године, и Комитет експерата за тероризам (CODEXTER), који је 2003. године заменио претходно поменути. И један и други одбор заснивали су свој рад на спровођењу и унапређењу одредаба Европске конвенције о сузбијању тероризма из 1977. године, коју је Република Србија ратификовала – „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 10/01.

Као резултат рада GMT у области развоја законских решења против тероризма треба напоменути Први допунски протокол Европској конвенцији о сузбијању тероризма из 1977. године, који је усвојен 2003. године, а односио се на проширивање каталога

инкриминација којима се одриче својство политичког кривичног дела и политички мотивисаног кривичног дела, поједностављење поступка у вези са изменама и допунама Конвенције, ограничавање могућности одбијања екстрадиције заснованих на резервисаности држава у односу на одредбе Конвенције, као и могућности одбијања екстрадиције учинилаца кривичних дела земљама у којима се за поменута кривична дела предвиђа смртна казна или казна доживотног затвора.

У 2003. GMT бива трансформисан у CODEXTER, у оквиру појачаних активности Савета Европе у области сузбијања тероризма, са циљем успешније координације свих активности претходно предузетих у оквиру GMT-а. Као најважнији резултат рада CODEXTER-а истиче се рад на изради и усвајању нових правних инструмената у борби против тероризма, од којих се као најзначајнији јавља Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма која је усвојена у Варшави 16. маја 2005. године, а ступила на снагу 1. јуна 2007. године. Као свој главни циљ она одређује јачање напора држава чланица у спречавању тероризма, и то путем инкриминисања одређених понашања као кривичних дела и јачањем превентивних мера на националном и међународном нивоу. Подизање нивоа ефикасности у супротстављању и сузбијању тероризма означено је као приоритетни задатак поменуте конвенције, која представља усавршавање претходно постојећих правних инструмената. Она обавезује државе чланице да у својим националним кривичноправним системима инкриминишу одређена понашања као кривична дела тероризма и у том смислу носилац је експанзионистичких тенденција на плану кривичноправног супротстављања тероризму.

Сва поменута кривична дела карактерише специфична намера, која се у сваком конкретном случају мора доказати, али за постојање кривичног дела није неопходно да кривично дело тероризма (на које је лице јавно подстицано, регрутовано или обучавано) буде остварено.

---

⁴⁹ И. Бодрожић, *op. cit.* стр. 214, 216.

4.2.2. ЕУ у борби против тероризма

Земље ЕУ⁵⁰ су дуго настојале да побољшају сарадњу између полиције и правосуђа унутар њих самих као део тежње уније да се креће према политичким интеграцијама, али и израз жеље да се створи европски простор слободе, сигурности и правде. Министарства унутрашњих послова, министарства правде, други државни органи задужени за спровођење закона, као и безбедносне службе у Европској унији почеле су неформалну сарадњу средином 1970-тих у борби против тероризма и других облика криминалитета због значајног пораста прелазака границе од стране држављана Европе али и других националности. Споразум у Матрихту постигнут 1992. обликовао је ову сарадњу у *Трећи стуб* правде и унутрашњих послова усмерену ка унапређењу заједничких мера за унутрашњу безбедност и слободно кретање грађана унутар граница ЕУ. Упркос томе што су установљене институције, напредак у полицији и области правосуђа је био ометан годинама потребама земаља чланица у очувању суверенитета над властима за спровођење закона, недовољних новчаних средстава и мањком поверења међу полицијским и обавештајним агенцијама.

Терористички напад 11. септембра 2001. године, а потом и откривање ћелија Ал Каиде у Европи, био је аларм владама Европске Уније. У недељама након напада, у многим земљама ЕУ полиција је открила десетине осумњичених терориста који су били повезани са Осама Бин Ладеном. Немачка и Шпанија су идентификоване као главне базе за логистику и планирање напада и бројна лишења слободе су спроведена у Белгији, Француској, Италији и Великој Британији. Показало се да је Ал Каида имала могућности да користи средине са релативно лошим обезбеђењем у Западној Европи. Ову чињеницу су спремно дочекали европски лидери који су брзо схватили да су отворене границе ЕУ и различити правни системи омогућили терористима и другим криминалцима да се несметано крећу и избегну лишење слободе и кривично гоњење. Многе земље ЕУ, на пример, нису имале усвојен закон о антитероризму или чак правну дефиницију тероризма. Без јаких доказа да је осумњичени починио злочин заједнички свим земљама, као што је убиство, терористи или њихови помагачи су често избегавали хапшење у једној од земаља ЕУ тако што би побегли у другу земљу која има друге законе. Осим тога, иако су

осумњичени могли брзо да путују кроз земље ЕУ, изручивање често захтева неколико месеци или година да се спроведе.

Након напада на Сједињене Државе, лидери ЕУ демонстрирали су обновљену политичку преданост да се појача сарадња између полиције и правосуђа и то како међу земљама ЕУ тако и са земљама САД-а. 11. март 2004. године, бомбашки напад терориста у Мадриду, у Шпанији, је само још више мотивисао напоре ЕУ да се бори против тероризма. Иако су многи потези ЕУ у полицији и правосуђу усмерени најпре против претњи терориста, посматрачи наводе да би неколико тих потеза као што је налог за хапшење на простору ЕУ побољшали могућности ЕУ да спроводи истраге и врши кривично гоњење, као и да постави темеље правосудног идентитета у ЕУ. Међутим, превођење ових политичких договора у ЕУ у делотворно оруђе за спровођење закона није било лако. Велики број политичких, правних и културних изазова је остао.

Тако су донети 2001. године ЕУ⁵¹ Акциони план за борбу против тероризма, 2002. године Оквирна одлука о борби против тероризма 2002/475/JXA, 2004. године министри правосуђа и унутрашњих послова донели су Декларацију о борби против тероризма, 2005. године министри правосуђа и унутрашњих послова усвојили су Стратегију борбе против тероризма, 2005 године донета је Одлука Савета 2005/671/JXA о размени информација и сарадње у кривичним делима тероризма.

На оперативном нивоу, најзначајнији резултати у борби против тероризма након 11. септембра 2001. године су јачање улоге Европола, оснивање Еуројуст-а и Агенције за спољне границе (FRONTEX), као и именовање ЕУ координатора за борбу против тероризма. Кад су у питању правни акти, поред Оквирне одлуке о борби против тероризма из 2002. године, велики значај имају и инструменти који се не односе само на област борбе против тероризма, као што су Оквирна одлука о европском налогу за хапшење из 2002. године којом су на нивоу ЕУ замењени традиционални национални инструментрументи екстрадиције, као и Оквирна одлука о европском налогу за достављање доказа, којом је успостављан стандардни образац за захтевање ствари и документа у случајевима са прекограничним елементом.

---

⁵⁰ Т.Лукић, *Европа и борба против тероризма*, Правни Факултет, Нови Сад, стр. 590.

⁵¹ М. Матић, Бошкових, *ЕУ политика борбе против тероризма и утицај на владавину права*, стр.105, 106.

Последњих година нове претње су појачале потребу за успостављањем ближе сарадње на свим нивоима. Многе претње по безбедност у Европској унији потичу од нестабилности у државама које су у ближем окружењу, као и од промењих форми радикализације, насиља и тероризма. Претње су разнолике и имају прекогранични елементима. Како би утврдили заједнички одговор Европска комисија, Савет, Европски парламент, Европски економски и социјални комитет и Комитет региона донели су у априлу 2015. године Европску агенду за безбедност. Циљ Агенде је да омогући бољу размену информација, повећану оперативну сарадњу и узајамно поверење, као и да обезбеди да унутрашња и спољашња димензија безбедности заједно функционишу. Приоритети дефинисани у Агенди су тероризам, организовани криминал и високотехнолошки криминал као повезане области са изразитом прекограничном димензијом и где заједничка ЕУ акција може да доведе до резултата. Кривична сарадња у борби против тероризма отвара два питања која је неопходно размотрити: једно се односи на унапрађење и усаглашавање европског права како би се избегла фрагментираност и различитост закона држава чланица, којим се дефинишу радње које се сматрају терористичким актима; а друго се односи на различите нивое заштите и националних уставних гаранција, који су значајни због оцене прихватљивости доказа прикупљених током истраге у различитим државама чланицама. Када се ради о првом питању, могуће је постићи значајнији напредак и убрзати процес хармонизације у државама чланицама, посебно јер је у неколико извештаја о сарадњи у борби против тероризма наведено да је неусаглашено законодавство разлог неуспешних истрага и суђења. Разлог за то лежи у чињеници да се одређена понашања у једној држави сматрају кривичним делом тероризма, док се у другој не сматрају.

Све ове изазове у погледу гаранција осумњичених и окривљених морају имати на уму и посланици у Европском парламенту када буду гласали за Упутство о борби против тероризма. Јасно је да је неопходна унапређена сарадња и лакша размена података, али уз поштовање начела кривичног права и кривичног поступка.

5. МЕРЕ ЗА СУПРОТСТАВЉАЊЕ ТЕРОРИЗМУ

Супротстављање тероризму по принципу узвраћања најчешће се примењује када су у питању мање земље из разлога што не постоји страх да се узврати истом мером. Савременом свету у борби против тероризма неопходна је примена превентивних, репресивних и борбених мера органа државне заштите. Ове мере се некада морају спроводити у комплементарном односу.⁵²

Основне мере које се предузимају у циљу спречавања и сузбијања тероризма могу бити унутрашње и међународне мере.⁵³

Унутрашње мере подразумевају промену у систему државе и друштва. Против терористичких активности се најпре бори системом државе, његовом снагом, правном државом. Са правног становишта мере се односе на поштовање одговарајућих прописа. За успешно супротстављање тероризму неопходно је прилагођавање правних прописа савременим тенденцијама и претњама које се пред државу постављају. Унутрашње мере у оперативном смислу везују се за обавештајни, криминалистички и војнополицијски аспект деловања. У превентивним активностима посебан значај се даје обавештајним службама. Ту се подразумева прикупљање, процењивање и аналитичка обрада информација о деловању терористичких акција ради информисања државног руководства као и врбовње чланова терористичке организације на сарадњу. Значајну улогу има превентивна криминалистика тј. појачана будност надлежних органа који треба да открију потенцијалне терористе пре него што они изврше дело као и војно-полицијски аспект деловања који подразумева противтерористичке операције кроз ангажовање специјализованих војних и полицијских јединица у директном супротстављању деловању терористичких организација. Дејство ових снага зависи од прикупљених обавештајних података, о организацији, бројности, локацији, наоружању, намерама терориста, сарадницима као и другим подацима.

Међународне мере подразумевају доношење међународноправне регулативе (конвенције, декларације и резолуције), сарадњу држава и њихових служби на основама

---

⁵² З. Димовски, Д.Томић, Е. Шалић, Ј. Динић, Тероризам, стр. 217.

⁵³ Ж. Мојсиловић, Тероризам и преговарање, Центар за кризни менаџмент и преговарање, Београд, 2009, стр. 153.

међународнопрвних прописа и билатералних споразума, као и размену обавештајних података између држава и помоћ ангажовањем специјализованих јединица. Организација УН је донела низ антитерористичких конвенција и резолуција. Врло су значајне резолуције Савета безбедности УН (1373 од 28.септембра и 1377 од 12.новембра 2001.године) које указују на то да терористички акти представљају једну од најозбиљнијих претњи међународном миру и безбедности те су државе, које су чланице УН, дужне да лица која су починила терористички акт приведу правди⁵⁴. Ова документа су обавезала државе потписнице да у својим законодавствима регулишу обавезе у борби против тероризма. Неке државе су то учиниле, неке су то учиниле врло површно а мали број влада је донео посебне законе којима се санкционише савремени тероризам. Досадашњим активностима проблем тероризма није решен али пут за његово контролисање међународним ангажовањем могуће поступним решавањем појединих његових појавних облика, првенствено потпуним опредељењем држава у спровођењу већ донетих међународних аката.

Супротстављање тероризму за државу представља велико искушење посебно када се користе превентивне методе. Предузимање превентивних мера и радњи у борби против тероризма представља изузетно велики напор за државу.

Превентивне мере и радње у савременом друштву у борби против тероризма заузимају битно место. Ради се о радњама чији резултат се не види одмах што изазива негодовање код великог броја људи. Превенција задире у суштину узрока тероризма, предлаже адекватне мере и радње у циљу његовог спречавања.

Мере и радње које су неопходне да се предузму у циљу ефикасне заштите од тероризма су:

- примена законских прописа смањиће простор за терористичке активности, што представља веома важан фактор у заштити друштва;
- професионално и успешно обављање својих дужности на радним местима грађана;
- развијање демократске друштвене свести у свим структурама земље;
- непрекидна активност на развијању безбедносне културе, под којом се подразумева знање и мотивисаност појединца да се лично и само иницијативно супротставља, високо професионална и организована служба заштите;

---

⁵⁴ Ж. Мојсиловић, *op. cit.* стр.156.

- реална процена опасности, тако да се треба начинити реална слика терористичких организација;
- стицање одређених знања о методама и средствима, које терористи користе при извођењу својих активности.

Остваривањем наведених предуслова превентивно делују у одвраћању од терористичких напада. Дакле, активно учешће цивилног друштва у борби против тероризма има свој ефекат када се то примењује, у миру и рату.

Превентивно деловање у спречавању терористичких активности подразумева и у миру стално усавршавање система заштите, где се користе светска искуства; спречавање непосредног приступа осетљивим реонима и објектима који могу бити мете терористичких група; опремање објеката најсавременијим електронским заштитним средствима; потпуна контрола свих параметара током посете непознатих лица објекту; чување података које би терористи могли користити у извођењу терористичких активности.⁵⁵

Репресивне мере које се односе на примену кривичних, административних и других мера према извршиоцима терористичких активности. Иако се државна заштита мора све више оријентисати на превентивну акцију, она се не може одрећи препресивне функције. Примена кривичних санкција је неопходно средство заштите друштва и појединаца од друштвено опасних понашања, па се стога друштво не може одрећи казнене функције државних органа, нити се та функција може до краја свести на елементе кривично-правне превенције и ресоцијације, иако оне морају стајати са њима у комплементарном односу. Друштво је принуђено да позива на одговорност и кажњава, да примењује кривичне, административне и друге казнене мере, које су нужне у конфликтним условима у којима делују терористичке организације.

Приликом примене свих мера, битно је имати јасну представу о снази и степену опасности од терористичких активности. Потцењивање, односно занемаривање негативних појава има штетне последице. Уколико се друштво не бори против њих одговарајућим мерама, оне потају све учесталије, интензивније и са већим притиском на друштво, што може изазвати колебање међу масама и слабљење отпорности друштва. Да би друштво на време спречило овакве појаве и тенденције, оно мора инсистирати на егзактној, емпиријски индетификованој процени мера, које су неопходне за заштиту друштва. Одатле

---

⁵⁵ З. Димовски, Д. Томић, Е. Шаљић, Ј. Динић, *op. cit.*, стр. 218

произилази да је друштво позвано, када је реч о друштвено опасним понашањима и редњама, да и даље развија казненопоправне инструменте у оквиру своје политике, који оправдано служе и циљевима заштите. Поред осталог, неопходно је: дограђивање правних прописа и усвајање одговарајућих међународних конвенција и доношење нових; развијање система безбедности, како би уз помоћ система заштите био способан отклонити сваку опасност од свих облика угрожавања; примена кривичних санкција према свим учесницима терористичких активности. Борба против терористичких активности сталан је задатак, а њен успех зависи од професионализма надлежних служби, економске стабилности, јачања одбране и заштите, међународног угледа и војно политичког положаја земље погођене терористичким активностима. Веома је битна сарадња грађана у процесу идентификације околности и лица која могу организовати терористичке активности.

Тероризам је појава која захтева континуирану међународну полицијску сарадњу. Та сарадња често претходи свим другим напорима који се улажу у борби против међународног тероризма. Управо се органи полиције морају непосредно, и пре свих других, хватати у коштац са терористима. Самим тим што се тероризам, интернационализује и полиције националних држава настоје да интензивирају међународну сарадњу трудећи се, при том, да постигну што већу ефикасност при извршавању задатка.

Једinstвени светски механизам за међународну полицијску сарадњу је Међународна организација криминалистичке полиције Интерпол. Ова организација има специфичну улогу у борби против међународног тероризма. У време када тероризам постаје глобални светски проблем Интерпол заузима активан однос у борби против те појаве. Одлука о томе донета је 1984. Године у Луксембургу, на 53. заседању Генералне скупштине.⁵⁶

На том заседању усвојена је Резолуција о насилном криминалитету општепознатом под називом тероризам. Тиме је Генерална скупштина изричито укључила тероризам у поље рада организације.

Генерална скупштина је нову стратегију боре против тероризма засновала на три основна опредељења:

- прво, у фази спречавања тероризма нема ограничења за сарадњу у оквиру Интерпола;

---

⁵⁶ Љ. Стајић, Основи система безбедности, Нови Сад, 2011, стр. 282.

- друго, за квалификацију неког кривичног дела као политичког надлежне су суверене државе и
- треће, постојање или непостојање везе између циљева и њихових жртава од пресудног је утицаја на доношење одлуке о ангажовању Интерпола.

Већ почетком 198. Године у Генералном секретаријату је оформљена посебна група која се бави проблемом тероризма.

Међутим, оређивање разлике између „политичког“ и „неполитичког“ тероризма је нејасно, па се наглашава да се Интерпол може ангажовати само у случајевима који, у суштини, нису политички.

Оно што посебно оправдава нови приступ Интерпола проблему тероризма јесте:

- јачање везе између међународног тероризма и организације класичних криминалаца и
- везе између међународног тероризма и илегалног промета дроге, који је постао начин финансирања терористичких организација.

Начин заштите од тероризма представљају и све оне мере безбедности које предузимају националне полиције на ширем сузбијању тероризма, чиме се смањује могућност терористичких аката. У такву заштиту спада и формирање и обука специјализованих антитерористичких јединица које, када се оцени да је то потребно и повољно, могу да приступе акцији борбе против тероризма, односно терориста.

Криминал у савременом добу све више поприма међународне димензије, а да би криминал имао међународни аспект, веома је важно да буду испуњени одређени услови: прелазак државне границе, како од стране криминалаца, тако и од жртава, ствари и криминалне инспирације.

Упоредо са експанзијом тероризма, граде се и међународни полицијски односи. Они јачају везу с оним видовима криминала који се декларишу као међународни из разлога што у свим својим аспектима подразумева која превазилази и шири се ван граница једне државе. Успостављање и унапређивање међународних полицијских односа слика је реалне потребе држава понаособ и међународне заједнице као целине, да успоставе заједничку борбу и међусобно помагање против криминала као заједничког непријатеља. Та борба је саставни део једне свеобухватне мисије и задатка који је поверен полицији, а због хуманитарног карактера тих задатака, као и због њихове учесталости и обимности,

међунаронни полицијски односи, може се слобано рећи, високо се котирају у глобалним међународним односима.⁵⁷

Међународни полицијски односи су, посматрано у ширем смислу, део међународних односа који имају политичку конотацију и одвијају се између држава и међународних организација, док у ужем смислу међународне полицијске односе можемо дефинисати као односе на релацији држава и њихових полицијских органа у циљу заштите међународног јавног поретка, реда и заједничке сарадње у борби против различитих облика криминалитета. Ти односи одвијају се између држава и званичних органа јавне безбедности, криминалистичке и судске полиције, док односи са сличним органима који постоје при царини, војсци и дипломатији, нису у изложеном смислу полицијског карактера. Ови односи се посматрају као „ односи који се на међународном плану успостављају између полицијских органа и институција различитих држава у циљу извршавања задатака који се пред њих постављају у вези с борбом за одржавање јавног ред и против криминала као једног од аспеката нарушавања јавног поретка“.

Званична, формална полицијска сарадња постоји тек онда када званично пргани једне земље или полиције упуте формални захтев за успостављање обостране сарадње, док неформална представља један од првобитних и најраспрострањенијих видова полицијске сарадње. Треба још напоменути да међународна полицијска сарадња може бити званична, формална или тајна, а може се реализовати изван или у оквиру међународне организације.

Тероризам у савременим условима све више поприма интернационални карактер, па је стога готово неизводљиво да се свака држава понаособ бори против њега.

Вредности, које се настоје заштити су, на првом месту, међународни мир и сигурност, а затим и систем међународног комуницирања као један од кључних услова несметаног одвијања међународних односа и слободе и права појединаца које је неопходно заштити, како од држава, тако и од појединаца који их угрожавају.

Настојања на унапређивању међунаордне сарадње против тероризма датирају од 30-тих година 20. века, када је извршен атентат на југословенског краља Александра и француског министра спољних послова Луиса Бартоа (Луис Бартоах) у Марсељу 1934.године. То је довело до иницијативе Француске да се оформи међународни казнени

---

⁵⁷ М. Крстић, Мотиви терористичког деловања, Министарство унутрашњих послова, Полицијска управа Шабац, Специјална едукација и рехабилитација, Београд, Вол.14, бр. 4. 519-542, 2015, стр. 315

суд који би судио актерима терористичких аката, а као одговор на овај догађај, огласила се Лига народа и сазвала конференцију о том питању у Женеви 193. године. Ове иницијативе резултирале су доношењем двеју конвенција. Прва од њих је децидно забрањивала акте тероризма, заједно са покушајима убистава председника држава или њихових супруга и других представника власти, као и дела међународног тероризма која би резултирала рањавањем особа и оштећењем имовине, као акте грађана једне државе против грађана друге државе. Другом конвенцијом је оформљен међународни кривични суд коме је поверена надлежност над терористичким злочинима. Али, то су били само покушаји и назнаке, јер ове радикалне мере никад нису ступиле на снагу нити су се имплементирале у пракси из разлога што је само једна земља ратификовала конвенције непосредно пре него што је избио Први светски рат 1939. године.

У склопу међународне заједнице се континуирано улажу напори да се дефинишу норме понашања држава и кроз фазу превенције, тј. раног препознавања и спречавања дела тероризма, тако и кроз фазу репресије, која подразумева разјашњавање, хватање и кажњавање терориста. Када говоримо о превенцији, донет је велики број резолуција и закључака где се од држава захтева да не подстичу и не организују терористичке акте против других држава као и да не учествују у вршењу терористичких активности.

Размена обавештења и информација као и њихова свеукупна обрада и употреба у служби борбе против тероризма, нису више довољни, и постоје тенденције да се успостави заједничка „ненационална“ полиција, са сопственим полицијским снагама и сопственим правом на хапшење, наравно, све док постоји тежња и намера да се приступи ефикасној и организованој заједничкој борби. Треба имати на уму да се савремени тероризам не може сузбити само рачунајући донекле ограничене могућности појединачних угрожених држава, напротив, борба против овог вида насиља биће у будућности све тежа, јер ће се његов обим и капацитети муњевито увећавати, а његов организовани део све успешније стабилизovati и учвршћивати у државним и економским структурама нападнуте државе. Велики број суверених држава се данас суочава са великим проблемима, јер терористичке организације превазилазе државне границе и учестало се суочавају са пријатељском конкуренцијом и љубоморним чувањем обавештајних „извора и метода“, што опет у значајном обиму спутава адекватну размену и проток информација са другим земљама.

Ипак, узроци настанка тероризма не могу се са тачном прецизношћу утврдити, а нарочито не узроци међународног тероризма, јер у досадашњем периоду они се нису могли чврсто повезати са економским и политичким тешкоћама, са степеном развијености неке земље, развојем демократије и сл., а терористички узорак је исувише мали да бисмо на основу њега могли да изводимо релевантне закључке.

Државни органи, као непосредно одговорни за укупну безбедност земље и грађана, предузимају најефикасније мере заштите од тероризма кроз: процену могућих носилаца тероризма; правовремену и реалну процену јачине и стварне моћи терористичке организације у циљу припреме антитерористичких мера и активности; правовремено представљање јавности циљева и начина деловања терористичке организације према цивилном становништву, како би она доживела осуду и дискредитацију у светској и домаћој јавности као и ефикасно спречавање јединственог „наступа“ унутрашњег и спољног тероризма. Ове активности морају добити своју конкретизацију кроз доношење нормативно-правних, политичко-дипломатских, безбедносно-обавештајних, полицијско-репресивних, техничко-технолошких, физичких и борбених мера.⁵⁸

У оквиру реализације концепта самозаштите, до изражаја долазе две врсте мера: друштвено превентивне и репресивне, које би требало да се оптимално трансформишу у преваспитну функцију. То су два нужна, комплементарно и функционално повезана сегмента политике и праксе заштите од инкриминисаних и других кажњених радњи. Њихова комплементарна повезаност упозорава да нису дозвољене апсолутизације било једног или другог метода поступања. Социјална превентива, узета за себе, без примене административне и казнене функције, још увек представља неприхватљиво решење са аспекта заштите, што је нарочито у случај у време плиме терористичких активности. Исто тако, инсистирање на репресивној функцији, у одсуству превентивне акције, водило би тражењу јединог решења у репресији, у схватањима и пракси прошлости, што је такође неприхватљиво. У савременом демократским друштвима треба очекивати да мере државне репресије све више исчезавају, губе друштвени смисао и оправдање, уколико јача унутрашња снага друштва и како оно постаје јединственије и стабилније. У таквим друштвеним околностима терористичке активности све више добијају карактер напада на цело или готово цело друштво, које ће моћи, захваљујући својој хомогености и

---

⁵⁸ Р. Гаћиновић, Тероризам, Београд, 2006, стр. 310

компактности, да их решава или отклања на безболнији и једноставнији начин, уз помоћ савремено опремљених и врхунски обучених и мотивисаних јединица за противтерористичка дејства.

6. ПРЕВЕНЦИЈА ТЕРОРИЗМА У ПОЈЕДИНИМ ДРЖАВАМА

Израел

У процесу настанка Израела⁵⁹, значајну улогу одиграла је Велика Британија која је, контролишући до 1947. године, већи део Блиског истока, снажно и отворено подржавала историјске тежње Јевреја, насупрот томе, обећавајући Арапима да ће им помоћи око стварања њихове, јединствене арапске државе што се у међувремену показало као неискрено и нетачно. Као жртве нацистичког режима, Јевреји су још током, а посебно после Другог светског рата, постепено почели насељавати територију Палестине, што је имало за последицу стварање бројних арапских организација које су се у почетку потпуно отворено а касније и уз помоћ тајних и субверзивних активности, почели супротстављати стварању јеврејске државе на палестинским територијама. Да би се предупредили сукоби већих размера, Организација уједињених нација, (ОУН), заузела је став да се један део палестинске територије додели Јеврејима а други Арапима, што је формално правно верификовано резолуцијом Генералне скупштине УН из 1947. године, о укидању мандата Велике Британије у Палестини, што је довело до фактичког повлачења Британаца са тих простора. Резолуција је била правни основ да јеврејско Народно веће 14.05.1948. године у, Тел Авиву, званично прогласи независност и сувереност националне државе Израел. То је изазвало арапско-израелски рат, (1948-1949), који је завршен победом Израела и увећањем његове територије. Израел је тада ставио под своју контролу око 75% територије Палестине, протеравши око 750. 000 Арапа. Његова површина данас износи 20.770 км² и

званично је призната од међународне заједнице. Међутим, територија Израела, де факто је значајно већа јер је проширена каснијим арапско-израелским ратовима, са Либаном, Сиријом и Јорданом. У држави Израел, као земљи имиграната, живи око 8.150.000 становника од чега су 82% Јевреји, 15,5% Арапи, и 2,5% хришћани.

Међународно признати главни град Израела је Тел Авив а највиши органи власти од 1950. године смештени су у Јерусалиму.

Израел је данас⁶⁰, не само најјача војна сила на Блиском истоку већ и економски најразвијенија регионална држава која глобалну финансијску кризу амортизује много лакше него земље региона. Незапосленост је око 6,5%, национална економија показује тренд раста а посебно значајни резултати постижу се на плану развоја најсавременијих технологија о чему сведочи податак да су научници из ове земље у последњих 10-ак година освојили шест Нобелових награда за економију и хемију.

У својој 66-годишњој историји Израел⁶¹ није упознао ниједан дан слободан од тероризма, а претња тероризмом није теоретска, већ раширена и упорна. Успостављена је дугогодишња пракса стручњака у области борбе против тероризма, проширујући такође начин пружања помоћи жртвама тероризма.

Израел третира жртве одмах након терористичког чина. У прва 24 сата породице жртава лече и прате социјални радници из Министарства за социјална питања и социјалне службе. Након 24 сата, Национални институт за осигурање Израела (НИИ) контактира жртве и њихове породице и након тога пружа савете, обуку и смернице у вези са било којим проблемом, било емоционалним, социјалним или породичним. НИИ такође води жртве и чланове њихових породица о томе како да остваре своја права и добију различите услуге које су им на располагању. Поред тога, НИИ пружа помоћ у аранжманима сахране, прелиминарну финансијску помоћ и психолошки третман и подршку. У светлу досадашњих искустава, НИИ је у сарадњи са медицинским радницима успоставио систем за дијагнозу психолошких повреда жртава што је пре могуће, узимајући у обзир блиску везу између брзине лечења психолошких повреда и нивоа штете која остаје .

---

⁵⁹Б.Лечић, *Обавештајно безбедносне институције и национална безбедност Израела*, Академија за националну безбедност, Београд, стр. 58.

⁶⁰ Б. Лечић, *op. cit.* стр. 62, 63.

⁶¹ Видети: <https://www.un.org/victimsofterrorism/en/node/359> , датум приступа (22.06.2021.)

Већина невладиних организација које пружају помоћ жртвама тероризма уживају владину подршку. Ова подршка је углавном финансијска, у облику финансијске помоћи и пореских олакшица.

Из нужде, Израел је постао стручњак на пољу борбе против тероризма. Израелски стручњаци дали су своје знање о низу питања - од финансирања тероризма преко форензичке истраге до ваздухопловне безбедности до заштите граница - у међународним конвенцијама и регионалним догађајима. Сама влада подржава и спонзорише опсежна и најсавременија истраживања о тероризму и антитероризму. Ове активности одражавају темељно уверење да се тероризму може ефикасно супротставити само међународна сарадња.

У случају Израела, државни тероризам је континуирана пракса и евидентан је у различитим облицима од стварања државе до данас. Превентивни напади су коришћени у оружаним сукобима, али се користе и у борби против терориста и потенцијалних терориста, а ова техника је позната као циљано убијање. Понекад се назива „политичким атентатом“, што је фраза за коју Израелци не мисле да се не ради о атентатима, јер су циљеви атентат-политички лидери, а терористи нису. Без обзира на терминологију, техника је врло позната и Израел ју је током историје користио на различитим циљевима, почев од „египатских обавештајних служби, немачких ракетних стручњака, лидера и милитаната палестинских терористичких организација“. Израелци су спровели циљане операције убијања широм света и нису се ограничили на своју територију. Неки их сматрају не само неморалним већ и оперативно бесмисленим. Израелска војска се повукла из Либана и упркос снажној акцији није успео да постигне свој циљ. Штавише, доживело је „политички и морални фијаско“. Након потписивања споразума са Јорданом и ПЛО о палестинској самоуправи на Западној обали и у Гази, арапско-израелски сукоби више нису попримили ратну димензију, али сукоби, посебно у пограничним подручјима, били су врло чести, као и жртве напада. Тероризам је тако постао доминантно обележје израелско-палестинских односа. Трећи израелско-арапски рат, такозвани Шестодневни рат, који је Израел покренуо 5. јуна 1967. године, биолошка примена тактике превентивног напада (ратовања) у супротности међународном праву, односно члану 2 и члану 51 Повеље УН. Савет безбедности УН је истог дана одржао хитну седницу. Представник нападнуте Уједињене Арапске Републике (УАР), што је у то време био назив за Египат, рекао је да су

Израелци „извршили кукавичку и подмуклу агресију“ на његову земљу са предумишљајем и да ће се она бранити у складу са чланом 51. Повеље (УН, 1967).

Сходно томе, терористи који нападају цивиле или јавна добра сматрају се илегалним борцима, а не цивилима и као такви су легалне мете. Израелци истичу да у овој борби поштују „принцип пропорционалности“ као и правило „рата у крајњем случају“ , односно ситуације у којој су исцрпљена сва остала могућа средства. Израелци тако циљано убијање у борби против тероризма користе као праведан рат који задовољава и *jus ad bellum* и *jus in bello* принципе (ИДФ), Главну безбедносну агенцију – Shin Bet и обавештајну агенцију - Mosad. Amnesty International у својим редовним годишњим извештајима о људским правима редовно упозорава на илегална (вансудска) убиства Израела над Палестинцима. Последњи такав извештај из септембра 2016. говори о „шокантном непоштовању људских права“ (АИ, 2016) и 20 случајева „илегалних убистава“ у периоду од 22. септембра 2015. до 6. септембра 2016. године, од којих је 15 било ван -судска убиства која су починиле снаге ИД-а. Amnesty International сматра да су вансудска убиства незаконита и намерна убиства почињена под влашћу или уз њен пристанак и примењују се чак и када постоји могућност хапшења. Израелци се слажу са таквим оптужбама и чак на семантичком нивоу инсистирају на термину циљана убиства. Присталице и браниоци циљаних убистава не само да истичу да су коришћена сва друга средства, већ кажу да то није „одмазда или казна“, што је кажњиво према међународном праву, већ је њена основна сврха спречавање будућих терористичких напада на недужне Израелце. Израелски аргументи за циљано убиство показују селективно тумачење и примену међународног права. Можда је најбоља илустрација овога парадоксална чињеница да је сукоб закона и сваки други смисао де факто посматран као рат, али терористи никада не могу добити статус ратних заробљеника.

Тероризам, из перспективе ратног модела⁶², сматра се чином револуционарног ратовања. Кривично-правосудни модел то сматра кривичним делом, а модел помирења види као политички проблем. У складу с тим односима, различити су одговори на тероризам. Ратни модел одговорност за одговор ставља на војску, која може искористити сва расположива средства за сузбијање терористичких активности. Модел кривичног правосуђа сноси

---

⁶² Видети: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/byman20060324.pdf> , датум приступа (05. 09. 2021)

одговорност за суочавање са феноменом на полицији чије поступке ограничава државни правни систем. Помирљиви модел оставља проблем у рукама политичара и дипломата, који се његовим коренима баве преговорима и компромисом. У позадини стоји одбрамбени модел који се не бави директно терористима или њиховим притужбама, већ штити циљеве тероризма. Ако се борба против тероризма одвија изван граница демократске државе, креатори политике склони су мање бринути о ограничавању својих метода на уставом одобрене и склони су фаворизирању ратног модела.

Израел је предузео противмере-неке ефикасне, а неке не, оне укључују око 40.000 људи дневно, као и најмање пет организација (ниједна од посебно створених) за контролну, координацију и примену противмера. Док је систем растао, смањивао се и број палестинских операција и број повремених веза изазваних тероризмом.

Често је било тешко уздржати се од великих реакција, чак и пред мањим, али ефикасним алтернативама. Противмере које је предузео Израел могу се категоризовати без обзира да ли имају намеру да смање ресурсе терориста, склоност терориста да нападну или штета која је нанешена. Израелске врсте противмера јесу предузете мере да се смање ресурси терориста, а тиме и њихова способност да нападну. Ометање противмера осмишљених да пресретну одређени удар пре него што се изведе, или током, или после. Фасивна одбрана: Физичке пасивне противмере (нпр. Склониште) за смањење приноса од завршених операција. Израел је показао велику реакцију у свим категоријама, и на тај начин је одговорио на велики елеменат у прорачунима терориста. Шта и колико треба учинити да се супротстави објективној претњи? Израелско искуство сугеришу пет принципа⁶³ које треба имати на уму у свакој борби против терориста, а то су:

- Прво, број ефикасних терориста је ограничен. Елиминисањем највештијих и најопаснијих терориста хапшењима (пожељна метода) или циљаним убиствима (ако је апсолутно неопходно), држава може у великој мери пореметити операције терористичке организације;
- Други, сродни принцип је да не мора сваки терориста бити убијен или ухапшен да би стратегија против тероризма била успешна. Ако је темпо хапшења и убијања довољно брз, онда терористичка организација може изгубити критичну масу

---

⁶³ Видети: <https://www.rand.org/pubs/notes/N1567.html> , датум приступа (05. 09. 2021)

вештина и способности које су јој потребне за функционисање споља. Осим тога, странци ће вероватно отуђити локално становништво.

- Треће, иако терористи могу бити високо квалификовани, далеко су од савршених и често греше. Тероризам је озбиљна претња, али пречесто се терористи анализирају као да су надљудски и њихови поступци су погрешно схваћени у светлу ове прецењености њихових способности.
- Четврто, иако су многе владе слабе, оне ће се у случају отвореног сукоба готово увек показати јачим од терориста. Стога је аргумент да неке владе желе сузбити терористе, али не могу, аргумент који не треба прихватити
- Пето, и коначно, хапшења, циљана убиства и одбране мере су средство за управљање сукобом, а не средство за његово решавање.

Ови модели се међусобно не искључују, а демократски режими теже да примењују један или више њих истовремено. Међутим, када демократије осете надлазећу претњу, теже да минимизирају употребу модела помирења и продуже употребу одбрамбених мера

Бројне активности превентивног карактера редовно се предузимају и у другим државама, далеко ван територије Израела, јер према стратешким показатељима и безбедносним анализама ове државе, вероватноћа безбедносних ризика и напада је за око 90-95% мања, ако је акценат на превенцији. У супротном, у Израелу се према извршиоцима терористичких напада, њиховим саучесницима и логистици, примењује веома оштра казнена политика које претходно захтева квалитетне и тачне обавештајне податке да се не би десило да терориста евентуално буде неоткривен.

Допринос обавештајно безбедносног система Израела, несметаној реализацији виталних државних и националних интереса је немерљив јер он својим стратешким анализама и проценама, дугорочно прогнозира развој укупне а посебно регионалне безбедносне ситуације, дајући „моћно оружје“ израелском политичком фактору, приликом доношења важних одлука. На основу анализе садржаја, са сигурношћу се може закључити да је држава Израел типичан пример где је обавештајно безбедносни систем у садејству са другим институцијама, деловао „конструктивно и позитивно“ на националну безбедност, што се види кроз успешан вишедеценијски опстанак јеврејске државе, окружене коалицијом арапских и муслиманских противника.

САД

Почетак двадест првог века се, између осталог, одликује и насиљем, јер се читав свет суочава са тероризмом и готово да нема земље за коју се данас може рећи да је потпуно безбедна.⁶⁴ Већина Американаца упознала се са „савременим тероризмом“ тек након првог бомбашког напада на Светски трговински центар (WTC) у Њујорку 1993. године и након бомбашког напада у Оклахоми, на зграду Федералног истражног бироа (FBI) 1995. године. Други напад на WTC, спектакуларни 11. септембар популаризовао је тероризам, након чега је преко ноћи претворен у најударнију политичку и безбедносну тему. Савремени тероризам је довео савремене теоретичаре до великог теоријског изазова, код свог научног одређења, и самим тим га учинио једном од најатрактивнијих тема за истраживаче друштвено политичких појава и безбедносних феномена. Попут изреке Entonia Gidensa, „термин глобализација је дошао ниоткуд да буде свугде“, тако је и тероризам ниоткуд постао свеprisутан у друштву почетком XXI века и сам се глобализовао. С обзиром да су Сједињене Америчке Државе биле директно нападнуте 11. септембра 2001. године, ова земља је објавила међународни рат тероризму у коме је и данас највише ангажована. Сам рат подразумева мноштво војних, али и политичких и законских мера које за главни циљ имају спречавање и сузбијање међународног тероризма. 11. септембар је био иницијална каписла за „превентивни рат“ на који се Америка одлучила схвативши да се више не ради само о „организованим саботажама“, каквим су окарактерисани пређашњи терористички напади на америчке амбаседе и војне базе у свету, укључујући и први бомбашки напад на Менхетну (1993. године). Обраћајући се Конгресу у Вашингтону током ванредне седнице (20.09.2001) председник Џорџ В. Буш је објашњавајући да напади 11. септембра представљају терористичку објаву рата Америци, рекао: „Наш рат против терора почиње са Ал Каидом, али се ту не завршава. И неће се завршити, све док све и једна терористичка група глобалног домета не буде пронађена, заустављена и поражена.“ Дакле, само девет дана након најспектакуларнијих и најбруталнијих терористичких напада амерички врховни војни командант објавио је неограничен „рат против тероризма“, који није само

---

⁶⁴ Н.Никодиновић, *Америчка национална стратегија за борбу против тероризма на почетку XXI*, Факултет Политичких наука, Београд, 2017, стр. 5, 6.

усмерен против глобалне терористичке мреже Ал Каиде већ и одређених антиамеричких режима и организација у свету. Том приликом користио је реч терор, што представља емотивно стање планираног ширења страха кроз примену или претњу насиљем, а што су скептици искритиковали уз објашњење да се не може објавити и водити рат против емоција те да је Бин Ладен само маска, јер се не може ратовати против нечега што нема лик.

Будући да је Америка на међународном плану веома јака⁶⁵, Вашингтон може развити ефикасну антитерористичку стратегију. Да би то учинио, Георге Бусх би требао:

- Прогласити тероризам непосредном претњом америчкој безбедности и применити Директиву 138 о одлукама о националној безбједности (НСДД-138). Председнички закључак да тероризам представља непосредну претњу америчкој сигурности могао би мобилизирати нацију да се одупре тероризму свим оружјем у америчком арсеналу за борбу против тероризма. План за то постоји од 3. априла 1984. године, али Буш није поступио по њему. Познат као НСДД-138, овај план је свеобухватна стратегија за борбу против тероризма делегирањем подручја одговорности за савезне агенције САД-а, додељивањем посебних мисија за офанзивне протутерористичке операције и координацијом акција преко 26 савезних агенција. Провођење НСДД-138 донијет ће кохерентност у широки распон тренутних америчких протутерористичких активности и да ће рецепт за превентивно уништавање терориста и њихових база.

- Боље искористити америчке војне и паравојне јединице за борбу против тероризма. САД имају технологију и снаге за специјалне операције, укључујући војне снаге Делта и морнарички тим СЕАЛ 6, за уништавање база за обуку терориста и хватање терориста. Ове способности треба користити у континуираној кампањи против терориста, уместо да се ослањају углавном на невојне санкције.

- Упутити државног секретара Јамеса Бакера да објави налазе Државног секретаријата „Обрасци глобалног тероризма“. Овај документ годишње извештава о терористичким активностима широм света и пружа информације о групама које су најопасније за Америку. Државни секретаријат, је претерано забринут због увреда нација које помажу терористима, не објављује документ у довољној мери; Бакерова би најава усредредила пажњу јавности на тероризам.

---

⁶⁵ Видети: <https://www.heritage.org/>, датум приступа (06. 09. 2021)

-Одредити заменика помоћника председника за питања националне безбедности за сукобе ниског интензитета. Бусх још увек није именовано заменика помоћника председника за сукобе ниског интензитета (ЛИЦ) у Савету за националну безбедност, како је препоручио Конгрес 1986. Између осталог, овај председнички саветник би надзирао спровођење НСДД-138 и координирао америчку политику против тероризма, које сада постављају различита федерална министарства и агенције, укључујући министарства одбране, енергетике, правосуђа, државе, транспорта и трезора и Централне обавјештајне агенције.

-Повећати америчке обавјештајне операције против терористичких група, посебно на Блиском истоку. Обавештајни подаци су прва линија одбране од тероризма, јер је планирање тероризма увек прикривено. Ипак, америчка обавештајна покривеност Блиског истока је слаба. Ове обавјештајне способности треба побољшати циљањем и продирањем у владе државних спонзора тероризма и терористичких мрежа. Ово захтева више службеника за предмете и страних агената.

-Строже увести санкције државама које су идентификоване као спонзори тероризма. Терористи не би могли ефикасно деловати без сигурних уточишта и финансијске подршке Ирана, Либије, Сирије и других држава спонзорисаних терориста. Америка би требала строго увести санкције нацијама које директно помажу терористима. Санкције могу укључивати економски ембарго и ембарго на оружје и дипломатски притисак на спонзоре терориста и оне који их индиректно подржавају. Ако санкције не успеју, САД би требале размотрити употребу силе против терористичких спонзора.

-Проширити борбу против тероризма са пријатељским нацијама. САД шаљу део свог протутерористичког особља на обуку са сличним снагама у Британији и Израелу. Ову сарадњу треба проширити и укључивањем базирања америчких антитерористичких јединица на страном тлу или на бродовима распоређеним у иностранству.

-Доставити ново антитерористичко законодавство. Упркос неким новим законима који јачају способност Америке да ефикасније користи свој правни систем против терориста, проблеми остају. На пример, законодавство је потребно да би америчка влада могла да депортује осумњичене терористе без откривања важних обавештајних података.

Америка има алате за борбу против терористичке претње. Прво, САД морају прогласити тероризам непосредном претњом америчкој сигурности. Тада би требало да се припреми за употребу војног и невојног оружја да га победи. Да би то учинио, председник би требао

именовати испитивача сукоба ниског интензитета за провођење Директиве 138 о одлукама о националној сигурности, свеобухватног плана Беле куће за борбу против тероризма који је Бусх занемарио. Кључни део напора да се поразе терористи би ће постизање домаћег и међународног консензуса да се терористима не сме дозволити никаква ширина у њиховим активностима. Да би то учинио, државни секретар би требао лично објавити налазе годишњег извјештаја „Обрасци глобалног тероризма“, који идентификује светске терористе и њихове спонзоре. Ово би објавило претњу америчком народу и свету.

За агресивну борбу против тероризма потребна је употреба војних и невојних алата. Невојне опције укључују проширење ембарга против држава које спонзоришу терор и депортацију терориста из Америке. Војне опције укључују распоређивање више америчких војних јединица за борбу против тероризма у иностранству како би биле спремне за брзи напад на терористе и за обуку с Британијом и Израелом. И САД морају прикупити обавјештајне податке неопходне да подрже употребу силе против терориста. Вашингтон стога мора повећати број службеника за случајеве и њихових агената распоређених за продор у терористичке групе и њихове државне спонзоре. Ако Америка следи свој досадашњи курс ослањања првенствено на невојна решења, онда би америчке жртве од тероризма могле порасти. Терористи су можда претрпели неуспехе, али тероризам ће се сигурно вратити. Међутим, ако Америка почне гледати на тероризам као на ратни чин и употреби ратне инструменте да га порази, Американци могу престати бити жртве терориста.

Приступ превенцији тероризма заснован је на четири међусобно повезана принципа политике: *владавина закона, појединац, пропорционалност и досег јавности*. Залаже се за ужи владин опсег у коме је водећа савезна владина агенција одговорна за спровођење уско циљаног интервентног система и координацију напора државе и локалне владе за изградњу и јачање партнерства са заједницама, групама цивилног друштва и приватним сектором. Стратегија наглашава пропорционални и уставно разумни приступ превенцији тероризма. Ради опсега и јасноће, овај политички документ користи израз спречавање тероризма, јер најсажетије и најтачније бележи фокус овог оквира принципа политике. "Превенција тероризма, како се користи у овом документу о политици, у потпуности је нестраначка и не одражава никакву повезаност са ставовима било које администрације или странке. Израз" спречавање тероризма "није нов у лексикону на терену. Заправо, превенција

тероризма води порекло из владавине закона приступи спречавању тероризма и сродних кривичних дела огледају се у начину на који овај документ примењује тај појам. Штавише, превенција тероризма подразумева ужи и фокусиранији приступ превенцији који је проактиван, а не реактиван. Сврха овог политичког документа је да понуди оквир стратешко-политичких препорука које ће помоћи у информисању о стратегији превенције тероризма за домовину Сједињених Држава. Иако тренутно не постоји свеобухватна превентивна стратегија у Сједињеним Државама, пут ка формулисању такве стратегије захтева пажљиво разматрање три фактора. Прво, историја превентивних напора у Сједињеним Државама и шире значи да, иако тренутно постоји вакум стратешке политике, он није „чиста ствар“. Једноставно речено, архитекти стратегије за превенцију тероризма мораће да науче из и ослободити се тог наслеђа, истовремено признајући како је обликовало перцепцију не само оних који практикују, већ и оних заједница које ће највероватније бити погођене његовом применом. Друго, окружење насилне екстремистичке претње у домовини је разнолико, променљиво и променљиво. Превентивна стратегија ће морати да узме у обзир ову стварност. Треће, у средишту сваке превентивне стратегије биће систем преткривичних интервенција који су инхерентно спорни за демократске владе уопште, а посебно за Сједињене Државе с обзиром на уставну заштиту. Овај документ са политиком завршава са „Препорукама о политици које детаљно описују институционалне и политичке компоненте стратегије за превенцију тероризма у Сједињеним Државама. Национална стратегија за борбу против тероризма истакла је потребу да се институционализује превентивна архитектура да би се осујетио тероризам као кључна приоритетна акција и ова политика па сада доприноси тим напорима.

Канцеларија за помоћ жртвама (ОВА) одговорна је за то да се жртвама злочина које истражује ФБИ пружи прилика да добију услуге и обавештења прописана савезним законом. Програм за тероризам и посебне јурисдикције пружа хитну помоћ повређеним жртвама и породицама жртава повређених или убијених у терористичким нападима унутар САД-а и ван САД-а, и пружа разноврсну хитну помоћ, укључујући кризне интервенције, препоруке за саветовање, информације о финансијској помоћи, и служи као стална контакт тачка у ФБИ-у за тероризам. Борба против овог глобалног феномена⁶⁶ старија је од

---

⁶⁶ М.Крстић, *Америка у глобалном рату против тероризма и одговор на 11. септембар*, Министарство унутрашњих послова Србије, стр.337.

било каквог рата у историји, а водиће се на многим пољима и фронтovima и трајаће веома дуго. Сједињене Државе се са терористима неће погађати и склапати уговоре, и неће правити разлику између терориста и оних који их подржавају, крију их и помажу им. Америка готово сасвим природно сматра да једино вредно спектакуларно демонстрирање моћи, „гола” моћ уништења која завршава посао, и сваки рат биће добар док год је појава победе заслепљујућа, рат је присутан као апстрактна форма театралног приказивања „тероризма” који је у својој суштини заводљив и нејасан, рат против ничега: апстрахован од саме идеје рата. Америка користи сва расположива средства неопходна да пресретне и сузбије тероризам, што је резултирало доношењем Америчког патриотског акта. У том акту Џорџ Буш је дефинисао тероризам „као злочине који су срачунати да утичу на понашање власти ради застрашивања или принуде или одмазде против владиних службеника“. То захтева увид у ментално стање учиниоца, а не конкретно на идентификацију нужног елемента насиља и смањује сврхе клаузуле за постизање политичких циљева (нпр. утиче на понашање владе). Овим актом, донетим 18. новембра 2002. године, дају се већа овлашћења у вези с тајним надзором и претресом америчких држављана. Тај акт, познат и као акт који уједињује и јача Америку у пружању одговарајућих инструмената потребних да пресретну и сузбију терористичке активности, потписан је 26. октобра 2001. године. Он омогућава спровођење домаћих закона и даје међународним обавештајним агенцијама широка овлашћења у спречавању и процесуирању дела тероризма. Усвајањем овог акта проширена су овлашћења владиних специјалних служби у предузимању надзора, претреса и прислушкивања особа осумњичених за терористичко деловање. Поред осталог, дозвољено је да свако ко је проглашен за терористу, чак и ако је држављанин САД, може да буде држан у затвору неограничено време, без контакта са адвокатом и родбином. У складу са наведеним законом, у америчкој бази Гвантанамо на Куби затворено је око 700 особа, а многе од њих се и данас налазе тамо. Данас су домаћи терористички акти на тлу Америке веома ретки и док је домаћи тероризам из било ког извора ограничен, јер је напад једанаестог септембра повећао надзор и забринутост због сигурности, последице напада су вероватно довеле до тога да све врсте група ограничавају своје активности које су можда сматране „активностима у покушају”. Поред тога, могуће је да су напади једанаестог септембра можда имали додатни психолошки утицај на одвраћање домаћих група да користе терористичку тактику

због страха да ће бити повезане са Ал Каидом. Без „спољњег непријатеља” не може ни постојати „рат против тероризма” и цео програм националне безбедности ће се срушити као „кула од карата”.

На крају, потребно је нагласити да ниједна држава није у стању да се сама стара о сопственој безбедности, поготово када је реч о новим и недовољно истраженим изазовима, ризицима и претњама безбедности, као што су глобални тероризам и ширење оружја за масовно уништење. Борба против ових видова претњи, где се тероризам налази на врху лествице, изискује координацију свих међународних актера.

Не постоје одговори на питање како најбоље спречити тероризам у демократијама и Сједињеним Државама, на крају, стратешки-политички одговори на једно од најизазовнијих питања националне безбедности 21. века захтеваће често неуредан акт балансирања компонената стратешке политике, владиних и невладиних активности, заштите демократских слобода и права и националне безбедносне одговорности које ће све неизбежно морати да еволуирају током времена. Ове стварности треба схватити као неизбежни и трајни изазов развоја здраве и одрживе националне безбедности и јавне политике, истовремено остајући посвећени и негујући демократски систем и његова обећања. Заправо, заштита потоњег показале се најважнијом за делегитимизацију позива на политичко насиље из домовине.

Велика Британија

Претња од тероризма, глобално и у Великој Британији, већа је од последњи пут када је објављен CONTEST 2011 (КОНКУРС 2011). Велика Британија се суочава са низом различитих и трајних терористичких претњи. Повећану претњу је углавном изазвао успон Daesh (ИСИЛ- Исламска држава Ирака и Леваната) и стварање његовог култног „Калифата“, у комбинацији са упорном претњом од Ал Каиде. Daesh је војно био спутаван поступцима глобалне коалиције у којој Велика Британија игра водећу улогу, која је еродирала већи део њене територије и озбиљно деградирала централни пропагандни апарат. Али Daesh-ова способност да усмерава, омогућава и подстиче нападе и даље представља најзначајнију глобалну терористичку претњу, укључујући УК и наше људе и

интересе у иностранству. Daesh-ове методе већ копирају нове и успостављене терористичке групе.

У 2017. години видели смо значајан помак у терористичкој претњи Великој Британији, са пет напада у Лондону и Манчестеру који су довели до смрти 36 недужних људи и ранили много више. Одлучно су одговорили, брзо прилагођавајући своје приоритете и могућности, да бисмо прекинули замах ових напада. Од прошлогодишњег напада у Вестминстеру, полиција и безбедносне и обавештајне агенције успешно су осујетиле додатних 12 исламистичких завера, а од 2017. године пореметиле су четири крајње десничарске завере.

Године које су уследиле показале су да су се у Уједињеном Краљевству демократски примењивали стандарди.⁶⁷ Мањинско католичко становништво Северне Ирске биће подвргнуто систематској дискриминацији и потчињавању од стране званичне владе потпомогнуте лондонском владом, што ће довести до новог, модерног северноирског сукоба 1969. године. У овом сукобу ИРА и Синн Феин користиће терористичке методе до истих метода власти Северне Ирске, али и Лондона. Престанак насиља договорен је тек на Велики петак 1998. године, када је потписан мировни споразум. Након рата, САД су дефинитивно потврдиле улогу светске моћи, али као највећи британски савезник, две силе, и заједно и појединачно, у многим деловима света прагматизам је увек био одлика британске спољне политике и подразумевао је употребу различитих метода за задржавање суперсиле на врху света, а то је био првобитни циљ спољне политике, демократија, мир и развој колонизованих земаља у тако реалним оквирима постају другоразредне теме. Штавише, могу се привремено суспендовати и систематски игнорисати, а то значи кршити како би се постигао примарни циљ. Када су после Другог светског рата Сједињене Државе срушиле Велику Британију са светског трона, нису одустале и напустиле своју претходну праксу, већ су се „угнездиле попут феникса у својој другој домовини - Сједињеним Америчким Државама“ . Ово „гнежђење“ било је врло јасно 1953. године. У то време две обавештајне службе, америчка ЦИА и британски СИС (тајна обавештајна служба), сарађивале су у свргавању демократски изабраног иранског премијера Мохаммада Моссадека. У позадини је била Моссадекова одлука да ревидира уговоре са америчким британским нафтним компанијама и да ограничи њихов утицај и контролу над иранским

---

⁶⁷ Д. Лучић, *op. cit.* стр. 303, 304.

нафтним ресурсима, док је истовремено приближила Иран СССР-у. Случај британске умешаности званично је потврђен 2013. године када је укинут знак тајности с докумената. Велика Британија верује⁶⁸ да је важно помоћи жртвама тероризма и пружити подршку њима и њиховим породицама да се изборе са својим губитком и тугом. Велика Британија препознаје важну улогу коју мреже жртава и преживелих играју у сузбијању тероризма, укључујући храбро иступање против насилних и екстремистичких идеологија. Уједињено Краљевство заузима владин приступ хитним случајевима и у том оквиру разматра многе аспекте помоћи жртвама тероризма.

Одговор на борбу против тероризма заснован је на приступу који обједињује јавни и приватни сектор, заједнице, грађане и иностране партнере око јединствене сврхе да терористима не остане сигуран простор за регрутацију или деловање. Наша стратегија, је оквир који нам омогућава да организујемо овај посао у борби против свих облика тероризма. Главни циљ CONTEST-а (КОНКУРС-а) остаје да смањи ризик за тероризам за Уједињено Краљевство и његове грађане и интересе у иностранству, тако да наши људи могу слободно и поуздано да живе својим животима.

Да бисмо појачали заштиту од терористичког напада у Великој Британији⁶⁹ или у иностранству, и тако смањити рањивост:

-Прикупити и анализирати веће количине висококвалитетних података како би побољшали способност циљања на познате и раније непознате особе и робу од потенцијалног интереса за борбу против тероризма;

-Одржавати Велику Британију на челу развоја водећих светских технологија и детекције на граници, укључујући откривање понашања, нове технике откривања, анализу података и машинско учење;

-Циљати на претњу изнутра јачањем размене информација о онима који раде у осетљивим окружењима на аеродромима, како би осигурали да забрињавајуће особе немају приступ ограниченим окружењима. Додатно ојачати безбедност и отпорност у транспортној мрежи Велике Британије и другим деловима критичне националне инфраструктуре који одржавају земљу у функцији и пружају основне услуге. Радити у партнерству са

---

⁶⁸ Видети: <https://www.un.org/victimsofterrorism/en/node/613> ошп.цит., датум приступа (22. 06. 2021.)

⁶⁹ Видети: <https://translate.google.com/translate?hl=sr&sl=en&u=https://www.e-ir.info/2018/05/31/brexit-and-the-fight-against-terrorism-in-the-united-kingdom/&prev=search&pto=aue>, датум приступа (07. 09. 2021)

ваздухопловном индустријом и међународним партнерима на пружању робусне и одрживе ваздухопловне безбедности у Великој Британији и иностранству;

-Побољшати безбедност на местима са пуно људи кроз ближи, ефикаснији рад са шири круг локалних власти и одговорних партнера у приватном сектору;

-Побољшати способности откривања терористичких активности које укључују хемијске, биолошке, радиолошке, нуклеарне и експлозивне материјале (ЦБРНЕ) и њихове материјале;

Стратегија УК за борбу против тероризма:

1) Оспоравање идеологије која подржава тероризам и оних који га промовишу. Све терористичке групе имају идеологију. Промовисање те идеологије, често на интернету, олакшава радикализацију и регрутовање. Темељни део превенције лежи у оспоравању њихове идеологије и ометању способности терориста да је промовишу;

2) Заштита угрожених људи - Радикализација је обично процес а не догађај. Током тог процеса могуће је интервенисати како би се спречило да угрожене особе буду увучене у терористичке активности. Постоје неке аналогije између овог рада и других облика спречавања злочина.

3) Подршка секторима и институцијама у којима постоји ризик од радикализације - Широки спектар сектора помаже у спречавању људи да постану терористи или подржавању тероризма. Начин на који Влада ради са одређеним секторима ће се разликовати. Приоритетне области укључују образовање, веру, здравље, кривично правосудје и добротворне организације. Интернет је такође укључен као тема која се провлачи кроз Стратегију.

За заустављање терористичких напада у овој земљи и против интереса Велике Британије у иностранству:

-Спровешће се корак-по-корак у домаћим истражним могућностима кроз примену препорука оперативног система Ми5 и ЦТ Полицијске службе;

-Увешће се ново законодавство за борбу против тероризма како би се раније пореметиле терористичке претње у Великој Британији, узимајући у обзир размере претње и брзину којом се завере развијају. Како је наведено у Стратегији националне безбедности и Стратешкој одбрани и безбедности;

-Прегледаће се 2015. годину, запошљава се и обучава преко 1.900 додатног особља у безбедносним и обавештајним агенцијама. Развијено је низ агенција са више агенција за испробавање начина за побољшање размене информацијани обогатити разумевање претње на локалном нивоу, укључујући затворене и затворене теме од интереса;

Да би се ублажио утицај терористичког инцидента, брзим окончањем сваког напада и опоравком од њега, ми ћемо:

-Одржавати улагање у способност хитних служби како би се пружио координиран и ефикасан одговор на терористичке нападе. Уверити се да је Уједињено Краљевство отпорно и спремно да на пропорционалан и ефикасан начин одговори на широк спектар ЦБРНЕ претњи. Потпуно уградити начела интероперабилности Заједничке службе за хитне случајеве у хитне службе до 2020. године, како би се осигурало њихово ефикасно сурађивање у одговор на терористички напад. Редовно тестирати и вежбати способности више агенција потребне за реаговање, и опоравити се од широког спектра терористичких напада. Побољшати аранжмане подршке жртвама тероризма како би се осигурао свеобухватан и координиран одговор;

Терористи не познају границе и оно што раде у иностранству манифестује се у Великој Британији. Приоритет дајемо напорима у областима највећег ризика за Британце и интересе, задржавајући притом способност да допремо и ометамо оне који би желели да нанесу штету Великој Британији и интересима. С обзиром на све раштрканију природу претње, фокусираћемо се на добро циљану изградњу способности како би помогли партнерима да се ухвате у коштац са заједничким претњама и изградимо отпорност. Осигурати да грађани Велике Британије буду свесни ризика у иностранству и знају како да реагују ако су укључени у инцидент. Брзо одговорити на подршку жртвама у Великој Британији. Такође смо ставили посебан нагласак на подизање глобалних стандарда безбедности ваздухопловства и борбу против терористичке употребе интернета јер ови глобални ризици свакодневно и директно утичу на нашу безбедност. Очекујемо да ће се претња диверзификовати и развијати као што се то дешавало посљедњих година. Стално ћемо процењивати ефикасност наших акција и бити флексибилан у прилагођавању нашег приступа. То ће укључивати пилотирање више и различитих приступа и систематско планирање сценарија против будућих претњи.

Терористи нису, не могу и неће променити начин живота. У складу са водећим принципима, наставиће се одговор систематски и пропорционално, али са повећаном транспарентношћу и надзором како би се јавности осигурала приватност и јавна сигурност. Ова ажурирана и ојачана стратегија одржава налазе фундаменталне ревизије свих аспеката борбе против тероризма како би се осигурала да има одговор на појачану претњу у наредним годинама. Стратешким оквиром има 4 радна дела:

- спречити и зауставити људе да постану терористи или да престану да подржавају тероризам;
- заустављати терористичке нападе;
- ојачање заштите од терористичког напада;
- припрема за ублажавање утицаја терористичког напада;

*Стратегија Превенције*⁷⁰ је превентивни део владине антитерористичке стратегије *CONTEST* којим се спречава да људи постану терористи или подржава тероризам у Великој Британији и прекоморским земљама. Превенција захтева да људи попут наставника, медицинских сестара, лекара и универзитетских предавача пријаве када наиђу на пацијенте, студенте или ученике за које сматрају да су „у ризику“ од екстремизма. Према таквом програму, „можда ћемо постати делови државе против тероризма, али на неочекивани начин“, каже де Лондрас. "Ако видим полицајца на улици, знам да та особа представља државу због униформе. То није случај у учионици или лекарској ординацији. Да ли та особа зна да комуницира са државом?" Спречите дифузију државне моћи путем многих друштвених актера, постављајући нам питања „као политику, о томе како државу чинимо одговорном. Ако ћемо ми, људи, прихватити превенцију, држава је дужна да нас увери да је ефикасна ”.

Специјалистичка природа британског Националног криминалистичког одреда⁷¹ проистиче из неколико различите концептуализације „специјалне јединице“ у британском систему контроле криминала у односу на ону која је карактеристична за континенталноевропске полицијске структуре. У овим другим, то да је нека јединица специјализована или специјална обично значи да је она посебно обучена за борбу против посебне врсте

---

⁷⁰ Видети: <https://www.birmingham.ac.uk/research/quest/towards-a-better-society/counter-terrorism-state.aspx> , датум приступа (22.06.2021.)

криминала и да је нарочито опремљена за спровођење изузетно захтевних и тешких операција. У британском систему, специјализација подразумева већи нагласак на аналитици и на прикупљању посебних знања и искустава постојећих полицијских формација иако су и ту, наравно, присутни неки елементи специјализоване додатне обуке и опреме. Сврха превенције⁷² је у њеном срцу да заштити и подржи угрожене људе како би их спријечила да постану терористи или да подрже тероризам. Рад на спречавању такође се протеже на подршку рехабилитацији и ангажовању оних који су већ умешани у тероризам. Спречавање рада на сличан начин као и програми осмишљени да заштите људе од банди, злоупотребе дрога и физичког и сексуалног злостављања. Успех значи појачан одговор на решавање узрока радикализације, у заједницама и на мрежи; наставак ефикасне подршке онима који су подложни радикализацији; и одвикавање од терористичких активности од стране оних који су већ ангажовани или подржавају тероризам

7. НАЧИНИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ТЕРОРИЗМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Државе имају обавезу, а нарочито подсредством својих полицијских агенција, да у оквиру својих надлежности предузму све потребне мере у циљу заштите људских права сваког појединца од тероризма, а у склопу својих конкретних обавеза да осигурају право на живот, право на физички интегритет и друга људска права и основне слободе. Ово намеће обавезу да ставе нагласак на спречавање тероризма, одржавајући при томе људска права и владавину права. Док неке земље траже начине да ефикасније спречавају тероризам, улажу се значајни напори у циљу утврђивања зашто и када се појединци окрећу

---

⁷¹ Видети: <https://bezbednost.org/publikacija/modeli-organizacije-policije-za-borbu-protiv-organizovanog-kriminala-i-terorizma-italija-i-velika-britanija-2/>, Модели организације полиције за борбу против организованог криминала и тероризма, 2012.година.

⁷² Видети: <https://translate.google.com/translate?hl=sr&sl=en&u=https://www.southtyneside.gov.uk/article/61034/Counter-terrorism-Strategy-CONTEST-&prev=search&pto=aue>, датум приступа (07.09.2021)

тероризму, на који начин се то дешава, те на које начине се то може спречити у раном стадијуму.⁷³

Национална политика у овој области заснована је на осуди свих дела тероризма, независно од чињенице у каквим околностима, од стране којих снага, где, када и како су извршена. Истовремено, Република Србија се противи повезивању тероризма са било којом верском, етничком или другом групом.⁷⁴

Превенција и борба против тероризма представљу значајна питања остваривања спољнополитичких приоритета Републике Србије у настојању да се обезбеди трајна глобална и регионална стабилност и сузбију безбедносне претње које доноси тероризам и друге претње које су са њим повезане.

Република Србија препознаје универзални карактер тероризма и екстремизма и неопходност континуиране и широке сарадње држава на глобалном и регионалном плану ради успостављања заједничког приступа, који се приоритетно реализује кроз Уједињене нације и друге међународне организације. У оквиру безбедносне политике и суочавања са актуелним безбедносним изазовима Република Србија, као кандидат за чланство у Европској унији, даје пуни допринос активним учешћем у оквиру европских политика у борби против тероризма, као и на билатералном плану уз поштовање опште прихваћених међународних принципа и стандарда.

Традиционално, тероризам се у Републици Србији одређује као смишљена, сврсисходна и често организована и систематска употреба насиља и застрашивања ради стварања или искоришћавања атмосфере страха грађана и носилаца власти, с циљем прокламовања извесних идеолошких, најчешће политичких вредности, циљева или интереса и присиљавања државних власти да удовоље захтевима терориста. Циљеви терориста могу да буду и легитимни, али је тероризам као средство њиховог достизања незаконито и морално недопустиво.⁷⁵

Као таквог, тероризам традиционално одликују: свесна и намерна употреба насиља или претња насиљем; политичка, верска и етничка мотивисаност, циљеви и поруке;

---

⁷³ *Спречавање тероризма и сузбијање насилног екстремизма и радикализације који воде ка тероризму: Приступ кроз рад полиције у заједници*, Организација за европску сигурност и сарадњу (ОСЦЕ), Беч, март 2014. године, стр.30.

⁷⁴ Национална стратегија за спречавање и борбу против тероризма за период 2017-2021. године, *Службени гласник РС*, бр. 55/05, стр. 1.

незаконитост и неморалност; стварање и искоришћавање атмосфере страха, ужаса, панике и неповерења грађана у државне органе; невине (намерне или насумичне) жртве; јавност последица терористичких аката и жеља за публицитетом терориста. Међутим, Република Србија је свесна савремене турбулентне политичке стварности и динамичности тероризма којег све више одликују: повећање броја терористичких организација, повећање чланства у терористичким организацијама и повећање броја терористапојединаца; глобалност, тако да границе више нису баријере тероризму; леталност, променом тактике којом се некада тежило узнемиравању јавности импресивним жестокима акцијама, новом што спектакуларнијом и фанатичнијом тактиком убијања што већег броја цивила, наношењем што веће материјалне штете и застрашивањем што већег броја људи; знатно већа координисаност терориста и већи обим насиља; брисање класичних граница између тероризма и објављеног рата међу државама; све већа радикализација циљева терориста, попут распада држава или уништења целих етничких, верских, расних, социјалних и других група; употреба најразвијеније технологије и усмереност ка уништавању најразвијеније технологије која угрожава свету традицију терориста; повећање напора терористичких организација да дођу у посед оружја за масовно уништавање, због чега је оправдан све већи страх од њихове употребе; организовање и спровођење од стране транснационалних завереничких мрежа; спровођење од стране фанатичних екстремиста жељних што већег уништавања, уз примену самоубилачких метода, неспремност за преговоре и компромисе и велику мржњу према мети; све снажнија и глобално разграната логистичка подршка и финансијери; појачавање веза са организованим криминалом итд. У том смислу, Република Србија је спремна да, самостално или у оквиру механизма међународне сарадње у безбедности, одговори новим изазовима и претњама које носи тзв. „нови тероризам“. Зато је Република Србија настојала да кривично инкриминише све појавне облике тероризма и појава које је нужно прате.⁷⁶

---

⁷⁵ Проф. др. М. Бајагић, *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму VI*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015, стр. 15.

⁷⁶ Проф. др. М. Бајагић, *оп.цит.* стр.16.

7.1. Стратешки приступ сузбијању тероризма

Опасност од тероризма по безбедност Републике Србије и њених грађана је реална, као што је реална и процена да Република Србија може бити мета међународног тероризма тиме што ће бити терористички угрожена са територија суседних држава, и што би територија Републике Србије могла бити база терориста који делују против суседних, али и других европских држава.

Да би се организовали, планирали и изводили нападе, терористима су потребни регрути и присталице, новчана средства, наоружање, могућност неометаног кретања, други облици материјалне подршке (нпр. средства комуникације, склоништа) и приступ рањивим метама. Према томе, ефикасно супротстављањем терористичким актима захтева свеобухватан и стратешки приступ, уз ослањање на широк спектар политика и мера.

Стратешки приступи сузбијању тероризма често обухватају неколико циљева, којима се сагледавају различите хронолошке фазе у појави тероризма. Ти циљеви се могу шире категорисати на следећи начин:

- Спречавање мушкараца и жена да постану терористи;
- Пружање могућности и подршке појединцима који су на путу да буду/или су умешани у насилни екстремизам и радикализацију који воде ка тероризму (НЕРВТ) да одустану;
- Ускраћивање подршке, ресурса и средства потребних за организацију или планирање и извршавање напада особама осумњичених за тероризам;
- Припрема за, и заштита од терористичких напада, како би се смањила рањивост потенцијалних мета, а нарочито кључне инфраструктуре;
- Кривично гоњење осумњичених за тероризам у циљу њиховог лишавања слободе и привођења лицу правде; и
- Одговор на терористичке нападе пропорционалним мерама, како би се ублажио учинак таквих напада и помогло жртвама.
- Државе имају обавезу да осигурају заштиту од тероризма, а ово од њих тражи да ставе посебан нагласак на спречавање тероризма. То се огледа у њиховим међународно правним обавезама и политичким опредељењима. Глобална

стратегија УН-а за борбу против тероризма посебно дефинише холистички приступ сузбијања тероризма, који садржи:

- Мере за сагледавање услова који погодују ширењу тероризма;
- Мере за спречавање и сузбијање тероризма; и
- Мере осигурања поштовања људских права и владавине права као основе за сузбијање тероризма.

Међутим, Република Србија ће наставити са праћењем појава екстремизма и тероризма на својој територији и у свету и, у складу са националним безбедносним потребама и безбедносним потребама пријатељских држава, ревидирати стратешке циљеве у супротстављању тероризму.

7.2. Безбедносни амбијент и окружење Републике Србије

Унутрашњи безбедносни амбијент Републике Србије

Примена идеолошко-политички мотивисаног насиља у јавном и политичком животу Републике Србије није историјска непознаница. С тим у вези, Република Србија има искрене намере да сваки вид насиља, а посебно онај који је идеолошко-политички мотивисан, смањи на најмању могућу меру. Међутим, и поред неспорне добре воље и запажених напора, Република Србија је суочена са реалним претњама од идеолошко-политички мотивисаног насиља, чији носиоци могу да буду следеће екстремистичке групе:⁷⁷

- десничарске, екстремно националистичке и неонацистичке групе, које неретко делују са позиције регионалног партикуларизма (сепаратизма);
- левичарске, ултралевичарске, антиглобалистичке, антикапиталистичке и студентске групе које се наводно залажу за социјалну правду;
- политичко-страначки шовинисти, који изазивају сукобе између припадника различитих политичких опција;

---

⁷⁷ Проф. др М. Бајагић, лоц цит, стр. 29

- екстремистичке навијачке групе (хулигани), које делују са позиције ултранационализма, које подржавају поједини центри политичке моћи, а финансирају извесне криминалне организације;

- анархистичке групе, које призивају рушење поретка, а неретко су повезане са левичарским фракцијама – анархосиндикалисти;

- екстремни Вехабисти који делују са позиције екстремногизворног исламизма, чак и против припадника Исламске заједнице;

- припадници деструктивних верских секти и верски фанатици, који делују у име и за рачун „вере“ коју пропагирају или „божанства“ којем се диве и

- организоване криминалне групе које настоје да се инфилтрирају и стекну позиције у структурама власти ради избегавања кривичне одговорности и одузимања незаконито стечене имовине, због чега би прибегли и вршењу насиља и спонзорисању екстремистичких група (посебно на Косову и Метохији).

У погледу тероризма који може настати и развијати се на територији Републике Србије, највећа опасност долази од стране:

- екстремних Албанаца, који делују са сецесионистичке и сепаратистичке позиције, доминантно на подручју и са подручја Косова и Метохије, али и на територијама општина Бујановац, Прешево и Медвеђа и

- екстремних припадника вехабијских и других насилних муслиманских заједница, које делују са верско-шовинистичких, сепаратистичких и сецесионистичких позиција, доминантно на подручју Рашке области (пре свега у околини Новог Пазара, Сјенице и Тутина). Посебно су опасна лица која су повратници са ратишта у Ираку, Сирији и у другим државама Средњег и Блиског Истока и Северне Африке.

Република Србија је свесна претњи које долазе од наведених екстремистичких група и настојаће да их, самостално и у сарадњи са државама-партнерима и међународном заједницом, спречи и сузбије.

7.3. Субјекти и снаге супротстављања тероризму

Држава Србија и њени грађани су у прошлости много пута били изложени тероризму и сличним облицима политичког насиља. Тероризма тренутно нема, али је евидентна радикализација појединаца и појединих друштвених група које гаје националистичке, верско-шовинистичке, сепаратистичко-иредентистичке и анархистичке идеологије, које би у будућности могле да узрокују тероризам. Поучена искуствима из прошлости и вешто процењујући будућност, Република Србија је изградила развијен национални систем за супротстављање тероризму. Одликује га изразита интероперабилност и прилагођавање актуелним и будућим безбедносним потребама превенције тероризма, али и потребама ефикасног одговора на све сложеније деловање терориста. С тим у вези, у раду је учињен осврт на систем Републике Србије за супротстављање тероризму: на субјекте безбедности (специјализоване државне органе) за превенцију и сузбијање тероризма.

Институционални капацитети Републике Србије за супротстављање тероризму (тачније, организованом криминалу, тероризму и корупцији)⁷⁸ јесу државни органи и службе из сектора унутрашњих послова, безбедносно-обавештајног, финансијског и правосудног система који су специјализовани да спречавају и сузбијају политичко насиље и злочине који су у функцији политичког насиља те да пружају неопходну заштиту жртвама, сведоцима и другим учесницима у кривичном поступку против терориста. Успостављени су Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције. Између осталог, ови државни органи надлежни су за сузбијање:

- кривичних дела организованог криминала;
- кривичних дела убиство представника највиших државних органа и Оружана побуна;
- кривичних дела тероризам, јавно подстицање на извршење терористичких дела, врбовање и обучавање за вршење терористичких дела, употреба смртоносне направе, уништење и оштећење нуклеарног објекта, финансирање тероризма и терористичко удруживање;
- кривичних дела против службене дужности .....

---

⁷⁸ Проф.др.Саша Мијалковић, *Институционални капацитети Републике Србије за супротстављање тероризму*, Криминалистичко полицијска академија, Београд, стр.20

- кривичних дела против привреде ....;
- кривичних дела против државних органа (појединих облика спречавања службеног лица у вршењу службене радње и напада на службено лице у вршењу службене дужности) и кривичних дела против правосуђа (појединих облика кривичних дела помоћ учиниоцу после извршеног кривичног дела, давање лажног исказа, спречавање и ометање доказивања, ометање правде, повреда тајности поступка и бекство и омогућавање бекства лица лишеног слободe), ако су извршена у вези са свим претходно наведеним кривичним делима и
- кривичног дела праће новца, ако имовина која је предмет праћа новца потиче из претходно наведених кривичних дела.

Полицијске послове у вези са сузбијањем тероризма посредно обављају готово све јединице Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова. Међутим, за то су специјализованији припадници Управе криминалистичке полиције, а пре свих Службе за борбу против тероризма и екстремизма. У свом саставу, ова Служба има Одељење за борбу против тероризма (Одсек за борбу против тероризма, Одсек за подршку и Одсек за међународну сарадњу) и Одељење за борбу против екстремизма (Одсек за борбу против екстремизма и Одсек за борбу против криминалних активности екстремистичких група). Најзад, Служба има своје Одсеке за борбу против тероризма и екстремизма у Београду, Нишу, Новом Саду и у Новом Пазару. По основу Законика о кривичном поступку, којим су уређене посебне доказне радње у сузбијању кривичних дела тероризма, припадници Службе су овлашћени да предузму: тајни надзор комуникације, тајно праћење и снимање, симуловане послове, рачунарско претраживање података, ангажовање прикривеног иследника и контролисану испоруку. Свесна ризика од тероризма, полиција стратешки планира смањење утицаја теризмогених и екстремистичких фактора, првенствено у складу са Стратегијом за спречавање и борбу против тероризма за период од 2017. до 2021. године. Мисли се, пре свега, на унапређење кадровских, оперативних и материјално-техничких ресурса, као и нормативних основа за рано откривање и спречавање, као и за ефикасно сузбијање радикализације, екстремистичког и терористичког деловања.

Безбедносно-информативна агенција је безбедносно-обавештајна служба која открива, прати, документује, спречава, сузбија и пресеца делатности организација и лица која врше најтежа кривична дела, а између осталих и кривична дела унутрашњег и међународног

тероризма, најтежих облика кривичних дела против човечности и међународног права и против Уставом утврђеног поретка и безбедности Републике. У обављању ових послова безбедности, овлашћена службена лица Агенције примењују овлашћења која примењују и овлашћена службена лица и радници на одређеним дужностима Министарства унутрашњих послова. Овлашћени припадници Агенције могу да предузимају исте посебне доказне радње као и припадници полиције. Ово се односи и на припаднике Војнобезбедносне агенције. У оквиру Безбедносно-информативне агенције делује Управа за супротстављање тероризму и међународном организованом криминалу.

Војнобезбедносна агенција је војна служба безбедности. Поједине њене надлежности безбедносне заштите (безбедносна заштита снага, објеката, средстава и активности; индустријска безбедност; безбедносна заштита информационо-телекомуникационих система и криптозаштите и безбедносна заштита других субјеката система одбране) (не)посредно се односе и на супротстављање тероризму који је уперен против ресурса система одбране и Војске. У оквиру послова контраобавештајне заштите, Агенција открива, истражује и документује, прати и онемогућава унутрашњи и међународни тероризам, екстремизам и друге облике организованог насиља који су усмерени против Министарства одбране и Војске Србије; кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије и против човечности и других добара заштићених међународним правом, кривична дела организованог криминала, кривично дело прања новца, као и кривична дела корупције (злоупотреба службеног положаја, трговина утицајем, примање мита и давање мита) и ако нису резултат деловања организоване криминалне групе унутар Министарства одбране и Војске Србије.

Дакле, очигледно је да је реч о озбиљним безбедносно-обавештајним службама⁷⁹ које су у прошлости доказале ефикасност и ефективност у превенцији и сузбијању тероризма. Снабдевене су озбиљним овлашћењима, али су истовремено и под озбиљном контролом, како унутрашњом, тако и спољном (Народна скупштина, Влада, судови, Повереник за доступност информацијама од јавног значаја и за заштиту података о личности итд).

Од правосудних органа, у сузбијању кривичних дела тероризма учествују:

– *Тужилаштво за организовани криминал (тзв. специјално тужилаштво)*, у

---

⁷⁹ Проф.др.С. Мијалковић. Оп. Цит. Стр. 23

чијој је надлежности кривично гоњење за кривична дела организованог криминала и тероризма. На његовом челу је Тужилац за организовани криминал (тзв. специјални тужилац) који је месно надлежан на територији Републике Србије;

– *Посебна одељења судова (тзв. специјални судови)* који имају стварну

и месну надлежност за суђења за кривична дела организованог криминала и тероризма у Србији. Посебно одељење Вишег суда у Београду за организовани криминал поступа као првостепени суд, док у другом степену поступа Посебно одељење Апелационог суда у Београду за организовани криминал. Сукоб надлежности између редовних судова решава Врховни касациони суд;

– *Посебна притворска јединица Окружног затвора у Београду* која је надлежна за безбедност притвореника којима се ставља на терет извршење кривичних дела организованог криминала и тероризма, за њихову изолацију и обезбеђење присуства у кривичном поступку и

– *Посебно одељење за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала* у казнено-поправном заводу затвореног типа са посебним обезбеђењем, где се извршавају изречене казне затвора за кривична дела из области организованог криминала и тероризма. У оквиру овог тзв. Специјалног затвора постоји и Специјална затворска болница.

Специјалне антитерористичке јединице-САЈ (у складу са законским прописима и овлашћењима, САЈ извршава следеће задатке: планирање и извршавање најсложенијих задатака у борби против тероризма; решавање свих талачких ситуација, нарочито у случајевима отмице ваздухоплова и других саобраћајних средстава; упад у забарикадиране објекте и просторије и хапшење лица која се у њима налазе; хапшење криминалаца и чланова криминалних група; интервенције у ситуацијама када се очекује пружање отпора употребом ватреног оружја; пружање асистенције у борби против организованог криминала; обезбеђење лица и објеката којима прети непосредна опасност од терористичког напада и др.), формиране и три нове организационе јединице, и то:

Жандармерија (у складу са законским прописима и овлашћењима, Жандармерија извршава следеће задатке: откривање кривичних дела тероризма и лишавање слободе учинилаца; превентивна антитерористичка делатност; директна интервенција са циљем елиминисања терористичких група и разбијања организованих мрежа терориста;

обезбеђивања јавног реда и мира у ситуацијама високог ризика; пружања помоћи у ванредним ситуацијама-спасилачка служба);

Противтерористичка јединица-ПТЈ (у складу са законским прописима и овлашћењима, ПТЈ извршава следеће задатке: планирање, организовање и извршавање најсложенијих безбедносних задатака у случајевима сузбијања тероризма; евидентирање, праћење, упоређивање и предвиђање појава и догађаја који садрже елементе унутрашњег и међународног тероризма; откривање кривичних дела тероризма, обезбеђење материјалних доказа и лишавање слободе учинилаца; превентивна антитерористичка делатност; директна интервенција са циљем елиминисања терористичких група и разбијања организованих мрежа терориста; решавања талачких ситуација; лишавања слободе опасних наоружаних лица, криминалаца, организованих криминалних група, као и сви остали безбедносни послови из надлежности полиције).

Кривична дела тероризма имају повећану друштвену опасност, па су и многи учесници у кривичном поступку (осумњичени, окривљени, сведоци сарадници, сведоци, оштећени, вештаци и стручна лица, лица која су њима блиска) изложени безбедносним ризицима. Програм заштите учесника у кривичном поступку обухвата безбедносне мере заштите живота, здравља, физичког интегритета, слободе или имовине заштићеног лица пре, у току или после правноснажног окончања кривичног поступка. Спроводи се ако су учесници у кривичном поступку и блиска лица услед давања исказа или обавештења која су значајна за доказивање у кривичном поступку изложена опасности, а без тог исказа или обавештења било би знатно отежано или немогуће доказивање у кривичним поступцима за кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом.

С тим у вези, за спровођење овог програма, значајни су:

- Комисија за спровођење Програма заштите и
- Јединица за заштиту у Министарству унутрашњих послова која у оквиру програма заштите спроводи мере;

Посебно осетљиво питање супротстављања тероризму свакако је и пресецање финансијских токова од извора финансирања и од „спонзора“ ка терористима. С тим у вези, Република Србија уложила је напоре да реформише национални систем безбедности, у оквиру кога сада делују и нови специјализовани субјекти безбедности. Њихов циљ је да открију новац и имовину који су намењени финансирању тероризма, да их одузму, да

расветле све околности незаконитих трансакција и да финансијере тероризма приведу правди. Посебно је осетљиво питање прања новца који је стечен криминалним активностима, а којим се финансирају терористичке организације и групе. С тим у вези, у оквиру Министарства финансија основана је Управа за спречавање прања новца која је надлежна за спречавање финансирања тероризма „прљавим новцем“, али и за спречавање финансирања тероризма било којом другом имовином. *Управа за спречавање прања новца је финансијско-обавештајна служба* (учествује у раду Комитета Савета Европе за спречавање прања новца – МонеуВАЛ и чланица је Међународног удружења финансијских обавештајних служби – Егмоунт Гроуп) која координира супротстављањем прања новца и финансирања тероризма. Обвезници по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма Управи за спречавање прања новца достављају извештаје о сумњивим трансакцијама и лицима. Она их анализира, прикупља додатне информације, и ако нађе да у конкретном случају постоји основана сумња на прање новца или финансирање тероризма, податке о томе прослеђује надлежним органима, пре свега, тужилаштву и полицији. Управа и сама уочава постојање сумње да неко лице или организована група пере новац или да финансира тероризам, па онда тражи податке од обвезника и других државних органа. Такође, Управа може да покрене поступак прикупљања и анализе података и на основу иницијативе другог државног органа, као што су: судови, тужилаштва, Безбедносно-информативна агенција, Агенција за приватизацију, Комисија за хартије од вредности, полиција итд. Управом руководи директор, кога поставља и разрешава Влада. Основна организациона јединица Управе је Сектор за аналитику и спречавање финансирања тероризма. Сектор чине: Одељење за аналитику (Одсек за анализу сумњивих трансакција и Одсек за сарадњу са државним органима) и Група за спречавање финансирања тероризма. У свом саставу, Управа има и: Групу за правне послове и усклађивање прописа са међународним стандардима, Групу за међународну сарадњу, обуку и пројекте, Групу за развој информационих технологија, Одсек за надзор и Одсек за материјално-финансијске и опште послове.

*Законом о спречавању прања новца и финансирању тероризма*⁸⁰

---

⁸⁰ ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 91/2019 i 153/2020), Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма.

Овим законом прописују се радње и мере које се предузимају ради спречавања и откривања прања новца и финансирања тероризма.

Прањем новца, у смислу овог закона, сматра се:

- 1) конверзија или пренос имовине стечене извршењем кривичног дела;
- 2) прикривање или нетачно приказивање праве природе, порекла, места налажења, кретања, располагања, власништва или права у вези са имовином која је стечена извршењем кривичног дела;
- 3) стицање, држање или коришћење имовине стечене извршењем кривичног дела.

Прањем новца, у смислу овог закона, сматрају се и активности из става 1. овог члана извршене изван територије Републике Србије. Финансирањем тероризма, у смислу овог закона, сматра се обезбеђивање или прикупљање имовине или покушај њеног обезбеђивања или прикупљања, у намери да се користи или са знањем да може бити коришћена, у целости или делимично:

- 1) за извршење терористичког акта;
- 2) од стране терориста;
- 3) од стране терористичких организација.

Под финансирањем тероризма сматра се и подстрекавање и помагање у обезбеђивању и прикупљању имовине, без обзира да ли је терористички акт извршен и да ли је имовина коришћена за извршење терористичког акта.

Важно је истаћи да МУП РС приликом спровођења својих законских овлашћења примењује савремене полицијске методе у раду чиме се омогућава стална брига о људским правима и у условима интензивирања борбе против тероризма, организованог криминала и других криминалних активности.

Сходно томе, а у складу са Уставом РС и Законом о полицији РС, МУП послове из своје надлежности обавља на начин којим се сваком човеку и грађанину обезбеђује једнака заштита и остваривање његових уставом утврђених слобода и права и штити људско достојанство.

7.4. Приоритетне области

У документу „Национална стратегија за спречавање и борбу против тероризма за период 2017-2021. година“ који је донела Влада Републике Србије, став Републике Србије је заштита њеног уставног уређења и безбедности и свеобухватна заштита појединаца и заједнице од тероризма, уз афирмацију и промоцију њених основних вредности и интереса.

Основне вредности које се штите Стратегијом су:

- уставно уређење, суверенитет, територијални интегритет и безбедност Републике Србије;
- владавина права и демократија;
- људска и мањинска права и слободе;
- национална, етничка и верска равноправност и толеранција;
- културна, верска и материјална добра,
- јавно прокламована активна политика мира Републике Србије.

Достигнуће ове сврхе Стратегија разрађује кроз дефинисање више стратегијских циљева, у четири приоритетне области: Превенција, Заштита, Гоњење и Одговор, од којих посвећујемо пажњу на:

- Приоритетну област 1 - Превенција,
- Приоритетну област 2 – Заштита.

7.4.1. Приоритетна област 1 – Превенција тероризма, насилног екстремизма и радикализације који воде у тероризам

Превенција, у смислу ове стратегије подразумева рану превенцију тероризма, насилног екстремизма и радикализације који воде у тероризам, уз учешће актера из различитих сегмената друштва. Она претпоставља изграђен систем заштите који омогућава благовремену идентификацију и смањује потенцијалне узроке радикализације и насилног екстремизма који води у тероризам и истовремено демотивише појединца или групу да

прибегну акту тероризма или на други начин пруже подршку терористима. Приликом одређивања стратегијских циљева у овој области узети су у обзир узроци који се налазе у корену појаве радикализације, као и посредни узроци који убрзавају сам процес радикализације.

Правовремено преузете превентивне мере кључне су у борби против тероризма, с обзиром да се њима утиче на факторе који поспешују насилни екстремизам и радикализацију која води у тероризам, чиме се смањује број појединаца спремних на терористичке нападе или пружање подршке терористима.

Унапређење постојећих и развијање напреднијих програма превенције подразумева стварање политичких, друштвених, економских и других околности које не погодују појави радикализације, ширењу екстремистичких идеологија и регрутовање терориста, уз јачање система вредности на коме почива Република Србија.

Посебно је важно успостављање интензивне и блиске сарадње и координације између представника власти, цивилног друштва, приватног сектора и породице, ради пружања подршке у случају препознавања радикализације.⁸¹

Стратегијски циљ 1.1 – Изграђена безбедносна култура грађана

Изграђена безбедносна култура грађана омогућиће боље разумевање тероризма као угрожавајуће појаве, благовремено уочавање терористичких претњи и њихово избегавање, као и правовремено алармирање надлежних органа како би се спречио терористички напад. Истовремено, постизање овог циља ће омогућити адекватну реакцију појединца, као активног и одговорног грађанина у демократском друштву, на авентурални терористички напад, укључујући мотивисаност и способност за учешће у отклањању његових последица.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз напор да се, осмишљеним и планским деловањем на пољу формалног и неформалног едуковања, обуке и опште информисаности, посебно професија које су у свакодневном и непосредном контакту са становништвом, унапреди разумевање шире друштвене заједнице у погледу природе и интензитета претње од тероризма, што укључује проширивање сазнања у јавности, међу појединцима и државним актерима о подстицању и регрутовању насилних екстремиста и терориста.

Стратегијски циљ 1.2 – Рана идентификација узрока и фактора који погодују ширењу насилног екстремизма и радикализације који воде у тероризам

Рана идентификација узрока који покрећу појединце и групе на тероризам, омогућиће предузимање планских, координираних и циљних активности друштва који ће водити ка стварању политичког, друштвеног и економског амбијента који не погодује радикализацији, ширењу екстремистичких идеологија и регрутовању терориста, уз јачање основног вредносног система на коме почива ова стратегија.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз настојања да се координираним ангажовањем свих чинилаца друштва који су укључени у превенцију, најпре адекватно идентификују кључни покретачи радикализације, насилног екстремизма и тероризма, а након тога плански делује на њиховом ублажавању и отклањању активностима на економском и социјалном плану, јачањем вредносног система и препознавањем посебних потреба рањивих група.

Стратегијски циљ 1.3 – Окружење које демотивише регрутовање младих за учешће у терористичким активностима

Предузимањем планских и координисаних мера различитих друштвених чинилаца, укључујући државне органе, локалну самоуправу и институције, на успостављању окружења које демотивише младе за прихватање тероризма као начина за решавање постојећих друштвених конфликта и противуречности, сужава се регрутна база терориста.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз напоре да се ојача свест код младих о основама и предностима демократије и владавине права, побољша њихова интегрисаност, друштвени и социјални положај и обезбеди подршка цивилног сектора и породице у тим напорима.

Стратегијски циљ 1.4 – Високотехнолошки системи комуникације и дигиталних мрежа отпорни на ширење радикализације и насилног екстремизма

---

⁸¹ Национална стратегија за спречавање и борбу против тероризма за период 2017-2021. године, *Службени гласник РС*, бр. 55/05, стр. 5.

Развој модерних друштава, оличен у снажном високо-технолошком прогресу и убрзаном развоју информатичког друштва, учинио је неопходним пажљиво дефинисање политике супротстављања стављању ових система у службу тероризма, јер појединац може подлећи утицају пропаганде и стећи знања за извршење терористичког акта без непосредног контакта са окружењем.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз настојања да се ојача свест у друштву о опасностима коришћења високо-технолошких система комуникације за ширење говора мржње и на националном нивоу изграде и имплементирају најбоље политике, законска решења и пракса супротстављању коришћења ових средстава комуницирања за ширење насилног екстремизма и радикализације који воде у тероризам.

Стратегијски циљ 1.5 – Вештина стратешке комуникације

Развијање стратешке комуникације, укључујући супротстављање злонамерној интерпретацији верког учења и екстремистичким порукама у јавним медијима и на интернету, омогућиће конзистентну политику комуницирања са јавношћу на националном нивоу, осигурати промоцију алтернативних, позитивних порука, као и унапредити приступ за откривање незаконитих садржаја на интернету којима се јавно оправдава тероризам.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз настојања да се препозна значај и предност вештине стратешке комуникације на плану превенције насилног екстремизма и радикализације који воде у тероризам, и изграде потребни капацитети за њено спровођење.

7.4.2. Приоритетна област 2 – Заштита, уочавањем и отклањањем претњи од тероризма и слабости у систему заштите

Заштита од тероризма у смислу ове стратегије подразумева изграђен систем у коме су уређене процедуре и дефинисане активности и мере одговорних актера, чија ће примена смањити претњу од терористичког акта, односно спречити конкретан терористички напад кроз уочавање и отклањање слабости у систему заштите и ограничавање могућности појединца или групе да изврше терористички напад. Овај систем заштите захтева потребни ниво оперативних способности полицијских и обавештајно-безбедносних капацитета, одговарајућу заштиту критичне инфраструктуре, ефикасно интегрисано управљање

границом, унапређен систем борбе против финансирања тероризма, као и успостављање система за дерадикализацију и реинтеграцију радикализованих особа.⁸²

Стратегијски циљ 2.1 – Потпуно разумевање претњи од тероризма у Републици Србији кроз рану идентификацију циљних група и радикалних метода

Побољшање разумевања рањивости од тероризма, укључујући и идентификовање слабости система заштите, омогућиће надлежним органима да кроз стратешко планирање, координацију, сарадњу и размену информација, ефикасно и сразмерно расподеле ресурсе и предузму одговарајуће мере и активности које за резултат имају отклањање претњи и ризика од тероризма.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз напоре да се унапреде постојеће методологије у прикупљању, обради и процени обавештајних информација и података, које ће допринети откривању припремања терористичког напада и идентификовање учиниоца у раној фази.

Стратегијски циљ 2.2 – Унапређена координација и сарадња између државних органа надлежних за прикупљање обавештајних података

Одговарајући ниво координације и сарадње путем размене упоређивања и обједињавања обавештајних података, омогућује поуздано идентификовање појединаца, екстремних група и радикалних метода које користе, укључујући идентификацију канала за промет оружја, експлозива и других опасних средстава који би могли бити искоришћени за извршење терористичког напада.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз напоре да се прецизирају улоге, постигне координација, обезбеде одговарајућа овлашћења, изграде механизми за ефикасну размену информација и унапреди сарадња на националном нивоу, као и са другим државама и међународним организацијама у области борбе против тероризма.

Стратегијски циљ 2.3 – Подигнут ниво оперативних способности полицијских и обавештајно-безбедносних капацитета

---

⁸² Национална стратегија за спречавање и борбу против тероризма за период 2017-2021. године, *Службени гласник РС*, бр. 55/05, оп. cit. стр. 6.

Одговарајући оперативни капацитети полицијских и обавештајно-безбедносних структура, у погледу кадровских и материјалних ресурса, укључујући знања и вештине засноване на искуству и научним методама, путем специјализације и других видова стручног усавршавања, допринеће бољој заштити грађана и имовине од терористичког напада.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз напоре да се унапреди нормативни и институционални оквир, уз адекватан развој људских и материјалних ресурса полицијских и обавештајно-безбедносних капацитета, како би били способни да одговоре претњама од тероризма.

Стратегијски циљ 2.4 – Унапређен систем за борбу против финансирања тероризма

Спровођењем активности из важеће Националне стратегије за борбу против прања новца и финансирање тероризма и успостављањем механизма координације њених циљева и активности са циљевима и активностима из ове стратегије, унапредиће се систем за борбу против финансирања тероризма у Републици Србији.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз напоре да се ојача сарадња са финансијским и другим секторима и контрола његовог рада, као и да се унапреде контролни механизми који за циљ имају спречавање финансирања набавке средстава за извршење терористичког напада.

Стратегијски циљ 2.5 – Дерадикализација и реинтеграција радикализованих особа

Имплементацијом активности из важеће Стратегије развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године („Службени гласник РС“, број 114/13) и успостављањем механизма координације њених циљева и активности са циљевима и активностима из ове стратегије, унапредиће се систем дерадикализације и ресоцијализације у Републици Србији.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз напоред да се у потпуности развије систем дерадикализације у установама за издржавање кривичних санкција који има за циљ да дерадикализује радикализоване особе, укључујући и систем њихове ресоцијализације.

Стратегијски циљ 2.6 – Подигнут ниво заштите критичне инфраструктуре

Рањивост савремених друштава на терористичке нападе повећана је чињеницом да мета напада могу постати објекти и системи од посебног, виталног значаја за функционисање заједнице, чиме се проузрокују разорне последице по живот и здравље људи привреду и животну средину. То је једно од препознатљивијих обележја савременог тероризма. Зато, унапређење система заштите критичне инфраструктуре представља један од најважнијих циљева у супротстављању тероризму.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз напоре да се подигне ниво свести друштва о значају критичне инфраструктуре за функционисање заједнице, уреди нормативни и институционални оквир и подигну кадровски и материјални капацитети органа надлежних за заштиту критичне инфраструктуре који гарантује обезбеђивање ефикасне приправности, чиме се обезбеђује одговарајућа заштита за лица, виталне функције, системе и инсталације.

Стратегијски циљ 2.7 – Унапређена ефикасност механизма интегрисаног управљања границом

Имплементацијом Стратегије интегрисаног управљања границом у Републици Србији („Службени гласник РС“, број 91/07) и координацијом њених циљева и активности са циљевима и активностима из ове стратегије, унапредиће се ефикасност контроле прелажења и обезбеђења државне границе, у складу са безбедносним стандардима, како би се спречило несметано кретање терориста, приступ камповима за обуку и средствима за извршење терористичког напада, чиме се смањује ризик од терористичког напада у Републици Србији или против интереса Републике Србије у иностранству и коришћење њене територије као базе за подршку терористима.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз настојања да се имплементирају механизми координације и ојачају капацитети граничних служби, као и унапреди међународна сарадња.

Стратегијски циљ 2.8 – Подигнут ниво безбедности у области транспорта, трговине, размене роба и услуга

Већи ниво безбедности у области транспорта трговине, размене роба и услуга, смањиће ризике од недозвољеног трансфера средстава и материјала који могу бити употребљени за

извршење терористичког напада и истовремено поспешити укупан економски развој и ефикасну и сигурну комуникацију, како између различитих делова земље, тако и између различитих земаља.

Остварење овог циља биће постигнуто кроз настојање да се унапреди безбедност транспорта путника и робе.

7.5. Основни принципи противтерористичке борбе Србије

Ови принципи представљају основно правило за припремање и ангажовање снага за борбу против терориста. Они су формулисани као ставови у теоријским документима (стратегије) и примењују се у противтерористичкој пракси.

Реч је о следећим принципима:

1. *Принцип законитости* – састоји се у спречавању кршења унутрашњег и међународног права приликом предузимања мера ради заштите виталних државних вредности од угрожавајућих делатности терориста.
2. *Принцип противтерористичке превентивности* – обухвата скуп законских и наређених мера чијом реализацијом надлежне снаге наше земље спречавају терористе да спроводе „не-смртоносне“ и смртоносне делатности против виталних државних вредности.
3. *Принцип тајности* – припадници сваког терористичког колективитета истрајавају у томе да све делатности реализују у најстрожој тајности. Управо због тога супростављање оваквој „невидљивој“ делатности могуће је предузимањем тајних мера и метода, чији су носиоци безбедносне и обавештајне агенције Србије.
4. *Принцип свеобухватности* – обухвата истовремено истрживање и онеспособљавање свих структурних елемената хијерархијске лествице терористичког колективитета (неутралисати руководство, финансијере, пропагандисте, непосредне извођаче аката насиља, помагаче и друге актере).

5. *Принцип централизованости* – подразумева да председник Србије и ресорна министарства, као и надлежни органи на сваком нивоу система одлучивања, доносе одлуке и издају задатке, а потчињени органи и снаге их безусловно извршавају.

6. *Принцип офанзивности* - огледа се у непрекидном и промишљеном агресивном деловању противтерористичких снага ради ометања и онемогућавања терориста да остварују планиране делатности.

7. *Принцип информисаности* – састоји се из посебног скупа мера и активности којима се континуално прикупљају разноврсни обавештајни подаци о конкретном терористичком колективитету, на основу којих се доноси одлука за ангажовање снага противтерористичке одбране Србије. Основни носиоци овог принципа јесу безбедносне и обавештајне агенције.

8. *Принцип самокритичности* – свако испољавање терориста које је узроковало одређену штету виталним интересима Србије треба схватити као пропуст одређене врсте снага. Оваква нелагодна реалност тешко је отклоњива уколико надлежна врста снага не буде самокритична према својој професионалној ангажовности у противтерористичкој борби.

Ипак, узроци настанка тероризма не могу се са тачном прецизношћу утврдити, а нарочито не узроци међународног тероризма, јер у досадашњем периоду они се нису могли чврсто повезати са економским и политичким тешкоћама, са степеном развијености неке земље, развојем демократије и сл., а терористички узорак је исувише мали да бисмо на основу њега могли да изводимо релевантне закључке.

ЗАКЉУЧАК

Реч тероризам се веома подмукло „убацила“ у свакодневни вокабулар, али и безбедносну стварност, односно живот становништва свих држава света. На први поглед, на сам помен речи тероризам, изгледа апсолутно све јасно и општепознато. Међутим, стварност је веома другачија.

Тероризам је пре свега политички појам, што је његова кључна карактеристика и најбитнија за разумевање његових циљева и мотива, али и она најзначајнија са аспеката безбедности, односно борбе против њега.

Дилема о улози и позицији коју имају безбедносне снаге у ситуацији општенародне побуне и тоталног хаоса веома је актуелна. Оправдано се поставља питање да ли су службе безбедности заправо таоци или жртве једне овакве или сличне ситуације? Да ли би могли да замислимо у каквој би се позицији нашао нпр. Војска Србије и њени припадници у таквим околностима? Такође, и у другим случајевима у Републици Србији постоје дилеме ко и под каквим околностима ангажује одређене безбедносне снаге када је у питању терористички напад, побуна или оружана побуна? Исто тако, када се ради о терористичкој претњи, поставља се питање ангажмана одређених безбедносних снага и формације, тј. питање ко заправо доноси одлуку, чија је надлежност итд? Као што је написано у раду, у Републици Србији постоји велики број специјалних јединица у различитим војно-полицијским формацијама, које у оквиру својих надлежности имају и борбу против тероризма или оружане побуне. У саставима МУП-а Републике Србије постоје три такве јединице: САЈ – Специјална антитерористичка јединица, ПТЈ – Противтерористичка јединица и Жандармерија. Војска Србије у свом саставу има Специјалну бригаду и Војну полицију. Од велике важности је законски дефинисати улогу Војске Србије као и Полиције, како би се утврдило ко и када, тј. у којим ситуацијама дејствује.

У смислу безбедносне превентиве потребно је предузимати велики број радњи, акција, мера и поступака, као што сам навела и раду, од стране безбедносних институција и субјеката безбедности, али и од стране грађана, не само у једној држави. У сваком случају, одговор тероризму мора бити модеранизован и мора укључивати политички и дипломатски приступ. Како против тероризма? Практичан одговор на ово питање још нико није дао, па је зато већи изазов за научну јавност у дефинисању одговора на ово питање.

Чак и мали допринос науци у борби против савременог тероризма представља велики корак за човечанство.

Превентивно деловање у спречавању тероризма и терористичких активности подразумева поред свега наведеног и: у миру стално усавршавање система заштите, где се користе светска искуства; спречавање непосредног приступа осетљивим рејонима и објектима, који могу бити мете терористичких група; опремање објеката најсавременијим електронским заштитним средствима; потпуна контрола свих периметара током непознатих лица објекту; континуирана провера-контрола свих мера које се примењују у заштити; чување података које би терористи могли користити у извођењу терористичких активности.

Код нас још увек у борби против тероризма се предузимају репресивне мере, из разлога што је много једноставније објаснити и деловати него предузимати превентивне мере. Можемо закључити да се тероризам не може спречити у потпуности али сталним деловањем, како превентивним тако и репресивним мерама и радњама може сузбити до подношљивих граница.

Негативно дејство тероризма огледа се не само у застрашивању становништва, што је једна од његових најблажих последица. Велики проблем се јавља када се терористичким актом угрожава безбедност државе, када се нарушава њен уставни поредак, односно када он представља велико оптерећење за функционисање државних институција, а да не причамо о људским жртвама које су честа пропратна појава таквих активности.

Супротстављање овом виду криминалитета може бити успешно само ако се непосредни извршиоци кривичних дела и њихови помагачи ефикасно откривају и процесуирају. Због изузетне друштвене опасности коју тероризам представља, може се изнети закључак да само адекватно кривичноправно реаговање друштва на тероризам има пресудан значај за ефикасно супротстављање овом виду криминалитета не само на националном, већ и на међународном плану.

Друштвена заједница, односно сваки члан друштва треба да у оквиру својих могућности на било који начин допринесе супротстављању и борби против ове негативне и надасве опасне појаве.

ЛИТЕРАТУРА

- З. Драгишић, *Терористичке активности организованих криминалних група*, Ревизија за безбедност, стручни часопис о корупцији и организованом криминалу.
- Р. Милашиновић, С. Милашиновић, Н. Путник, *Теорије конфликта*, друго измењено и допуњено издање, Универзитет у Београду – Факлутет безбедности, Београд, 2002.
- Дарко Трифуновићу, *Нови облици тероризма у БиХ*, докторска дисертација, одбрањена 2007. године, Факултет безбедности, Универзитет у Београду
- Љ. Стајић, *Основи безбедности*, Правни факултет, Нови Сад, 2011.
- Д. Симеуновић, *Тероризам*, Правни факултет Универзитет у Београду, Београд, 2009.
- К. Томашевски, *Изазов тероризма*, Младост, Београд, 1983.
- А. Савић, *Основи државне безбедности*, ВШУП, Београд, 1998.
- М. Милошевић, *Тероризам као кривичноправна категорија*, Безбедност, број 4/1988.
- Д. Симеуновић, *Тероризам*, Правни факултет Универзитет у Београду, Београд, 2009.
- М. Мијалковски, *Тероризам и противтерористичка борба 2*, Генералштаб Војске Србије и Црне Горе; Управа за школство и обуку, Војна академија, Београд, 2003.
- М. Зиројевић, *Тероризам као неконвенцијална претња безбедности*, Београд, 2008.
- М. Мијалковски, *Тероризам и организовани криминал*, Факултет Безбедности, Београд, 2010.
- Н. Остојић, *Перспективе борбе против међународног тероризма*, Београд, 2002.
- М. Мијалковски, *Одговор Тероризму*, ФЦО, Београд, 2005.
- З. Димовски, Д. Томић, Е. Шаљић, Ј. Динић, *Тероризам*.
- Ж.Мојсиловић, *Тероризам и преговарање*, Београд, Центар за кризни менаџмент и преговарање, 2009.
- Р. Гаћиновић, *Тероризам*, Београд, 2006

- М. Мијалковски, *Угроженост безбедности Западног Балкана албанским тероризмом*, Војно дело, 1/2004.
- М. Талијан, *Тероризам и антитерористичке снаге*, Генералштаб Војске Србије и Црне Горе, Управа за школство и обуку, Београд, 2004.
- Б. Хофман, *Унутрашњи тероризам*, Народна књига "Алфа", 2000.
- UN Secretariat, Historical survey of the question of international criminal jurisdiction, стр. 8-12, UN Doc. A/CN.4/7/Rev. 1 (1994).
- Sam Charles Sarkesian, *Revolutionary Guerrilla Warfare*, Precedent Publishing, Chicago, IL, 1975.
- Boaz Ganor, "Defining Terrorism – Is One Man’s Terrorist and Another Man’s Freedom Fighter?", ICT, June 25, 2001.
- Theodore H. Moran, Gerald T. West, Gerald-Keith Martin, *International Political Risk Management – Needs of the Present, Challenges for the Future*, The World Bank Publication, Washington D.C., 2008.
- Darko Trifunovic, *Security Studies-Synthesis between Academy and Practice, Contemporary Military Challenges*, Ministry of Defense, Republic of Slovenia, 2014.
- Abbas Kadhim, *Governance in the Middle East and North Africa: A Handbook*, Rutledge, New York, US., 2013.
- Sir Adam Roberts, Timothy Garton Ash, *Civil Resistance and Power Politics: The Experience of Non-violent Action*, Oxford University Press, New York, 2009.
- Daniel L. Bethlehem, Marc Weller, *The 'Yugoslav' Crisis in International Law: General Issues – Part I*, Cambridge University Press, New York, US, 1997.
- Darko Trifunović, *Ethnic conflict and violence: Genocide against Roma in Kosovo and Metohija*, International Strategic Studies Association, Alexandria, US, 2012.
- Радомир Вићентијевић, ТИПОЛОГИЈА ТЕРОРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ РАД, Факултет Безбедности, Београд, 2017.

- Марко Крстић, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, ПУ у Шапцу, *ИЗАЗОВ ДЕФИНИСАЊА САВРЕМЕНОГ ТЕРОРИЗМА*, Шабац, 2010.
- Татјана Теофиловић, МУП Републике Србије, Небојша Теофиловић, Правни факултет - Интернационални Универзитет у Новом Пазару, *ТЕРОРИЗАМ КАО ОБЛИК УГРОЖАВАЊА БЕЗБЕДНОСТИ*, Зборник радова, Нови Пазар, 2015.
- И. П. Бодрожич, *Тероризам као савремена категорија националног кривичног законодавства*, Криминалистичко-полцијска академија, Београд.
- И. Бодрожич, *Тероризам као кривично дело у документима међународних организација*, Криминалистичко-полицијска академија, Журнал за криминалистику и право, Београд.
- Т. Лукић, *Европа и борба против тероризма*, Правни Факултет, Нови Сад.
- М. Матић Бошковић, *ЕУ политика борбе против тероризма и утицај на владавину права*
- Национална стратегија за спречавање и борбу против тероризма за период 2017-2021. године, *Службени гласник РС*, бр. 55/05
- Проф. др М. Бајагић, *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму VI*“, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015.
- Зборник радова, Међународна научностручна конференција, „Супротстављање тероризму – међународни стандарди и правна регулатива“, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2011.
- Б. Лечић, *Обавештајно безбедносне институције и национална безбедност Израела*, Академија за националну безбедност, Београд
- Д. Лучић, *Тероризам као облик државног деловања-између нормативног и емпијског*, Факултет политичких знаности, Загреб , 2017.
- Проф.др.Саша Мијалковић, *Институционални капацитети Републике Србије за супротстављање тероризму*,Криминалистичко полицијска академија, Београд.

- ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 91/2019 i 153/2020), Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма.

Интернет адресе:

- <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1452-7367/2015/1452-73671504519K.pdf>
- CRS report for congress, Foreign terrorist organisations, www.state.gov
- U.S. Department of State, "Patterns of Global terrorism 2002", www.mipt.org
- Спречавање тероризма и сузбијање насилног екстремизма и радикализације који воде ка тероризму: Приступ кроз рад полиције у заједници, <https://www.osce.org/files/f/documents/2/b/119226.pdf>
- Национална стратегија за спречавање и борбу против тероризма, http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/4e85c9e8-6b07-42ed-9224-01573a1f0d61/strategija-terorizam+1_LAT.pdf?MOD=AJPERES&CVID=mfggT.n
- <http://education.muprs.org/wp-content/uploads/2014/12/Zbornik-Terorizam.pdf>
- <https://bezbednost.org/publikacija/modeli-organizacije-policije-za-borbu-protiv-organizovanog-kriminala-i-terorizma-italija-i-velika-britanija-2/>, Модели организације полиције за борбу против органиованог криминала и тероризма, 2012. година.
- <https://www.rand.org/pubs/notes/N1567.html>
- <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/byman20060324.pdf>
- <https://translate.google.com/translate?hl=sr&sl=en&u=https://www.southtyneside.gov.uk/article/61034/Counter-terrorism-Strategy-CONTEST-&prev=search&pto=aue>
- <https://translate.google.com/translate?hl=sr&sl=en&u=https://www.e-ir.info/2018/05/31/brexit-and-the-fight-against-terrorism-in-the-united-kingdom/&prev=search&pto=aue>

САЖЕТАК

ПРЕВЕНЦИЈА ТЕРОРИЗМА

Предмет мастер рада је указивање на појам, карактеристике и превенцију тероризма.

Такође, у раду је провучена класификација тероризма, терористичке организације и безбедносна анализа, снаге и субјекти у борби против тероризма у Републици Србији. Тероризам представља вид политичког насиља који је усмерен против државе и њених институција, док Република Србија препознаје тероризам као претњу по основне вредности на којима почива, као што су владавина права, људска права и демократија, укључујући слободу, мир и безбедност грађана, безбедност државе, ко и међународни мир и безбедност међународне заједнице. Превенција и борба против тероризма представљају значаја питања остваривања спољнополитичких приоритета Републике Србије у настојању да се обезбеди трајна глобална и регионална стабилност и сузбију безбедносне претње које доноси тероризам и друге претње које су са њим повезане. Целокупно друштво мора испољити одлучност у борби против савременог тероризма, а не само војска, полиција и њихове слижбе безбедности. Нужно је да се безбедност интегрише у политички систем земље, како би се створили повољни услови за ефикасно функционисање свих чланица одбрамбено-защитног система државе. Превентивне мере и радње у савременом друштву у борби против тероризма заузимају битно место. Ради се о радњама чији резултат се не види одмах што изазива негодовање код великог броја људи. Превенција задире у суштину узрока тероризма, предлаже адекватне мере и радње у циљу његовог спречавања. У суштини најбољи резултат у борби против тероризма може се постићи превентивним деловањем и уклањањем свих узрока који доводе до настанка тероризма. Кроз рад смо провукли и превенцију тероризма у појединим државама као што су Израел, САД и Велика Британија. Указали смо на превенцију коју те државе имају и њихове стратегије. Циљ мастер рада је да се укаже на озбиљност безбедносног проблема који настаје тероризмом, али и да се укажу превентивне мере и радње како би се сузбио тероризам.

Кључне речи: тероризам, превенција, сузбијање, мере, организације.

SUMMARY

PREVENTION OF TERRORISM

The subject of this master's thesis is to point out the concept, characteristics, and prevention of terrorism.

The paper also deals with the classification of terrorism, terrorist organizations, and security analysis, forces and subjects in the fight against terrorism in the Republic of Serbia. Terrorism is a form of political violence directed against the state and its institutions, albeit the Republic of Serbia recognizes terrorism as a threat to the fundamental values on which it is based, such as the rule of law, human rights, and democracy, including freedom, peace, and security, state security, as well as international peace and security of the international community. Prevention and fight against terrorism are significant issues for achieving the foreign policy priorities of the Republic of Serbia to ensure lasting global and regional stability and combat the security threat posed by terrorism and other relating threats. The whole society must show determination in the fight against modern terrorism and not only the army, the police, and their security services. It is necessary to integrate security into the country's political system in order to create favorable conditions for the efficient functioning of all members of the country's defense and protection system. In the fight against terrorism in modern society, preventive measures and actions occupy a meaningful place. These are the actions whose result is not immediately visible and that cause resentment among a large number of people. Prevention encroaches on the causes of terrorism and proposes adequate measures and actions in order to prevent it. In essence, the best result in the fight against terrorism could be achieved by preventive action and eliminating all the motives of the outbreak of terrorism.

We have also worked through the prevention of terrorism in certain countries, such as Israel, the United States and the United Kingdom. We pointed out the prevention that these countries have and their strategies.

This master's thesis goal is not only to point out the seriousness of the security problem that arises from terrorism but also to indicate preventive measures and actions to combat terrorism.

Keywords: terrorism, prevention, suppression, measures, organizations.

БИОГРАФИЈА

Катарина Милетић рођена је 01.12.1993. године у Књажевицу, Република Србија. Основну школу „Димитрије Тодоровић Каплар“ завршила је у Књажевицу 2008. године и исте године уписује Гимназију у Књажевицу. Гимназију завршава 2012. године. По завршетку средње школе, уписује основне студије на Факултету Безбедности Универзитету у Београду. Основне академске студије завршава јуна 2019. године. Од децембра 2019. године почиње да волонтира у свом родном граду. Школске 2020/2021. године уписала је мастер студије на Правном Факултету Универзитета у Нишу, смер унутрашњих послова. Говори енглески језик.

ЗАХВАЛНИЦА

Најсрдачније се захваљујем свом ментору, проф.др Дарку Димовском на разумевању, саветима, издвојеном времену, сугестијама као и несебичној помоћи током целокупне израде овог мастер рада.

Овај рад посвећујем својим родитељима, мајци Емануели, оцу Срђану и сестри Тијани.

Они су били и остали моја безрезервна подршка и сигурна лука свих ових година. Увек уз мене и за мене, они су ти који сваки мој успех чине комплетним.